

SÄHKÖKAUPPATYÖRYHMÄN MIETINTÖ

8.3.2001

Ehdotus hallituksen esitykseksi Eduskunnalle laiksi tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta sekä muutettaviksi yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta annettua lakia, kuluttajansuojalakia ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annettua lakia. Laeilla pantaisiin kansallisesti täytäntöön tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/31/EY (”Direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä”).

Ehdotuksen perustavoitteena on edistää sähköistä kaupankäyntiä Euroopan talousalueella varmistamalla ensinnäkin tietoyhteiskunnan palvelujen vapaa tarjonta. Tietoyhteiskunnan palveluilla tarkoitetaan ehdotuksessa kaikenlaisista tietoverkkojen avulla harjoitettavaa taloudellista toimintaa. Ehdotuksen mukaan toiseen Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon sijoittautuneelle palvelun tarjoajalle ei saa asettaa sellaisia, yhteensovitettuun alaan kuuluvia vaatimuksia, jotka rajoittavat tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa Suomessa. Yhteensovitettuun alaan kuuluisivat kaikki kansallisen oikeusjärjestyksen vaatimukset, jotka koskevat palvelun tarjoajien toiminnan harjoittamista tai tarjottuja palveluita.

Suomen viranomaiset valvoisivat sitä, että Suomeen sijoittautuneet palvelujen tarjoajat noudattavat yhteensovitettuun alaan kuuluvissa kysymyksissä Suomen lakia myös silloin, kun palvelujen tarjonta kohdistuu toiseen ETA-valtioon.

Kuluttajien luottamuksen vahvistamiseksi rajat ylittävään sähköiseen tarjontaan ehdotetaan, että palvelujen tarjoajien olisi pidettävä palvelun vastaanottajien ja viranomaisten saatavilla jatkuvasti määrätyt tiedot itsestään ja toiminnastaan. Ennen sähköisen tilauksen tekemistä kuluttajille olisi annettava ohjeita ja tietoja sekä järjestettävä kuluttajien käyttöön menettelyt, joiden avulla mahdolliset virheet tilauksissa voidaan etukäteen havaita ja korjata. Telehallintokeskuksen tehtävänä olisi valvoa näiden säännösten noudattamista.

Ehdotuksessa on lisäksi säännökset siitä, miten muualla laissa säädetyt sopimuksen kirjallista muotoa ja allekirjoittamista koskevat vaatimukset voidaan täyttää sähköisesti.

Ehdotuksessa säädettäisiin edellytykset, joiden täytyessä välittäjänä toimiva palvelun tarjoaja, esimerkiksi teleoperaattori, vapautuu vastuusta siirtämiensä tai tallentamiensa tietojen lainvastaisesta sisällöstä tai oikeudettomasta levittämisestä. Vastuuvapauden perusedellytys olisi se, että välittäjän toiminta on luonteeltaan teknistä eikä hän itse osallistu lainvastaisen sisällön tuottamiseen.

Esityksessä ehdotetaan direktiiviä täydellisempiä säännöksiä menettelytavoista, joita on noudatettava palvelimelle tallennetun lainvastaisen aineiston poistamisesta tai sen saannin estämisestä. Poisto tai esto perustuisi yleensä tuomioistuimen määräykseen. Jos palvelimelle tallennettu aineisto sisältää lasta, väkivaltaa tai eläimeen sekaantumista esittäviä pornografisia kuvia taikka kiihottamista kansanryhmää vastaan, palvelun tarjoajan olisi poistettava tällainen aineisto omasta aloitteestaan heti saatuaan siitä tiedon. Tekijänoikeutta loukkaavan aineiston poistaminen perustuisi ehdotuksen mukaan oikeuden haltijan tai hänen edustajansa palvelun tarjoajalle toimittamaan määrämuotoiseen ilmoitukseen.

Kaupallista viestintää koskevat direktiivin säännökset pantaisiin täytäntöön ehdotetuilla yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta annetun lain, kuluttajan-suojalain ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain muutoksilla.

Tarkoituksena on, että ehdotetut lait tulevat voimaan 16 päivänä tammikuuta 2002, jolloin direktiivin täytäntöönpano-aika päättyy.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYSLUETTELO.....	3
YLEISPERUSTELUT.....	6
1. Johdanto.....	6
2. Direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä.....	8
2.1. Tavoite.....	8
2.2. Sisältö.....	8
Soveltamisala ja sääntelyn peruslähtökohdat.....	8
Palvelujen tarjoamisen vapaus ja alkuperämaaperiaate.....	9
Sijoittautumisoikeus ja yleinen tiedonantovelvollisuus.....	10
Kaupallinen viestintä.....	11
Sähköiset sopimukset ja tilaukset.....	11
Välittäjinä toimivien palvelun tarjoajien vastuu ja valvontavelvollisuus.....	12
Muut säännökset.....	14
3. Direktiivin täytäntöönpanon kannalta merkityksellinen nykyinen lainsäädäntö.....	14
3.1. Palvelujen tarjonnan vapaus.....	14
3.2. Kaupallinen viestintä ja tiedonantovelvoitteet.....	16
3.3. Sähköiset sopimukset.....	18
3.4. Välittäjien vastuu.....	20
3.5. Oikeussuojakeinot.....	21
4. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	23
4.1. Yleistä.....	23
4.2. Keskeiset ehdotukset.....	23
Säännösten soveltamisala.....	23
Palvelujen tarjonnan vapaus ja alkuperämaaperiaate.....	24
Palvelun tarjoajan yleinen tiedonantovelvollisuus.....	25
Kaupallinen viestintä.....	26
Sähköiset sopimukset ja tilaukset.....	26
Välittäjien vastuu.....	27
Valvonta ja seuraamukset.....	30

4.3. Direktiivin säännökset, joiden täytäntöönpano ei edellytä lainsäädäntöä.....	30
5. Esityksen vaikutukset.....	34
5.1. Taloudelliset ja muut vaikutukset julkisyhteisön kannalta.....	34
5.2. Vaikutukset tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajien kannalta.....	35
5.3. Vaikutukset kuluttajien ja muiden palvelun vastaanottajien asemaan.....	35
6. Asian valmistelu.....	36
7. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja.....	36
7.1. Valmisteilla oleva laki sähköisistä allekirjoituksista.....	36
7.2. Valmisteilla oleva laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä.....	37
7.3. Lähiaikoina annettava direktiivi tekijänoikeuksista tietoyhteiskunnassa.....	37

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	39
1. Lakiehdotusten perustelut.....	39
1.1. Laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta.....	39
1.2. Laki yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja televiestinnän tietoturvasta.....	65
1.3. Kuluttajansuojalaki.....	65
1.4. Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa.....	66
2. Voimaantulo.....	67
3. Säättämisjärjestys.....	67

LAKIEHDOTUKSET

tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta.....	69
yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta annetun lain muuttamisesta.....	78
kuluttajansuojalain 2 luvun muuttamisesta.....	79
sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain muuttamisesta.....	80

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Avoimien tietoverkkojen, erityisesti internetin, käyttäminen kaupallisiin tarkoituksiin on 1990-luvulla kasvanut nopeasti ja muuttunut samalla monipuolisemmaksi. Erilaisten tuotteiden ja palvelujen verkkotarjonta lisääntyy jatkuvasti. Sähköisen kaupankäynnin on arvioitu avaavan merkittäviä kasvumahdollisuuksia etenkin pienille ja keskisuurille yrityksille, jotka voivat verkkojen avulla päästä vähäisin kustannuksin maailmanlaajuisille markkinoille. Tarjonnan lisääntyminen hyödyttää puolestaan kuluttajia, kun valinnanvara kasvaa ja tehokas kilpailu pitää hinnat kohtuullisina.

Sähköinen kaupankäynti on toistaiseksi ollut pääasiassa yritysten välistä liikekauppaa. Tehtyjen selvitysten mukaan valtaosa yrityksistä pitää liikekauppaa myös verkkoliiketoimistansa kehittämisen selkeänä painopistealueena. Kuluttajankauppa on ollut vaatimatonta, mutta kuitenkin kasvavaa. Elokuussa 2000 tehdyn kyselyn mukaan verkosta tuotteita tai palveluita ostaneita suomalaisia oli 642 000. Määrä oli 260 000 suurempi kuin vuotta aiemmin. Verkkokaupoista hankitaan lähinnä äänitteitä, kirjoja ja tietokonetarvikkeita. Muissa tuoteryhmissä verkkokaupan merkitys on vielä hyvin vähäinen. Palvelusektorilla on kuitenkin pankkipalvelujen verkkokäyttö yleistynyt Suomessa poikkeuksellisen nopeasti. Vuoden 1999 lopussa suomalaisilla pankeilla oli 1.9 miljoonaa verkkopankkiasiakasta, kun koko Euroopassa arvioitiin tuolloin vajaan viiden miljoonan henkilön käyttävän verkkopankkipalveluita.

Sähköinen kaupankäynti on luonteeltaan maailmanlaajuista. Siihen liittyviä kysymyksiä käsitellään useissa kansainvälisissä järjestöissä. Maailman kauppajärjestö (WTO) on syksyllä 1998 hyväksynyt sähköistä kaupankäyntiä koskevan työohjelman selvittääkseen, tarvitaanko sähköistä kaupankäyntiä varten uusia sopimuksia tai onko olemassa olevia sopimuksia syytä muuttaa. Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö (OECD) on niin ikään syksyllä 1998 julkaissut sähköistä kaupankäyntiä koskevan toimintaohjelman. Joulukuussa 1999 OECD:n neuvosto hyväksyi ohjelmaan liittyen suosituksen kuluttajansuojaa sähköisessä kaupankäynnissä koskevista ohjeista. Yhdistyneiden kansakuntien kansainvälisen kauppaoikeuden toimikunnan (UNCITRAL) valmistelema sähköisen kaupankäynnin mallilaki hyväksyttiin vuonna 1996. UNCITRAL jatkaa valmistelutyötä sähköisen kaupankäynnin sääntelyn kehittämiseksi. Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa valmisteilla olevassa yleissopimuk-

sessä tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioiden tunnustamisesta on tarkoitus ottaa huomioon verkkokaupan tarpeet. Konferenssin piirissä on keskusteltu myös lainvalintasääntöjen kehittämisestä sähköiseen kaupankäyntiin soveltuviksi.

Euroopan yhteisöissä on valmisteltu ja vireillä lukuisia tietoyhteiskuntaa ja sähköistä kaupankäyntiä koskevia lainsäädäntöhankkeita sekä muita aloitteita, ohjelmia ja toimenpiteitä. Komissio julkaisi vuonna 1997 tiedonannon, *Eurooppalainen sähköisen kaupankäynnin aloite KOM(97) 157 lopull.*, johon oli koottu toimenpide-ehdotuksia sähköisen kaupankäynnin edistämiseksi Euroopassa. Komissio on sittemmin esittänyt useita tietoyhteiskuntaan liittyviä direktiiviehdotuksia, joista osa on jo hyväksytty ja osa vielä valmisteilla. Direktiivi 97/7/EY kuluttajansuojasta etäsopimuksissa annettiin jo vuonna 1997. Direktiivi 1999/93/EY sähköisiä allekirjoituksia koskevista yhteisön puitteista annettiin joulukuussa 1999, ja direktiivi 2000/46/EY sähköisen rahan liikkeeseenlaskijoiden liiketoiminnan aloittamisesta, harjoittamisesta ja toiminnan vakauden valvonnasta annettiin syyskuussa 2000. Kesäkuun 8 päivänä 2000 annettiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/31/EY tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä, sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista ("Direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä"), jonka täytäntöönpanoa tämä esitys koskee. Valmisteilla ovat muun muassa direktiivit tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamisesta tietoyhteiskunnassa sekä rahoituspalvelujen etämarkkinoinnista kuluttajille. Helmikuussa 2001 komissio julkaisi tiedonannon, *Sähköinen kaupankäynti ja rahoituspalvelut KOM(2001) 66 lopullinen*, jossa esitetään uusia toimenpiteitä rahoituspalvelujen sähköisen kaupankäynnin edistämiseksi.

Neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001 tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla sisältää kuluttajasopimuksista säännöksiä, joissa on otettu huomioon sähköisen kaupankäynnin erityispiirteet. Asetus tulee voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2002.

Joulukuussa 1999 komissio käynnisti eEurope-ohjelman, jonka päätavoitteisiin kuuluu kaikkien eurooppalaisten saattaminen digitaaliaikakaudelle ja verkkoympäristöön. eEurope-toimintasuunnitelma hyväksyttiin Eurooppa-neuvoston kokouksessa Feirassa kesäkuussa 2000 ja toimintasuunnitelman seurantakertomus Nizzan kokouksessa joulukuussa 2000. Kesällä 2000 komissio hyväksyi kaikkiaan seitsemän ehdotusta, joilla yhteisön nykyinen telealan

sääntely pyritään sopeuttamaan televiestinnän, tiedotusvälineiden ja tietotekniikan alalla tapahtuneisiin mittaviin muutoksiin.

2. Direktiivi sähköisestä kaupankäynnistä

2.1. Tavoite

Direktiivin tavoitteena on varmistaa suotuisa toimintaympäristö sähköisen kaupankäynnin kasvulle. Vaikka sisämarkkinoiden kehittämisessä on edistytty Euroopan unionissa (EU) jo melko pitkälle, jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen eroavuudet voivat kuitenkin aiheuttaa esteitä palvelujen tarjoamiselle sähköisesti jäsenvaltiosta toiseen. Direktiivillä luotavilla yhteisillä puitteilla pyritään yhtäältä poistamaan näitä esteitä ja siten parantamaan yritysten toimintaedellytyksiä sekä toisaalta lisäämään kuluttajien luottamusta sähköiseen kaupankäyntiin. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi direktiiviin on otettu säännöksiä muun muassa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapaudesta, palvelun tarjoajien sijoittautumisesta, tiedonantovelvollisuudesta, kaupallista viestinnästä, sähköisesti tehtävistä sopimuksista sekä välittäjinä toimivien palvelujen tarjoajien vastuuvapauden edellytyksistä.

Direktiivi sitoo EU:n jäsenvaltioiden ohella Euroopan talousalueeseen (ETA) kuuluvia valtioita eli Norjaa, Islantia ja Liechtensteinia (ETA:n sekakomitean päätös N:o 91/2000, EYVL L7, 11. tammikuuta 2001, s. 13). Direktiivin säännöksiä sovelletaan siis myös ETA-valtioiden alueelle sijoittautuneisiin palvelujen tarjoajiin.

2.2. Sisältö

Soveltamisala ja sääntelyn peruslähtökohdat

Direktiivi koskee tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamista sekä sopimusten tekemistä sähköisessä muodossa. Tietoyhteiskunnan palveluja ovat kaikki etäpalveluina sähköisessä muodossa palvelun vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä toimitettavat palvelut, joista tavallisesti maksetaan korvaus. Tietoyhteiskunnan palvelun käsite on sama kuin aikaisemmin hyväksytyssä niin sanotussa transparenssidirektiivissä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 98/34/EY teknisiä standardeja ja määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 98/48/EY). Tarkoituksena

on ollut näin varmistaa määritelmien yhdenmukaisuus eri EY-säädöksissä ja niiden täytäntöön panemiseksi annetuissa kansallisissa säädöksissä.

Tietyt tietoyhteiskunnan palveluihin liittyvät kysymykset ja toimet on rajattu direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle (1 artiklan 5 kohta). Direktiivi ei koske verotusta, yhteisön tietosuojaalainsäädännössä säänneltyjä kysymyksiä eikä kartellilainsäädännön piiriin kuuluvia sopimuksia tai käytänteitä. Direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jäävät myös notaarien tai vastaavien ammatinharjoittajien toimet siltä osin kuin nämä ovat yhteydessä julkisen vallan käyttämiseen sekä toimet, jotka liittyvät asiakkaan edustamiseen ja hänen etujensa puolustamiseen oikeudenkäynnissä. Direktiiviä ei sovelleta myöskään sellaiseen arpajaistoimintaan, johon liittyy rahallista arvoa omaavien panosten asettaminen.

Direktiivi koskee vain yhteisön alueella sijoittautuneiden palvelun tarjoajien toimintaa. Lisäksi, kuten edellä on mainittu, direktiivin säännöksiä sovelletaan ETA-valtioista peräisin olevaan palvelujen tarjontaan. Direktiiviä sovelletaan myös silloin, kun palvelujen tarjonnalla ei ole rajat ylittäviä vaikutuksia.

Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti direktiivissä säädetyissä toimenpiteissä rajoitutaan siihen, mikä on ehdottoman välttämätöntä sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa koskevan tavoitteen saavuttamiseksi. Direktiivillä ei toisin sanoen säännellä kokonaisia oikeudenaloja vaan keskitytään kysymyksiin tai näkökohtiin, jotka ovat tietoyhteiskunnan palveluja koskevien sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan kannalta erityisen merkittäviä. Direktiivillä ei myöskään rajoiteta yhteisön säädöksissä vahvistettua suojelun tasoa, erityisesti kansanterveyden ja kuluttajien etujen osalta, vaan sanottuja direktiivejä sovelletaan kokonaisuudessaan myös tietoyhteiskunnan palveluihin.

Palvelujen tarjoamisen vapaus ja alkuperämaaperiaate

Direktiivin keskeinen sääntö sisältyy 3 artiklan 2 kohtaan. Sen mukaan jäsenvaltiot eivät voi yhteensovitettuun alaan liittyvien syiden vuoksi rajoittaa toisesta jäsenvaltiosta peräisin olevien tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamista. Yhteensovitetulla alalla tarkoitetaan direktiivissä jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä asetettuja, tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajiin tai tietoyhteiskunnan palveluihin sovellettavia vaatimuksia, joita palvelun tarjoajan on noudatettava aloittaessaan palvelun tarjoamisen (esimerkiksi pätevyyttä, lupaa tai ilmoituksen tekoa kos-

kevat vaatimukset) taikka jatkaessaan toimintaa tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajana (esimerkiksi palvelun tarjoajan käyttäytymistä koskevat taikka palvelun laatuun tai sisältöön liittyvät vaatimukset) (2 artiklan h alakohta).

Direktiivissä nojaututaan niin sanottuun alkuperämaaperiaatteeseen: direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on huolehdittava siitä, että sen alueelle sijoittautuneet palvelun tarjoajat noudattavat kyseisen jäsenvaltion lakeja yhteensovitettuun alaan kuuluvissa kysymyksissä. Palvelun tarjoajien kannalta alkuperämaaperiaate merkitsee sitä, ettei heidän lähtökohtaisesti voida edellyttää noudattavan muiden kuin sijoittautumisvaltionsa säännöksiä tarjotessaan tietoyhteiskunnan palveluja yhteisössä.

Palvelun tarjoamisen vapaudesta ja alkuperämaaperiaatteesta on kuitenkin poikkeuksia. Ensinnäkin direktiivin liitteessä luetellut alat on rajattu niiden ulkopuolelle (3 artiklan 3 kohta). Toiseksi direktiivi mahdollistaa sen, että jäsenvaltiot voivat tietyillä perusteilla yksittäistapauksissa rajoittaa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa toisesta jäsenvaltiosta (3 artiklan 4-6 kohta). Nämä perusteet ovat yleinen järjestys ja turvallisuus, kansanterveyden suojeleminen ja kuluttajansuoja, sijoittajansuoja mukaan lukien.

Sijoittautumisoikeus ja yleinen tiedonantovelvollisuus

Direktiivissä kielletään jäsenvaltiota asettamasta tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan toiminnan aloittamisen tai jatkamisen edellytykseksi ennakkolupaa tai vaikutukseltaan vastaavaa vaatimusta (4 artiklan 1 kohta). Kielto ei kuitenkaan koske sellaisia lupajärjestelmiä, joita ei sovelleta erityisesti ja yksinomaan tietoyhteiskunnan palveluihin tai jotka perustuvat yhteisön telepalvelusäännöksiin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 97/13/EY telepalvelualan yleisten valtuutusten ja yksittäisten toimilupien yhteisistä puitteista).

Tehokkaan valvonnan mahdollistamiseksi ja kuluttajien luottamuksen lisäämiseksi palvelun tarjoajien tulee pitää määrätty yksilöintitiedot sekä palvelun vastaanottajien että toimivaltaisten viranomaisten saatavilla (5 artiklan 1 kohta). Sikäli kuin hintatietoja annetaan, niiden on oltava selkeitä ja yksiselitteisiä (5 artiklan 2 kohta).

Kaupallinen viestintä

Direktiivin II luvun 2 jakso sisältää säännökset kaupallisesta viestinnästä, jolla direktiivissä tarkoitetaan asiallisesti samaa kuin Suomessa käytetyllä markkinointi -käsitteellä (2 artiklan f alakohta). Direktiivin 6 artiklassa säädetään vähimmäisedellytyksistä, joita on noudatettava sellaisessa kaupallisessa viestinnässä, joka muodostaa osittain tai kokonaan tietoyhteiskunnan palvelun. Vaatimukset koskevat kaupallisen viestinnän ja sen tilaajan tunnistettavuutta sekä tietoja, joita on annettava erilaisten myynninedistämiskeinojen, kuten alennusten, kylkiäisten ja pelien yhteydessä.

Direktiivin 7 artikla koskee ei-toivottua sähköpostimainontaa. Direktiivissä ei kuitenkaan oteta kantaa tällaisen viestinnän sallittavuuteen; siitä säädetään muualla yhteisön lainsäädännössä. Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden, jotka sallivat ei-toivotun kaupallisen viestinnän sähköpostitse, on huolehdittava siitä, että tällainen niiden alueelle sijoittautuneen palvelujen tarjoajan harjoittama kaupallinen viestintä voidaan selvästi ja yksiselitteisesti tunnistaa sellaiseksi heti sitä vastaanotettaessa. Direktiivin 7 artiklan 2 kohdassa säädetään rekistereistä, joihin luonnolliset henkilöt, jotka eivät halua tällaista kaupallista viestintää, voivat kirjoittautua ja joita kaupallista viestintää harjoittavien tulee seurata ja noudattaa.

Direktiivin 8 artikla koskee säännellyn ammatin harjoittajan, kuten asianajajan ja lääkärin oikeutta käyttää sähköistä kaupallista viestintää. Jäsenvaltioiden on sallittava sellainen kaupallinen viestintä, joka muodostaa tietoyhteiskunnan palvelun sillä edellytyksellä, että erityisesti ammatin riippumattomuutta ja arvokkuutta, ammattikunniata, ammattisalaisuutta sekä vilpittömyyttä asiakkaita ja muita samaa ammattia harjoittavia kohtaan koskevia ammatillisia normeja noudatetaan.

Sähköiset sopimukset ja tilaukset

Direktiivin II luvun 3 jakso koskee mahdollisuutta sopimusten tekemiseen sähköisessä muodossa (9 artikla), ennen tietoyhteiskunnan palvelua koskevan tilauksen tekemistä toimitettavia tietoja (10 artikla) sekä tilauksen tekemistä teknisiä keinoja käyttäen (11 artikla).

Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, että niiden oikeusjärjestyksissä annetaan mahdollisuus sopimusten tekemiseen pätevästi myös sähköisessä muodossa (9 artik-

lan 1 kohta). Jäsenvaltiot voivat kuitenkin säätää, ettei tätä periaatetta sovelleta direktiivissä lueteltuihin sopimustyyppisiin (9 artiklan 2 kohdan a-d alakohta). Poikkeusten piiriin kuuluvat muun muassa kiinteistön kauppa sekä perhe- ja jäämistöoikeudelliset sopimukset.

Direktiivin 10 artikla koskee ennen tilauksen tekemistä annettavia vähimmäistietoja. Palvelun tarjoajan on annettava selvästi, yksiselitteisesti ja ymmärrettävästi tiedot ainakin sopimuksen teon teknisistä vaiheista, siitä rekisteröikö palvelun tarjoaja tehdyn sopimuksen ja onko sopimus toisen osapuolen saatavilla. Lisäksi on annettava tiedot teknisistä keinoista, joilla voidaan tunnistaa ja korjata syöttövirheet ennen tilauksen tekemistä sekä kielistä, joilla sopimus voidaan tehdä. Direktiivin 10 artiklan 2 kohdan nojalla jäsenvaltioiden on edelleen varmistettava, että palvelun tarjoaja ilmoittaa noudattamansa asiaa koskevat käytäntösäännöt sekä antaa tiedon siitä, miten näihin sääntöihin voi sähköisesti tutustua. Palvelun vastaanottajalle tarjottavan sopimuksen sisältämät ja yleiset sopimusehdot on annettava käyttöön sellaisessa muodossa, että vastaanottaja voi tallentaa tai toisintaa ne (10 artiklan 3 kohta). Sopijapuolten, jotka eivät ole kuluttajia, tulee voida sopia toisin 10 artiklan 1 ja 2 kohdan tietojen toimittamista koskevista vaatimuksista.

Direktiivin 11 artiklassa säädetään tilauksen tekemisestä. Säännöksen 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että jos palvelun vastaanottaja tekee tilauksen teknisiä keinoja käyttäen, palvelun tarjoajan on viivyttämättä ja sähköisessä muodossa ilmoitettava vastaanottaneensa palvelun vastaanottajan tekemän tilauksen. Tilaus ja vastaanottoilmoitus katsotaan vastaanotetuksi, kun se on sen osapuolen käytettävissä, jolle se on osoitettu. Direktiivin 10 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että palvelun tarjoaja antaa palvelun vastaanottajalle mahdollisuuden käyttää asianmukaisia, tehokkaita ja helppokäyttöisiä keinoja, joiden avulla vastaanottaja voi tunnistaa ja korjata syöttövirheet ennen tilauksen tekemistä. Sopijapuolten, jotka eivät ole kuluttajia, tulee voida sopia toisin 11 artiklan 1 ja 2 kohdan tilauksen tekemistä koskevista periaatteista.

Välittäjinä toimivien palvelun tarjoajien vastuu ja valvontavelvollisuus

Direktiivin II luvun 4 jakso koskee välittäjinä toimivien tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajien vastuuta siirrettävistä tai tallennettavista tiedoista. Direktiivin tarkoituksena on luoda yhdenmukaiset edellytykset, joiden täytyessä palvelun tarjoaja ei ole vastuussa siirretyistä tai tallennetuista tiedoista. Sääntelyn tarkoituksena on oikeusvarmuuden lisääminen rajat ylittävissä

tarjonnassa. Toimimalla direktiivissä säädetyllä tavalla palvelun tarjoaja voi olla varma siitä, että hän ei joudu välitetyn aineiston sisällöstä vastuuseen missään jäsenvaltiossa. Direktiivillä ei sitä vastoin yhtenäistetä jäsenvaltioiden yleisiä rikos- tai vahingonkorvaussäännöstöjä. Jos palvelun tarjoaja ei täytä direktiivissä asetettuja edellytyksiä, hänen vastuunsa määräytyy kansallisen lainsäädännön perusteella.

Vastuusta vapautumisen edellytykset on määritelty eri tavalla kolmea erityyppistä toimintaa varten. Direktiivin 12 artikla koskee pelkkää siirtotoimintaa. Välittäjä ei ole vastuussa, jos hän ei ole siirron alkuunpanija, ei valitse vastaanottajia eikä valitse tai muuta siirrettäviä tietoja. Direktiivin 13 artiklassa puolestaan on säännökset siirtopalvelun tarjoajan vastuuvapaudesta tallennettaessa tietoja välimuistiin. Palvelun tarjoajan on tällaisessa toiminnassa noudatettava määrättyjä ehtoja (13 artiklan 1 kohdan a-d alakohta). Lisäksi hänen on viipymättä ryhdyttävä toimiin tallentamansa tiedon poistamiseksi tai saannin estämiseksi saatuaan tosiasiallisesti tietoonsa sen, että tieto on poistettu alkuperäislähteestä tai että tuomioistuimien tai hallintoviranomainen on määrännyt poistamaan kyseisen tiedon tai estämään sen saannin (13 artiklan 1 kohdan e alakohta).

Direktiivin 14 artikla koskee tilannetta, jossa tietoyhteiskunnan palvelun tarjoaminen käsittää palvelun vastaanottajan toimittamien tietojen tallentamisen (säilytys eli ”hosting”). Säännös muodostaa perustan, jolle voidaan laatia niin sanotut ilmoitus- ja poistomenettelyt (”notice and take down procedures”), joiden avulla palvelun tarjoajalle voidaan lainvastaisista tiedoista ja saada aikaan näiden tietojen poistaminen tai niihin pääsyn estäminen. Palvelun tarjoaja ei ole artiklan mukaan vastuussa, jos hän ei tosiasiallisesti tiedä laittomasta toiminnasta tai, jos kyseessä on korvausvastuu, ei tiedä niitä tosiasioita tai olosuhteita, joiden perusteella toiminnan tai tietojen laittomuus on ilmeistä tai jos hän saatuaan näistä seikoista tiedon toimii viipymättä tietojen poistamiseksi tai saannin estämiseksi.

Direktiivin 15 artiklan 1 kohdan pääsäännön mukaan jäsenvaltiot eivät saa asettaa palvelun tarjoajille 12, 13 ja 14 artiklassa tarkoitettujen palvelujen toimittamisen osalta yleistä velvoitetta valvoa siirtämiään ja tallentamiaan tietoja eivätkä yleistä velvoitetta pyrkiä aktiivisesti saamaan selville laitonta toimintaa osoittavia tosiasioita tai olosuhteita.

Muut säännökset

Direktiivin 16 artikla koskee käytännesääntöjä. Säännöksen 1 kohdan nojalla jäsenvaltiot ja komissio muun muassa rohkaisevat toimialajärjestöjä sekä ammattiala- ja kuluttajajärjestöjä taikka -organisaatioita laatimaan yhteisön tason käytännesääntöjä, joiden tavoitteena on myötävaikuttaa direktiivin 5-15 artiklan asianmukaiseen soveltamiseen, sekä ilmoittamaan jäsenvaltioille ja komissiolle niiden suorittamista käytännesääntöjensä soveltamista koskevista arvioinneista sekä käytännesääntöjen vaikutuksista sähköisen kaupankäynnin käytäntöihin, totumuksiin ja tapoihin.

Direktiivin 17 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, ettei niiden lainsäädännössä estetä tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan ja vastaanottajan välisten riitojen osalta kansallisen lainsäädännön mukaisten, tuomioistuinten ulkopuolisten ratkaisumenettelyjen käyttöä myös soveltuvin sähköisin keinoin.

Oikeussuojakeinoja koskevan direktiivin 18 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti käytettävissä olevat tietoyhteiskunnan palvelujen toimintoja koskevat oikeussuojakeinot mahdollistavat nopeat toimenpiteet, turvaamistoimenpiteet mukaan lukien, joilla lopetetaan väitetyt väärinkäytökset ja estetään se, ettei asianomaisten tahojen eduille koidu enempää haittaa.

Direktiivin 19 artiklassa säädetään direktiivin täytäntöönpanoa varten tarvittavista valvonta- ja tutkintakeinoista, jäsenvaltioiden ja komission välisestä yhteistyöstä sekä neuvontapisteiden järjestämisestä palvelujen tarjoajille ja vastaanottajille.

Komission on direktiivin 21 artiklan mukaan esitettävä direktiivin täytäntöönpanosta kertomus Euroopan parlamentille ja neuvostolle ennen heinäkuun 17 päivää 2003 ja sen jälkeen joka toinen vuosi ja liitettävä kertomukseen tarvittaessa direktiivin muutosehdotuksia.

3. Direktiivin täytäntöönpanon kannalta merkityksellinen nykyinen lainsäädäntö

3.1. Palvelujen tarjonnan vapaus

Elinkeinovapaus kuuluu Suomessa perustuslailla turvattuuihin perusoikeuksiin (Suomen perustuslaki 18 §). Tästä muun muassa seuraa, että elinkeinotoiminnan rajoittamisesta, kuten luvanvaraistamisesta, on säädettävä lailla, jonka on täytettävä perusoikeutta rajoittavilta lailta vaadittavat yleiset edellytykset. Rajoitusten on siten oltava painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia, täsmällisiä ja tarkkarajaisia sekä suhteellisia tavoitteeseen nähden.

Sellaisia toimilupa-, rekisteröinti- tai ilmoitusmenettelyjä, jotka kohdistuvat erityisesti tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaan, on Suomessa vähän. Telemarkkinalain (369/1997) mukaan televerkkopalveluiden tarjonta yleisessä matkaviestinverkossa on luvanvaraista. Lisäksi yleistä teletoimintaa harjoittavan teleyrityksen on ennen toiminnan aloittamista tehtävä siitä ilmoitus liikenne- ja viestintäministeriölle. Ilmoitusvelvollisuudesta on kuitenkin useita poikkeuksia.

Muita sähköisen kaupankäynnin kannalta merkityksellisiä toimilupavaatimuksia on säädetty erityisesti vakuutus- ja rahoitusalailla. Luvanvaraista on muun muassa seuraavien yritysten ja yhteisöjen toiminta: vakuutuslaitokset, luottolaitokset, arvopaperipörssi, selvitysyhteisöt, arvo-osuusrekisterin pitäjät, arvopaperikeskus, sijoituspalveluyritykset, rahastoyhtiöt, säilytisyhteisöt ja optioyhteisöt.

EU:n jäsenenä Suomi on velvollinen sallimaan palvelujen vapaan tarjonnan perustamissopimuksen ja yhteisön sekundäärilainsäädännön mukaisesti. Tarjontaa voidaan kuitenkin rajoittaa yleiseen etuun perustuvilla pakottavilla syillä. Näitä ovat muun muassa yleinen järjestys ja turvallisuus, kansanterveys ja kuluttajansuoja.

Tietyillä aloilla toiminnan harjoittaminen edellyttää merkitsemistä viranomaisen pitämään rekisteriin. Rekisteröintiin ei liity viranomaisen harkintavaltaa, vaan rekisteriin on merkittävä jokainen, joka täyttää asetetut vaatimukset. Rekisteröintivelvollisuus on säädetty muun muassa vakuutusvälittäjille, valmismatkaliikkeen harjoittajille, kiinteistönvälitysliikkeille ja vuokrahuoneiston välitysliikkeille.

Laissa on säännelty myös eräiden ammattien harjoittamista. Näitä ovat etenkin terveydenhuollon ammattihenkilöt sekä asianajajat.

3.2. Kaupallinen viestintä ja tiedonantovelvoitteet

Kuluttajiin kohdistettua markkinointia säännellään kuluttajansuojalain (38/1978) 2 luvussa. Markkinoinnin käsite kuluttajansuojalaissa on laaja. Lähinnä sillä tarkoitetaan kaupallista viestintää, kuten mainontaa ja tuotteen tai kaupanteon yhteydessä muuten annettuja tietoja sekä erilaisia myyminenädistämiskeinoja, kuten lisäetuja, alennuksia, markkinointiarpajaisia ja -kilpailuja.

Lain 2 luvun 1 §:ään sisältyvän yleislausekkeen mukaan markkinoinnissa ei saa käyttää hyvän tavan vastaista tai muutoin kuluttajien kannalta sopimatonta menettelyä. Markkinointia, joka ei sisällä kuluttajan terveyden tai taloudellisen turvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja, on pykälän mukaan aina pidettävä sopimattomana. Yleislauseketta täydentävät luvun 2-5 §:n erityissäännökset. Ne koskevat totuudenvastaisten tai harhaanjohtavien tietojen antamista (2 §), tilaamatta toimitettuja hyödykkeitä (2 a §) alennushintailmoittelua (3 §), lisäetutarjouksia (4 §), vertailevaa mainontaa (4 a §) sekä sattumanvaraisten etujen tarjoamista (5 §). Luvun 6 §:n valtuutuksen nojalla voidaan asetuksella antaa tarpeellisia säännöksiä muun muassa kulutushyödykkeen laatua, ominaisuuksia ja käyttöä koskevien tietojen antamisesta sekä hyödykkeiden hintojen ilmoittamisesta markkinoinnissa. Pykälän nojalla on annettu kaksi asetusta: valtioneuvoston asetus asuntojen markkinoinnissa annettavista tiedoista (130/2001) ja asetus kulutushyödykkeen hinnan ilmoittamisesta markkinoinnissa (1359/1999).

Kuluttajansuojalain säännöksiä tiedonantovelvoitteista on täydennetty 1 päivänä maaliskuuta 2001 voimaan tulleella lailla (1072/2000). Lailla muutettiin kuluttajansuojalain 2 luvun 4 §:ää niin, että lisäetumarkkinoinnin aiemmista, tarjouksen sisältöä koskevista rajoituksista luovuttiin. Muutetussa pykälässä säädetään tiedoista, joita kuluttajille on annettava markkinoitaessa hyödykkeitä lisäetujen, kuten alennusten tai kylkiäisten avulla. Samalla uudistettiin kotimyyntiä ja postimyyntiä koskenut kuluttajansuojalain 6 luku kuluttajansuojasta etämyynnissä annetun direktiivin 97/7/EY täytäntöön panemiseksi. Uudistettu 6 luku koskee kaikentyyppistä etämyyntiä, sähköinen kaupankäynti mukaan lukien.

Uusien säännösten mukaan elinkeinonharjoittajalla on etämyynnissä yleensä kaksivaiheinen tiedonantovelvollisuus. Perustiedot elinkeinonharjoittajasta, tarjotusta hyödykkeestä, sopimusehdoista ja kuluttajan peruuttamisoikeudesta on annettava ennen sopimuksen tekemistä.

Sopimuksen tekemisen jälkeen ennakkotiedot sekä niitä täydentävät tiedot on vahvistettava kirjallisesti tai pysyvällä tavalla sähköisesti.

Sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain (1061/1978) 1 §:n yleislausekkeen mukaan elinkeinotoiminnassa ei saa käyttää hyvän liiketavan vastaista tai muutoin toisen elinkeinonharjoittajan kannalta sopimatonta menettelyä. Säännös koskee myös mainontaa ja muuta markkinointia. Lisäksi laissa on erityissäännöksiä, jotka koskevat totuudenvastaisten, harhaanjohtavien, asiaan kuulumattomien tai muuten sopimattomien ilmaisujen käyttämistä ja vertailevaa mainontaa (2 §) sekä arpomisesta riippuvien tai muuten sattumanvaraisten etujen lupaamista elinkeinotoiminnassa (3 §).

Hyvän tavan noudattamiseen perustuvia markkinoinnin yleissäännöksiä on lisäksi tiettyjen alojen erityissääädöksissä, kuten luottolaitostoiminnasta annetun lain 82 §:ssä ja arvopaperimarkkinalain 2 luvun 1 §:ssä.

Liikesuhteita varten ei ole säädetty vastaavaa yleistä velvollisuutta antaa tarpeellisia tietoja kuin kuluttajansuojalain 2 luvun 1 §:ssä. Etenkin rahoitusallalla on toisaalta runsaasti säännöksiä, jotka koskevat tietojen antamista asiakkaille yleensä riippumatta siitä, onko kyseessä toinen elinkeinonharjoittaja vai kuluttaja. Tällaisia säännöksiä on muun muassa vakuutusso-
pimuslaissa (543/1994), luottolaitostoiminnasta annetussa laissa (1607/1993), arvopaperi-
markkinalaissa (495/1989), sijoitusrahastolaissa (48/1999) ja sijoituspalveluyrityksistä an-
netussa laissa (579/1996).

Yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta annetun lain (565/1999), jäljempänä televiestinnän tietosuojalaki, 21 §:ssä säädetään televiestinnän käyt-
tämisestä suoramarkkinointiin. Pykälän mukaan televiestintää ei saa käyttää suoramarkkinoin-
tiin ilman vastaanottavan tilaajan ennakkolupaa, jos hän on luonnollinen henkilö ja jos teleyh-
teydet otetaan automaattisen järjestelmän tai faksin avulla. Pykälässä tarkoitettuja automaatti-
sia järjestelmiä käytetään muun muassa sähköpostitse tapahtuvaan laajamittaiseen markki-
nointiin. Muuta suoramarkkinointia luonnolliselle henkilölle saa harjoittaa televiestinnän
avulla, jollei tilaaja ole sitä nimenomaisesti kieltänyt. Yrityksiin kohdistettua suoramarkki-
nointia on rajoitettu vähemmän. Faksin käyttäminen on sallittu, ja automaattisia järjestelmiä-
kin saadaan käyttää, jollei tilaaja ole sitä kieltänyt. Liikenne- ja viestintäministeriö voi tarvit-

taessa päättää joidenkin televiestinnän muotojen käyttämisestä suoramarkkinointiin lain pääsäännöistä poikkeavasti.

Henkilötietolain (523/1999) 30 §:ssä annetaan rekisteröidylle oikeus kieltää rekisterinpitäjää käsittelemästä rekisteröityä koskevia tietoja muun muassa suoramainontaa, etämyyntiä ja muuta suoramarkkinointia sekä markkina- ja mielipidetutkimusta varten.

Eräiden tuotteiden mainontaa ja myynninedistämistoimintaa on erityisesti kansanterveysyistä olennaisesti rajoitettu. Toimenpiteistä tupakoinnin vähentämiseksi annetun lain (693/1976) 8 §:n mukaan tupakkatuotteen sekä suora että epäsuora mainonta ja muu myynninedistämistoiminta on kielletty. Kielto koskee myös tupakkaa, tupakkajäljitelmiä ja tupakointivälineitä. Alkoholilain (1143/1994) 33 §:ssä kielletään väkevän alkoholijuoman suora ja epäsuora mainonta ja myynninedistäminen. Miedon alkoholijuoman mainonnalle on samassa pykälässä asetettu mainonnan sopivuutta ja hyvän tavan mukaisuutta koskevia yksityiskohtaisia vaatimuksia. Lääkkeiden markkinoinnista on erityissäännöksiä lääkelain (395/1987) 91-94 §:ssä. Säännökset täydentävät kuluttajansuojalain markkinointisäännöksiä, joita sovelletaan myös lääkkeiden markkinointiin. Lääkelain mukaan lääkkeiden markkinointi ei saa olla epäasiallista eikä houkutella väestöä lääkkeiden tarpeettomaan käyttöön. Valmisteen koostumuksesta, alkuperästä tai lääkkeellisestä merkityksestä ei saa antaa erheellistä tai liioiteltua kuvaa. Lääkelaitos on lisäksi antanut markkinoinnista tarkempia määräyksiä.

Minkään ammatin harjoittajan oikeutta mainostaa tai muuten markkinoida palvelujaan ei ole lainsäädännössä kielletty eikä rajoitettu.

3.3. Sähköiset sopimukset

Pääsääntönä Suomen sopimusoikeudessa on, että sopimus on vapaamuotoinen oikeustoimi. Varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetussa laissa (228/1929), jäljempänä oikeustoi-
milaki, on sopimuksen tekemistä koskevat keskeiset säännökset. Sopimus syntyy, kun tehtyyn tarjoukseen on saatu sitä vastaava, hyväksyvä vastaus. Tarjous tai vastaus voidaan lähtökoh-
taisesti antaa missä muodossa tai millä välineellä tahansa. Suomen lainsäädännössä ei siten
ole yleistä estettä sille, että sopimus voidaan tehdä pätevästi myös sähköisessä muodossa.

Eräät sopimustyytit on säädetty määrämuotoisiksi. Määrämuotoa edellyttävät sopimukset ovat keskenään erilaisia, ja niiden muotovaatimuksillakin on erilaisia tavoitteita. Määrämuodolla pyritään muun muassa helpottamaan todistelua, lisäämään harkintaa sekä edistämään sopimusten totuudenmukaisuutta ja sopimussuhteiden julkista luotettavuutta.

Voimassa olevassa lainsäädännössä yleisin muotomääräys koskee sopimuksen laatimista kirjallisesti ja siihen kytkeytyviä allekirjoitusvaatimuksia. Kirjallisesti on tehtävä muun muassa maanvuokrasopimus, asuinhuoneiston ja liikehuoneiston vuokrasopimus, sähkön liittymissopimus, kulutusluottosopimus, osamaksusopimus ja aikaosuussopimus. Sopimusoikeudellisessa lainsäädännössä on lisäksi runsaasti kirjallisuusvaatimuksia, jotka koskevat osapuolten välisiä ilmoituksia, vakioehtojen muotoa tai toimittamistapaa sekä sopimuksen irtisanomista tai purkamista. Eräillä aloilla, esimerkiksi rahoituslalla, valvontaviranomaiset ovat ohjeissaan edellyttäneet tietyiltä sopimuksilta kirjallista muotoa.

Kirjallisuusvaatimuksen lisäksi noudatettavia muotomääräyksiä on Suomessa vähän. Kiinteistön kauppaa tai muu luovutus on sitova vain, jos kaupanvahvistaja on vahvistanut luovutuksen kaikkien luovutuskirjan allekirjoittajien läsnä ollessa. Avioehtosopimuksen voimaantulon edellytyksenä on, että se on annettu tuomioistuimelle ja asianmukaisesti rekisteröity.

Uusimmassa lainsäädännössä on säännöksiä, joilla sähköiset sopimukset on rinnastettu kirjallisiin sopimuksiin. Kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välityksestä annetun lain (1074/2000) 5 §:n mukaan toimeksiantosopimus on tehtävä kirjallisesti tai sähköisesti niin, että sopimusehtoja ei voida yksipuolisesti muuntaa ja että ne säilyvät toimeksiantajan saatavilla. Asiaalisesti samansisältöinen, liittymissopimusta koskeva säännös on vesihuoltolain (119/2001) 21 §:ssä, ja vastaava säännös on tulossa myös postipalvelulakiin (HE 74/2000 vp.), jossa se koskisi eräitä postiyrityksen kanssa tehtäviä sopimuksia. Uuden työsopimuslain (55/2001) mukaan työsopimus voidaan tehdä myös sähköisesti.

Sähköisiä allekirjoituksia koskevan direktiivin 1999/93/EY täytäntöönpanolainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan liikenne- ja viestintäministeriössä. Laissa on muun muassa tarkoitus säätää siitä, millä edellytyksillä sähköinen allekirjoitus voidaan oikeudellisesti rinnastaa käsin kirjoitettuun allekirjoitukseen.

3.4. Välittäjien vastuu

Suomen lainsäädännössä ei ole nimenomaisia säännöksiä siitä, millä edellytyksillä tiedonsiirtopalvelujen tai tietojen tallennuspalvelujen tarjoaja on vastuussa siirtämiensä tai tallentamiensa tietojen lainvastaisesta sisällöstä taikka niiden lainvastaisesta välittämisestä. Säännöksiä ei ole siitäkään, millä edellytyksillä palvelujen tarjoaja on vastuusta vapaa.

Suomen rikosoikeuden yleisten periaatteiden mukaan rikosoikeudellinen vastuu on sillä, jota on pidettävä rikoksen tekijänä tai siihen osallisena. Siviilioikeudellinen korvausvastuu on yleensä sillä, joka on vahingon aiheuttanut. Joissakin tapauksissa vastuussa voi olla muukin kuin vahingon aiheuttaja.

Siviilioikeudellisen korvausvastuun perusteet ovat erilaisia riippuen etenkin siitä, onko vahinkoa aiheutettu sopijapuolelle vai sivulliselle. Sopimussuhteessa vastuu syntyy sopimusvelvoitteiden laiminlyönnistä. Sopimussuhteen ulkopuolella vastuu perustuu vahingon aiheuttajan tahalliseen tai huolimattomaan menettelyyn. Eräissä tilanteissa – sekä sopimussuhteessa että sen ulkopuolella – sovelletaan niin sanottua ankaraa vastuuta: vastuu syntyy, vaikka tahallisuutta, huolimattomuutta tai laiminlyöntiä ei voida todeta.

Oikeusministeriön asettama sananvapaustoimikunta ehdotti mietinnössään (komiteamietintö 1997:3) uutta lakia sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä. Laki sisältäisi myös verkkoviestintää koskevia erityissäännöksiä. Ehdotuksen mukaan palvelimen tai vastaavan laitteen ylläpitäjän olisi huolehdittava siitä, että hänellä on laitteen avulla yleisön saataville toimitetun verkkoviestin lähettäjän selvittämiseksi tarvittavat tunnistetiedot. Tiedot saisi lävittää aikaisintaan kolmen kuukauden kuluttua viestin toimittamisesta yleisön saataville kyseisen laitteen avulla. Mietinnössä ehdotetaan myös uuden pakkokeinon (verkkoviestin jakelun keskeyttäminen) ottamista käyttöön. Tuomioistuin voisi syyttäjän tai asianomistajan vaatimuksesta määrätä muun muassa sen, joka huolehtii viestin lähettämisestä, välittämisestä tai muusta jakelusta, väliaikaisesti keskeyttämään selvästi lainvastaisen viestin pitämisen yleisön saatavilla. Ehdotettu laki ei koskisi tekijänoikeutta.

Toimikunnan mietintö on ollut lausunnolla, ja oikeusministeriön asettama virkamiestyöryhmä jatkaa valmistelua toimikunnan työn pohjalta. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle vuoden 2001 aikana.

3.5. Oikeussuojakeinot

Oikeudenkäyntiasioissa on Suomessa mahdollista saada asia nopeasti vireille käyttämällä sähköisiä viestimiä. Sähköisestä viestinnästä oikeudenkäyntiasioissa annetun lain (594/1993) mukaan haastehakemus, vastaus ja muu oikeudenkäyntiasiakirja saadaan toimittaa tuomioistuimelle myös lähettämällä se telekopiona, sähköpostina tai automaattista tietojenkäsittelyä käyttäen.

Turvaamistoimista yksityisoikeudellisissa riita-asioissa säädetään oikeudenkäymiskaaren 7 luvussa. Tuomioistuin voi hakemuksesta määrätä hakijan vastapuolen omaisuutta pantavaksi takavarikkoon hakijan saatavan turvaamiseksi (1 §) tai määrätä esineen tai muun tietyn omaisuuden pantavaksi takavarikkoon myös silloin, kun hakija saattaa todennäköiseksi, että hänellä on omaisuuden parempi oikeus (2 §). Luvun 3 §:n mukaisia yleisiä turvaamistoimia voidaan käyttää hakijan muun oikeuden turvaamiseksi laissa tarkemmin säädetyn edellytyksin. Pykälän nojalla tuomioistuin voi sakon uhalla kieltää vastapuolta tekemästä jotakin tai ryhtymästä johonkin, määrätä vastapuolen sakon uhalla tekemään jotakin, oikeuttaa hakijan tekemään tai teettämään jotakin, määrätä vastapuolen omaisuutta pantavaksi toimitsijan haltuun ja hoitoon tai määrätä jostakin muusta toimenpiteestä, joka on tarpeen hakijan oikeuden turvaamiseksi. Turvaamistointa koskeva hakemus voidaan tehdä nopeasti sähköisesti. Tuomioistuimen määräys voidaan myös antaa väliaikaisena hyvinkin nopeasti, jopa samana päivänä, jona hakemus on tehty.

Todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa annetun lain (344/2000) mukaan tuomioistuin voi todistelun turvaamiseksi määrätä sellaisen aineiston takavarikosta tai sellaiseen aineistoon kohdistuvasta muusta turvaamistoimesta, jolla voidaan olettaa olevan merkitystä todisteena kyseisissä riita-asioissa.

Rikosoikeudellisista turvaamistoimista säädetään pakkokeinolaissa (450/1987). Lain 4 luvun 1 §:n mukaan esine voidaan takavarikoida, jos on syytä olettaa, että se voi olla todisteena rikosasiassa tai on rikoksella joltakulta viety taikka että tuomioistuin julistaa sen menetetyksi. Käytännössä säännöstä on sovellettu niin, että takavarikon kohteena voi olla muukin kuin fyysinen esine, esimerkiksi tietokoneen kiintolevyille tai palvelimelle tallennetut tiedot.

Oikeudenkäynnin rinnalla on Suomessa käytettävissä myös vaihtoehtoisia riitojen ratkaisumenettelyjä. Lähinnä liike-elämän tarpeita palvelee välimiesmenettely, josta säädetään välimiesmenettelystä annetussa laissa (967/1992). Kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien välisiä erimielisyyksiä käsitellään kuluttajavalituslautakunnassa. Lautakunnan tehtävistä ja asiain käsittelystä säädetään kuluttajavalituslautakunnasta annetussa laissa (42/1978). Lautakunnan päätökset eivät ole täytäntöönpanokelpoisia vaan suosituksia, mikä on mahdollistanut vapaaehtoisen ja joustavan menettelyn. Kuitenkin asiassa, joka on kirjallisesti saatettu kuluttajavalituslautakunnan käsiteltäväksi, on lain 6 §:n mukaan annettava kirjallinen päätös.

Suomessa toimii muitakin kuin lakisääteisiä riitojen ratkaisuelimiä. Käytännössä merkittävä on vakuutuksista aiheutuvia erimielisyyksiä käsittelevä vakuutuslautakunta, jonka toiminta perustuu Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton ja Kuluttajaviraston väliseen sopimukseen.

Sähköisestä asioinnista hallinnossa annetulla lailla (1318/1999) on mahdollistettu hallintoasioiden sähköinen vireillepano, käsittely ja tiedoksianto. Laissa muun muassa vahvistetaan se, että jos asia on pantava vireille kirjallisesti, vaatimuksen täyttää myös viranomaiselle toimitettu sähköinen asiakirja. Jos lainsäädännössä edellytetään vireillepanoasiakirjan allekirjoittamista, hyväksytään allekirjoitukseksi myös laissa säädetty vaatimukset täyttävä sähköinen allekirjoitus. Vastaavasti voidaan viranomaisen päätöisasiakirja allekirjoittaa sähköisesti. Lain muuttaminen on vireillä. Siinä nyt oleva varmentamistoimintaa koskeva sääntely on tarkoitus sisällyttää valmisteilla olevaan uuteen lakiin sähköisistä allekirjoituksista. Samassa yhteydessä on tarkoitus laajentaa lain soveltamisalaa niin, että se koskisi muitakin kuin hallintoviranomaisia, muun muassa kuluttajavalituslautakuntaa.

Kuluttajaneuvonnan järjestämisestä kunnassa annetun lain (72/1992) mukaan kunnassa on oltava kuluttajaneuvontaa, jossa annetaan yleistä valistusta ja henkilökohtaista neuvontaa kulutus päätösten kannalta merkittävistä asioista sekä kuluttajan asemasta. Neuvonnassa myös avustetaan kuluttajia elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisissä yksittäisissä erimielisyyksissä selvittämällä asiaa ja pyrkimällä sovintoratkaisuun sekä ohjaamalla kuluttaja tarvittaessa asianmukaiseen oikeussuojaelimeen.

4. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

4. 1. Yleistä

Esityksen tarkoituksena on panna kansallisesti täytäntöön direktiivi 2000/31/EY sähköisestä kaupankäynnistä. Esityksen tavoitteena on edistää sähköistä kaupankäyntiä sisämarkkinoilla. Tavoitteen saavuttamiseksi esityksellä pyritään varmistamaan tietoyhteiskunnan palvelujen vapaa liikkuvuus, poistamaan jäsenvaltioiden kansallisten lainsäädäntöjen eroista johtuvaa oikeudellista epävarmuutta sekä vahvistamaan kuluttajien luottamusta rajat ylittävään sähköiseen tarjontaan.

Direktiivin täytäntöönpano ehdotetaan toteutettavaksi säätämällä erityinen laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta. Näin direktiivin edellyttämä kansallinen sääntely on voitu keskittää samaan lakiin.

Kaupallista viestintää koskevat täytäntöönpanosäännökset ehdotetaan kuitenkin otettaviksi asianomaisiin erityissäädöksiin: kuluttajansuojalakiin, sopimattomasta menettelystä elinkeino-toiminnasta annettuun lakiin ja televiestinnän tietosuojalakiin. Tämä on katsottu tarkoituksenmukaiseksi, koska direktiivin säännökset vain täydentävät ja täsmentävät näissä säädöksissä jo olevaa perussääntelyä.

Ehdotettua vastaavaan lakitekhniseen ratkaisuun on päädytty kaikissa pohjoismaissa.

Direktiivissä on useita säännöksiä, jotka vastaavat Suomen voimassa olevaa lainsäädäntöä tai joiden täytäntöönpano ei muusta syystä edellytä lainsäädäntöä. Näitä säännöksiä käsitellään jaksossa 4.3.

4. 2. Keskeiset ehdotukset

Säännösten soveltamisala

Ehdotettu laki koskisi eräitä tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen liittyviä kysymyksiä. Tietoyhteiskunnan palvelun käsite on ehdotetussa laissa määritelty direktiivin mukaisesti, ja sillä tarkoitettaisiin kaikentyyppistä tietoverkkojen avulla harjoitettava taloudellista toimintaa.

Myös sääntelyn asiallinen soveltamisala vastaa eräin vähäisin poikkeuksin direktiiviä. Suurelta osin direktiivin säännökset ovatkin täysharmonisoivia, joista ei voida kansallisesti poiketa. Palvelun tarjoajan tiedonantovelvollisuutta koskevat säännökset ovat sitä vastoin luonteeltaan vähimmäissäännöksiä.

Direktiivi rajoittuu alueelliselta soveltamisalaltaan palvelujen tarjontaan Euroopan yhteisössä, mutta ETA-sopimuksen nojalla soveltamisalan piiriin tulevat myös ETA-valtiot: Norja, Islanti ja Liechtenstein. Direktiivi ei koske tilanteita, joissa palveluja tarjotaan vastaanotettavaksi yksinomaan talousalueen ulkopuolisissa maissa tai joissa tarjonta on peräisin talousalueen ulkopuolisiin maihin sijoittautuneilta palvelujen tarjoajilta. Ehdotuksen soveltamisala menee jonkin verran direktiiviä pitemmälle. Suomeen sijoittautuneen palvelujen tarjoajan olisi noudatettava samoja tiedonantovelvollisuuksia riippumatta siitä, mihin valtioon tarjonta kohdistuu. On katsottu asianmukaiseksi, että Suomeen sijoittautuneet yritykset ovat tämäläisyyppisten velvollisuuksien noudattamisen osalta keskenään samassa asemassa.

Palvelujen tarjonnan vapaus ja alkuperämaaperiaate

Ehdotetun lain, kuten direktiivinkin, tärkeimmät säännökset koskevat tietoyhteiskunnan palvelujen tarjonnan vapautta. Direktiivin peruslähdekohta on niin sanottu alkuperämaaperiaate eli sisämarkkinaperiaate. Yhteisön alueelle sijoittautunut palvelujen tarjoaja saa tarjota palvelujaan koko yhteisössä ilman, että hänen tarvitsisi selvittää ja ottaa lukuun kyseiselle toiminnalle tai tarjotuille palveluille muissa jäsenvaltioissa asetettuja ja usein toisistaan poikkeavia vaatimuksia. Riittää, että hän näissä, niin sanottuun yhteensovitettuun alaan kuuluvissa kysymyksissä noudattaa sen jäsenvaltion lakia, johon hän on sijoittautunut. Kunkin jäsenvaltion asiana on huolehtia alueelleen sijoittuneiden palvelujen tarjoajien valvonnasta. Valvontavastuu kuuluu sijoittautumisvaltiolle, vaikka palvelujen tarjoajan toiminta kohdistuisi yksinomaan muihin jäsenvaltioihin.

Direktiivin mukaisesti esityksessä ehdotetaan, ettei toiseen ETA-valtioon sijoittautuneelle palvelujen tarjoajalle saa yhteensovitetulla alalla asettaa sellaisia vaatimuksia, jotka rajoittavat tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa Suomessa. Esitys merkitsee Suomen lainsäädännön soveltamisen rajoittamista siltä osin kuin kysymys on toisesta ETA-valtiosta peräisin olevasta Suomeen kohdistetusta verkkotarjonnasta. Tuomioistuimien tai muun viranomaisen ei saa päätöksellään tai muilla toimenpiteillään estää tällaista tarjontaa pelkästään sillä perusteella, ettei se

täytä Suomen lainsäädännön vaatimuksia. Toisaalta Suomen viranomaisten olisi valvottava sitä, että Suomeen sijoittautuneet palvelun tarjoajat noudattavat yhteensovitettuun alaan kuuluvissa kysymyksissä Suomen lakia myös silloin, kun palvelujen tarjonta kohdistuu yksinomaan tai pääasiassa toiseen ETA-valtioon.

Ehdotuksen mukaan Suomen viranomaiset saavat kuitenkin ryhtyä toimenpiteisiin tietyn palvelun tarjonnan rajoittamiseksi, jos se on laissa tarkemmin säädettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi tarpeellista ja oikeassa suhteessa näihin tavoitteisiin. Rajoitusten edellytyksiä samoin kuin rajoitusten toteuttamiseen liittyvää ilmoitusmenettelyä koskeva sääntely on ehdotuksessa kaikilta osin direktiivin mukainen.

Ehdotus sisältää direktiivin mukaiset alkuperämaaperiaatteen poikkeukset sellaisinaan. Merkittävimmät poikkeukset koskevat tekijän- ja teollisoikeuksia, vakuutusten tarjontaa sekä sopimukseen sovellettavan lain valintaan liittyviä keskeisiä kysymyksiä. Palvelujen tarjonnan vapautta ja sijoittautumisvaltion valvontaa koskevat säännökset eivät siis tule sovellettaviksi näillä aloilla.

Palvelujen tarjoajan yleinen tiedonantovelvollisuus

Ehdotetut säännökset palvelujen tarjoajan velvollisuudesta pitää määrättyjä tietoja itsestään ja toiminnastaan jatkuvasti viranomaisten ja asiakkaitensa saatavilla vastaavat täysin direktiiviä.

Nämä säännökset täydentävät tietoyhteiskunnan palveluista ja sähköisestä kaupankäynnistä jo voimassa olevaa lainsäädäntöä, joka sekin keskeisiltä osiltaan perustuu yhteisölainsäädäntöön. Tämän mukaisesti esimerkiksi elinkeinonharjoittajan, joka tarjoaa kulutushyödykkeitä verkko-kaupassa, on annettava kuluttajille paitsi ehdotetussa laissa edellytetyt tiedot myös ne tiedot, joista säädetään kuluttajansuojasta etäsopimuksissa annetun direktiivin 97/7/EY täytäntöön panevassa kuluttajansuojalain 6 luvussa. Sama koskee vakuutus- ja rahoitusalan direktiiveissä säädettyjä tiedonantovelvoitteita, joita vastaavat kansalliset säännökset ovat kulutusluottoja koskevassa kuluttajansuojalain 7 luvussa, tilisiirtolaissa (821/1999), vakuutusso-
pimulaisissa, arvopaperimarkkinalaisissa, sijoitusrahastolaisissa ja sijoituspalveluyrityksistä annettussa laissa.

Kaupallinen viestintä

Kaupallista viestintää koskevien direktiivin säännösten täytäntöönpano edellyttää joitakin tarkennuksia ja täydennyksiä voimassa olevaan markkinointilainsäädäntöön. Kuluttajansuojalain 2 lukuun ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi nimenomaiset säännökset mainonnan ja muun markkinoinnin tunnistettavuudesta sekä velvollisuudesta ilmoittaa myös se, kenen lukuun markkinointi toteutetaan.

Tunnistettavuutta koskeva ehdotus ei asiallisesti muuta oikeustilaa, sillä hyvää markkinointitapaa ja hyvää liiketapaa koskevien yleislausekkeiden nojalla on nykyisinkin edellytetty, että kaupallinen viestintä on voitava tunnistaa kaupalliseksi ja sen on selvästi erotuttava esimerkiksi toimituksellisesta aineistosta.

Sähköiset sopimukset ja tilaukset

Kuten edellä jaksosta 3.4 käy ilmi lainsäädännössä on runsaasti kirjallista muotoa koskevia vaatimuksia, jotka liittyvät sopimuksen tekemiseen, vakiosopimusehtoihin, osapuolten väliin ilmoituksiin tai sopimuksen päättämiseen liittyvään menettelyyn. Sopimuksen kirjalliseen muotoon on joissakin tapauksissa liitetty myös allekirjoitusvaimus.

Kirjallisuusvaatimusta on saatettu käytännössä tulkita joustavasti niin, että sähköisenkin asiakirjan on katsottu täyttävän vaatimuksen, jos sen keskeiset ominaisuudet, kuten saatavuus, säilyvyys ja muuttumattomuus, vastaavat paperipohjaista asiakirjaa. Oikeustila on kuitenkin epäselvä. Uudempaan lainsäädäntöön onkin selvyuden vuoksi otettu nimenomaisia säännöksiä siitä, millä edellytyksillä sähköinen sopimus on rinnastettavissa kirjalliseen sopimukseen.

Oikeustilan selventämiseksi ja direktiivin vaatimusten täytäntöön panemiseksi on pidetty tarpeellisena ottaa ehdotettuun lakiin yleinen säännös muualla lainsäädännössä olevien sopimuksia koskevien kirjallisuusvaatimusten sähköisestä täyttämisestä. Laissa olisi lisäksi säännökset siitä, minkälainen sähköinen allekirjoitus täyttää muualla laissa säädetyn sopimuksen allekirjoittamista koskevan vaatimuksen.

Ehdotetut säännökset, jotka koskevat sähköisten tilausten yhteydessä annettavia tietoja ja muita tilauksiin liittyviä menettelyjä, vastaavat täysin direktiiviä.

Välittäjien vastuu

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi edellytykset, joiden täytyessä välittäjänä toimiva palvelun tarjoaja, kuten teleoperaattori, vapautuu vastuusta siirtämiensä tai tallentamiensa tietojen lainvastaisesta sisällöstä tai oikeudettomasta välittämisestä. Ehdotettu sääntely koskee sekä rikosoikeudellista vastuuta että siviilioikeudellista korvausvastuuta. Jos ehdotetussa laissa säädetyt edellytykset täyttyvät, palvelun tarjoaja on aina vastuusta vapaa. Jos edellytykset eivät täyty, palvelun tarjoajan vastuu arvioidaan rikosvastuuta ja korvausvastuuta koskevan muun lainsäädännön nojalla. Sovellettaviksi tulevien normien sisällöstä riippuen lopputulos voi tällöinkin olla, ettei palvelun tarjoajan vastuulle ole laissa perustetta.

Ehdotetut säännökset kattavat kolme erityyppistä tilannetta: tiedonsiirto- ja verkkoyhteyspalvelut, välimuistikopioinnin eli niin sanotun caching-toiminnan sekä tallennuspalvelut eli niin sanotun hosting-toiminnan. Kaikissa näissä tilanteissa vastuuvapauden perusedellytys on, että palvelun tarjoajan toiminta on luonteeltaan pelkästään teknistä. Palvelun tarjoaja ei voisi vedota vastuuvapausperusteisiin, jos hän itse osallistuu lainvastaisen sisällön tuottamiseen tai jos hän toimii muulla tavalla yhteistyössä sisällön tuottajan kanssa tarkoituksenaan edistää tai toteuttaa lainvastaista toimintaa. Ehdotetut säännökset eivät asiallisesti muuta oikeustilaa. Niissä tapauksissa, joissa vastuuta ehdotettujen säännösten nojalla ei ole, vastuuta ei vallitsevana pidettävän käsityksen mukaan olisi voimassa olevan rikosoikeudellisen tai vahingonkorvausoikeudellisen lainsäädännön perusteella.

Vaikka ehdotus ei kansallisesti muuttaisikaan nykytilaa, yhdenmukaiset yhteisön säännökset ovat tarpeen oikeusvarmuuden lisäämiseksi rajat ylittävässä tarjonnassa. Yhtenäisten vastuuvapausperusteiden mukaisesti toimiessaan palvelun tarjoaja voi olla varma siitä, ettei hän joudu aineiston sisällöstä vastuuseen missään jäsenvaltiossa.

Vastuuvapauden edellytykset ovat tiedonsiirto- ja verkkoyhteyspalvelujen sekä välimuistitalennusten osalta ehdotuksessa täysin samat kuin direktiivissä. Ehdotetuissa säännöksissä täsmennetään ne ehdot, joita noudattavan palvelujen tarjoajan toiminta arvioidaan luonteeltaan tekniseksi ja vastuuvapaus perustelluksi.

Tallennuspalveluissa vastuuvapaus perustuu direktiivin mukaan siihen, ettei palvelun tarjoaja tosiasiallisesti tiedä tallentamansa aineiston lainvastaisuudesta ja saatuaan siitä tiedon viivytyksettä poistaa aineiston tai estää sen saannin. Direktiivissä annetaan jäsenvaltioille mahdollisuus säätää kansallisesti tarkemmin tietojen poistoon tai saannin estoon liittyvistä menettelyistä. Tätä mahdollisuutta on ehdotuksessa käytetty hyväksi seuraavista syistä.

Verkkoviestintää voidaan käyttää monenlaiseen lainvastaiseen toimintaan. Verkoissa saattaa ilmetä petoksia, väärennyksiä tai rahanpesua. Kyseeseen voivat tulla myös markkinointirikokset, kilpailumenettelyrikokset tai yrityssalaisuuden rikkomiset. Verkkoviestintään voi sisältyä kiihottamista kansanryhmää vastaan, sukupuolisiveellisyyttä loukkaavien kuvien levittämistä, kunnianloukkauksia, yksityiselämää loukkaavien tietojen levittämistä tai muita julkaistun viestin sisältöön perustuvia rikoksia.

Kun kysymyksessä on julkaistun viestin sisällön väitetty lainvastaisuus, asian arviointi liittyy myös perustuslaissa turvatun sananvapauden käyttämiseen. Perustuslain 12 §:n sananvapaus säännöksen tarkoituksena on taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin. Perustuslain sananvapaus säännös turvaa periaatteessa myös kaupallista viestintää. Sananvapaus ei ole sidoksissa mihinkään tiettyyn viestinnän muotoon, esimerkiksi painettuun sanaan, vaan se turvataan riippumatta ilmaisemiseen tai julkistamiseen kulloinkin käytettävästä menetelmästä.

Perustuslaissa turvataan sananvapaus ”kenenkään ennalta estämättä”. Sitä vastoin on mahdollista sananvapauden käytön jälkikäteinen valvonta rikos- ja vahingonkorvauslainsäädännön keinoin sekä sananvapauden käyttöä koskevien järjestysluonteisten määräysten antaminen lailla.

Ehdotukseen ei sisälly minkäänlaista ennakoivalvontaa. Sisältöön puuttuminen jälkikäteen perustuisi eräin tarkasti rajatuin poikkeuksin tuomioistuinmenettelyyn. Ehdotuksen mukaan määräyksen aineiston poistamiseksi tai sen saannin estämiseksi antaisi yleensä tuomioistuin. Jotta selviin lainvastaisuuksiin voitaisiin puuttua nopeasti, ehdotetaan turvaamistoimeen rinnastettavan väliaikaisen määräyksen käyttöön ottamista. Ehdotuksen mukaan määräys raukeaisi, jollei sen perusteena olevasta rikoksesta nosteta syytettä tai, jos kyse on korvausvastuusta, panna vireille kannetta neljän kuukauden kuluessa määräyksen antamisesta.

Jos palvelimella oleva aineisto on lainvastaista sen takia, että se sisältää kiihottamista kansanryhmää vastaan taikka sen takia, että siinä on lasta, väkivaltaa tai eläimeen sekaantumista esittäviä pornografisia kuvia, palvelun tarjoajan olisi kuitenkin ehdotuksen mukaan poistettava aineisto omasta aloitteestaan heti, kun hän saa tosiasiallisesti tietää aineiston olevan palvelimellaan. Tällaisen erityisen vahingollisen aineiston levittäminen tietoverkoissa on voitava estää mahdollisimman tehokkaasti ja nopeasti. Tästä syystä ei ole pidetty asianmukaisena, että asiain tilasta tietoinen palvelun tarjoaja voisi pysyä passiivisena ja odottaa viranomaisen toimenpiteitä ja tuomioistuimen määräystä.

Ehdotettu uusi menettely ei vaikuta muussa lainsäädännössä viranomaiselle tai tuomioistuimelle annettuun toimivaltaan kieltää tietäntyyppinen lainvastainen menettely joko väliaikaisesti tai lopullisesti. Eräissä tapauksissa kieltä voidaan kohdistaa myös tallennuspalvelun tarjoajaan. Esimerkiksi markkinatuomioistuin voi määrätä tällaisen kiellon lainvastaisesta markkinoinnista. Erikoistuomioistuimena markkinatuomioistuin ratkaisisi edelleen sille kuuluvat asiat, eikä ehdotettu uusi menettely olisi niissä käytettävissä.

Tekijänoikeudella suojatun aineiston luvaton välittäminen tietoverkoissa on suhteellisen yleistä ja oikeuden haltijoiden kannalta merkittävä ongelma. Käytetty teknologia mahdollistaa aineiston laajamittaisen välittämisen ja kopioinnin tavattoman nopeasti, mikä puolestaan voi aiheuttaa oikeuden haltijoille huomattavia taloudellisia menetyksiä hyvin lyhyessä ajassa. Tekijänoikeuden loukkaaminen eroaa edellä mainituista lainvastaisuuksista myös siinä, että kyseessä on tavallisesti selkeä piratismi, tekijänoikeuslaissa (404/1961) säädetyn oikeuden loukkaus, johon ei liity sananvapausnäkökulmaa eikä liioin oikeudellisia tulkintaongelmia.

Edellä esitetyistä syistä ehdotetaan tekijänoikeusloukkauksia varten tuomioistuinmenettelylle vaihtoehtoisia ilmoitusmenettelyä, joka mahdollistaisi hyvin nopean puuttumisen lainvastaisuuksiin tällä alalla. Keskeisiltä osiltaan ehdotus muistuttaa Yhdysvalloissa voimassa olevaa menettelyä. Samankaltaisia menettelyjä on käytössä myös Suomessa eräiden teleoperaattoreiden ja tekijänoikeusjärjestöjen välisten sopimusten perusteella.

Olennaista on, että tekijänoikeuden haltija voi vaatia loukkaavan aineiston poistoa ja että palvelun tarjoaja voi luottaa sitä koskevaan ilmoitukseen. Ehdotetussa laissa on tarkemmat säännökset ilmoituksen sisällöstä ja aineiston saatavilla pitämisen estoon liittyvistä menettelyistä.

Sisällön tuottajan oikeusturva on ehdotuksessa pyritty varmistamaan sillä, että hän puolestaan voi määrämuotoisella vastineella kiistää oikeuden haltijan ilmoituksen ja saada aineiston palautetuksi. Jos oikeuden haltija edelleen haluaa vaatia aineiston poistoa, hänen olisi vietävä asia tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Jotta ehdotettuun menettelyyn liittyviä ilmoituksia ja vastineita ei tehtäisi perusteettomasti tai edes harkitsemattomasti, on katsottu tarpeelliseksi asettaa sekä ilmoituksen tekijälle että vastineen antajalle korvausvelvollisuus väärin tietojen aiheuttamasta vahingosta.

Valvonta ja seuraamukset

Ehdotuksen mukaan Telehallintokeskus valvoisi palvelujen tarjoajille asetettavien uusien velvollisuuksien noudattamista. Näitä velvollisuuksia on ehdotetun lain 6 §:ssä (yleinen tiedonantovelvollisuus), 7 §:ssä (tiedonantovelvollisuus tilausta tehtäessä) ja 8 §:ssä (tilauksen tekeminen). Telehallintokeskukselle annettaisiin myös uuden valvontatehtävän hoitamiseksi tarvittavat toimivaltuudet: oikeus saada tietoja ja antaa kehotuksia sekä oikeus tehostaa tiedonantovelvollisuutta tai kehotusta uhkasakolla.

Eri valvontaviranomaiset valvoisivat edelleen kukin toimialallaan oman alansa lainsäädännön noudattamista samalla tavoin sähköisen kuin perinteisenkin toiminnan osalta. Näitä valvontaviranomaisia ovat muun muassa kuluttaja-asiamies, Rahoitustarkastus, Vakuutusvalvontavirasto, Lääkelaitos ja Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus.

4.3. Direktiivin säännökset, joiden täytäntöönpano ei edellytä muutoksia lainsäädäntöön

Direktiivin 4 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on huolehdittava siitä, ettei tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajan toiminnan aloittamisen tai jatkamisen edellytykseksi aseteta ennakkolupaa tai vaikutukseltaan vastaavaa vaatimusta. Direktiivissä kuitenkin sallitaan sellaisten lupajärjestelmien soveltaminen, jotka eivät koske erityisesti tai yksinomaan tietoyhteiskunnan palveluja tai joita telepalvelualan yleisten valtuutusten ja yksittäisten toimilupien yhteisistä puitteista annettu direktiivi 97/13/EY koskee.

Kuten edellä 3.1. jaksosta käy ilmi, Suomessa ei ole sellaisia lupa-, rekisteröinti- tai ilmoitusmenettelyjä eikä muitakaan vaikutuksiltaan vastaavia vaatimuksia, joista direktiivin perusteella olisi luovuttava. Direktiivin 4 artiklan täytäntöönpano ei siten edellytä kansallisen lainsäädännön muuttamista.

Jäsenvaltioiden on direktiivin 7 artiklan 2 kohdan mukaan toteuttava toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että ei-toivottua kaupallista viestintää sähköpostitse harjoittavat käyttävät ja noudattavat rekistereitä, joihin luonnolliset henkilöt, jotka eivät tällaista viestintää halua, voivat kirjoittautua. Suomessa voimassa olevaa lainsäädäntöä on yleisesti tulkittu niin, että lämäntyyppinen suoramarkkinointi luonnollisille henkilöille edellyttää kohdehenkilön ennakkolta antamaa lupaa. Tämän takia Suomessa ei ole tarpeen pitää rekistereitä niitä henkilöitä varten, jotka eivät sähköpostimainontaa halua. Koska direktiivin 7 artikla ei kuulu alkuperämaaperiaatteen piiriin, Suomen viranomaisten asiana ei ole valvoa muihin jäsenvaltioihin suuntautuvaa sähköpostimainontaa. Näistä syistä 7 artiklan 2 kohtaa ei tarvitse panna Suomessa täytäntöön.

Säännellyn ammatin harjoittajille on direktiivin 8 artiklan nojalla sallittava kaupallinen viestintä tietyin edellytyksin. Suomen nykyinen lainsäädäntö täyttää direktiivin vaatimukset, sillä minkään ammatin harjoittajille ei ole lailla säädetty mainontakieltoja tai -rajoituksia.

Direktiivin 15 artiklassa kielletään jäsenvaltioita asettamasta tiedonsiirtoa, verkkoyhteyksiä tai tallennuspalveluja tarjoaville yleistä velvollisuutta valvoa siirtämiään tai tallentamia tietoja tai yleistä velvollisuutta pyrkiä aktiivisesti saamaan selville lainvastaista toimintaa osoittavia tosiseikkoja tai olosuhteita. Tällaisia velvoitteita Suomen lainsäädännössä ei ole, eikä direktiivin täytäntöönpano sen takia edellytä muutosta nykytilaan.

Jäsenvaltiot saavat 15 artiklan mukaan asettaa palvelun tarjoajille tilapäisiä valvontavelvollisuuksia sekä velvoitteita ilmoittaa laittomuuksista ja antaa asiakkaidensa tunnistustietoja viranomaisille. Tällaisten velvoitteiden asettamista yleisellä tasolla tässä esityksessä ei ole katsottu tarpeelliseksi. Sikäli kuin näitä velvoitteita vastaisuudessa pidetään tarpeellisena, esimerkiksi tietyn tyyppisen rikollisuuden ehkäisemiseksi ja selvittämiseksi, niistä voidaan säätää erikseen.

Direktiivin 16 artiklan mukaan jäsenvaltioiden ja komission on rohkaistava toimiala- ja kuluttajajärjestöjä laatimaan yhteisön tason käytännesääntöjä, joiden tavoitteena on myötävaikuttaa direktiivin 5-15 artiklan soveltamiseen sekä alaikäisten ja ihmisarvon suojeluun. Komission ja jäsenvaltioiden olisi rohkaistava myös sitä, että käytännesäännöt olisivat saatavilla sähköisesti yhteisön kielillä ja että sääntöjen soveltamisesta ja niiden vaikutuksesta sähköiseen kaupankäyntiin ilmoitettaisiin komissiolle ja jäsenvaltioille. Kuluttajajärjestöjä olisi rohkaistava osallistumaan etuihinsa vaikuttavien käytännesääntöjen valmisteluun ja täytäntöönpanoon. Tarvittaessa olisi kuultava näkörajoitteisia ja vammaisia edustavia järjestöjä, jotta heidän erityistarpeensa otettaisiin huomioon.

Artiklassa tarkoitettuja käytännesääntöjä on jo laadittu ja otettu Suomessakin käyttöön. Pohjoismaiden kuluttaja-asiamiehet ovat valmistelleet suosituksen *Sähköinen kaupankäynti ja kuluttajat*. Suomen Suoramarkkinointiliitto on julkaissut *Sähköisen kuluttajakaupan pelisäännöt* -nimisen ohjeiston. Eurooppalainen kaupan järjestö EuroCommerce on laatinut sähköisen kaupankäynnin käytännesäännöt ja kansainvälinen kauppakamari ICC suosituksen internet-mainonnasta. Kaikki nämä säännöt, suositukset ja ohjeet ovat saatavilla myös sähköisesti internetissä.

Lisäksi tarkoituksena on järjestää asianomaisten viranomaisten sekä kuluttajien ja elinkeinolämän järjestöjen välillä tapaamisia, jossa käsiteltäisiin 16 artiklassa tarkoitettujen käytännesääntöjen valmisteluun ja käyttöönottoon liittyviä kysymyksiä. Lainsäädäntöä 16 artiklan täytäntöönpano ei edellytä.

Direktiivin 17 artikla koskee tuomioistuimen ulkopuolisia riitojen ratkaisumenettelyjä. Jäsenvaltioiden on artiklan 1 kohdan mukaan varmistettava, ettei niiden lainsäädännössä estetä kansallisten lainsäädäntöjen mukaisten ratkaisumenettelyjen käyttöä myös soveltuvien sähköisin keinoin.

Kuten edellä 3.6. jaksossa on todettu, lakisääteisissä tuomioistuimen ulkopuolisissa ratkaisumenettelyissä edellytetään nykyisin vireillepanoasiakirjalta ja päätökseltä kirjallista muotoa. Kirjallisuusvaatimuksen ei kuitenkaan käytännössä ole katsottu edellyttävän paperipohjaista asiakirjaa, vaan sähköinenkin asiakirja on ollut riittävä. Käytäntö vastaa sähköisestä asioinnista hallinnossa annetun lain periaatteita ja myös direktiivin 17 artiklan 1 kohtaa.

Direktiivin 17 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on rohkaistava erityisesti kuluttajariitoja käsitteleviä tuomioistuimen ulkopuolisia riitojen ratkaisuelimiä toimimaan siten, että asianomaisille varmistetaan riittävät menettelyä koskevat takuut. Tällaisia takuita ovat erityisesti komission suosituksessa 98/257/EY esitetyt ratkaisuelimen riippumattomuutta, menettelyn avoimuutta ja tehokkuutta, osapuolten asemaa ja oikeuksia sekä ratkaisujen laillisuutta koskevat periaatteet. Suomessa toimivat kuluttajariitoja käsittelevät ratkaisuelimet, kuluttajavalituslautakunta ja vakuutuslautakunta noudattavat kaikki toiminnassaan komission suosituksen periaatteita. Erityistä lainsäädäntöä 17 artiklan 2 kohdan täytäntöön panemiseksi ei siten tarvita.

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on rohkaistava edellä tarkoitettuja ratkaisuelimiä ilmoittamaan komissiolle tietoyhteiskunnan palveluja koskevista merkittävistä päätöksistään ja antamaan muita tietoja sähköiseen kaupankäyntiin liittyvistä käytännöistä, tavoista ja totumuksista. Säännöksen täytäntöönpano ei edellytä lainsäädäntöä. Riittävää on, että direktiivin täytäntöönpanosta vastaava oikeusministeriö kiinnittää aika ajoin kyseisten ratkaisuelinten huomiota direktiivissä edellytettyyn tiedottamiseen komissiolle.

Edellä 3.6. jaksossa selostetut, voimassa olevaan lainsäädäntöön sisältyvät turvaamistoimet täyttävät direktiivin 18 artiklan 1 kohdan vaatimukset. Artiklan 2 kohta on pantu täytäntöön 1 päivänä tammikuuta 2001 voimaan tulleella lailla rajat ylittävistä kieltomenettelyistä (1189/2000).

Tarkoituksena on, että oikeusministeriö toimisi direktiivin 19 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna jäsenvaltioiden välisen yhteistyön yhteispisteenä. Artiklan 4 kohdassa tarkoitettuna palvelun vastaanottajien yhteispisteenä kuluttajille toimisi Kuluttajavirasto ja myös kunnalliset kuluttajaneuvojat siltä osin kuin tehtävä kuuluu niille voimassa olevan lain nojalla. Liike-elämän osalta vastaavia yhteispisteitä olisivat euroneuvontakeskukset. Keskuksia on nykyisin kuusi; niistä osa toimii työvoima- ja elinkeinokeskusten ja osa kauppakamarien yhteydessä.

5. Esityksen vaikutukset

5.1. Taloudelliset ja muut vaikutukset julkisyhteisön kannalta

Ehdotuksista aiheutuu uusia velvoitteita Telehallintokeskukselle, jonka tehtävänä olisi valvoa erityisesti ehdotettujen, palvelun tarjoajan tiedonantovelvollisuutta sekä tilauksen tekemistä koskevien säännösten noudattamista. Kuluttajansuojan kannalta sanottu valvontatehtävä kuuluu ehdotusten mukaan kuluttaja-asiamiehelle.

Ehdotukset laajentavat myös yleisesti tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamista valvovien viranomaisten tehtäviä. Ehdotuksissa asetetaan Suomen toimivaltaisille viranomaisille direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukainen velvollisuus valvoa, että Suomeen sijoittautuneet tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajat noudattavat direktiivin tarkoittamissa, yhteensovitettuun alaan kuuluvissa kysymyksissä Suomen lakia myös silloin, kun palvelujen tarjonta kohdistuu yksinomaan tai pääasiassa toiseen, Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon. Toimivallan laajentumisen ei kuitenkaan arvioida lisäävän valvontaviranomaisten työmäärää niin paljon, että viranomaisten voimavaroja tarvitsisi sen takia lisätä.

Ehdotuksen mukaan tuomioistuin antaisi hakemuksesta määräyksen estää palvelimella olevan lainvastaisen aineiston saatavilla pitäminen. Toimivaltainen tuomioistuin olisi palvelun tarjoajan kotipaikan käräjäoikeus ja aina myös Helsingin käräjäoikeus. Merkittävimmät palvelun tarjoajat, suuret teleoperaattorit, sijaitsevat Helsingissä, joten on todennäköistä, että valtaosa estohakemuksista ohjautuisi tästäkin syystä Helsingin käräjäoikeuteen.

Koska kysymyksessä on uusi menettely, on vaikea etukäteen arvioida, missä määrin sitä tullaan käyttämään. Hakemusten määrän ei kuitenkaan odoteta nousevan merkittäväksi, sillä tavallisimmat verkkojen sisällön lainvastaisuudet koskevat tekijänoikeuden loukkauksia, joita varten ehdotetaan tuomioistuinmenettelylle vaihtoehtoista ilmoitusmenettelyä.

Tuomioistuimen on ehdotuksen mukaan käsiteltävä hakemus kiireellisesti. Tuomioistuimilla on nykyisin päivystysjärjestelmä eräitä vangitsemis- ja säilöönottoasioita varten (oikeusministeriön päätös vangitsemisasioiden käsittelystä käräjäoikeuksissa eräissä tapauksissa 900/1993). Esityksen jatkovalmistelussa on tarkoitus selvittää lähemmin, ovatko ehdotetun

tuomioistuimenmenettelyn piiriin kuuluvat asiat luonteeltaan niin kiireellisiä, että ne tulisi voida käsitellä myös tuomioistuinten päivystysaikoina.

5. 2. Vaikutukset tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajien kannalta

Ehdotetut säännökset poistavat sähköisen kaupankäynnin esteitä ja lisäävät oikeusvarmuutta sekä näin ollen edistävät muihin Euroopan talousalueen valtioihin kuin Suomeen sijoittautuneiden palvelun tarjoajien mahdollisuuksia tarjota tietoyhteiskunnan palveluja Suomessa, mikä on omiaan lisäämään kilpailua alalla. Koska ehdotukset perustuvat direktiiviin sekä Euroopan talousalueesta tehtyyn sopimukseen, tulevat Suomeen sijoittautuneiden tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajien edellytykset tarjota palvelujaan muissa ETA-valtioissa kuitenkin parantumaan vastaavasti.

Ehdotetut säännökset aiheuttavat myös joitakin uusia velvoitteita tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajille. Näitä ovat muun muassa velvollisuus pitää palvelun vastaanottajien sekä viranomaisten saatavilla tietyt, palvelun tarjoajaa sekä hänen toimintaansa koskevat perustiedot, velvollisuus antaa palvelun vastaanottajalle määrättyjä tietoja tehtäessä tilausta sekä tietyt, tilauksen tekemiseen liittyvät velvoitteet. Ehdotetut tiedonantovelvollisuutta koskevat säännökset täydentävät tietoyhteiskunnan palveluista ja sähköisestä kaupankäynnistä jo voimassa olevaa lainsäädäntöä. Uusien säännösten takia palvelujen tarjoajat joutuvat joiltakin osin täydentämään ja täsmentämään voimassa olevan lainsäädännön nojalla antamiaan tietoja, mutta tästä koituvien kustannusten arvioidaan jäävän vähäisiksi.

Ehdotuksesta aiheutuu tallennuspalvelujen tarjoajille lisäkustannuksia, jotka johtuvat lainvastaan taiseen tai tekijänoikeutta loukkaavan aineiston poistamiseksi tai saannin estämiseksi tarvittavista toimenpiteistä. On vaikea arvioida sitä, missä määrin näitä toimenpiteitä tullaan tarvittamaan ja kuinka paljon työtä ja kustannuksia toimenpiteiden toteuttaminen tulee aiheuttamaan.

5. 3. Vaikutukset kuluttajien ja muiden palvelun vastaanottajien asemaan

Palvelun tarjoamisen vapauden sekä kansallisten lainsäädäntöjen eroista johtuvan oikeudellisen epävarmuuden pienentymisen voidaan arvioida kasvattavan muista ETA-valtioista Suo-

meen suuntautuvaa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa, mikä lisää suomalaisten palvelun vastaanottajien valinnanvaraa ja on omiaan pitämään hinnat kohtuullisina.

Ehdotetut säännökset vahvistavat kuluttajien luottamusta rajat ylittävään sähköiseen tarjontaan sekä huolehtia kuluttajansuojan tehokkaasta toteutumisesta. Tässä suhteessa keskeisiä ovat direktiiviin perustuvilla palvelun tarjoajan tiedonantovelvollisuutta koskevat säännökset, joilla on olennainen merkitys palvelun tarjoajan alkuperämaasta tapahtuvan valvonnan tehokkaan järjestämisen kannalta. Kuluttajien luottamusta ovat omiaan vahvistamaan myös palvelujen tarjoajan velvollisuus tarjota palvelun vastaanottajalle mahdollisuus korjata toimintavirheensä sekä palvelun tarjoajalta edellytettävä vastaanottoilmoituksen lähettäminen.

Ehdotuksilla täydennetään voimassa olevaa, kuluttajien etujen turvaamiseksi annettua sääntelyä, joka säännön mukaan soveltuu myös tietoyhteiskunnan palveluihin.

6. Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 30 päivänä toukokuuta 2000 työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus direktiivin 2000/31/EY täytäntöön panemiseksi tarvittavasta lainsäädännöstä. Työryhmän mietintö valmistui 7 päivänä maaliskuuta 2001, ja siitä pyydettiin lausunto [...]

Direktiivin täytäntöön panemiseksi tarvittavaa lainsäädäntöä valmisteltiin samanaikaisesti kaikissa pohjoismaissa. Valmisteluista vastaavien virkamiesten kesken järjestettiin useita yhteistyökokouksia.

7. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

7. 1. Valmisteilla oleva laki sähköisistä allekirjoituksista

Sähköisiä allekirjoituksia koskeva direktiivi 1999/93/EY on pantava kansallisesti täytäntöön viimeistään heinäkuun 19 päivänä 2001. Ehdotus direktiivin täytäntöönpanolaiksi on valmisteltu liikenne- ja viestintäministeriössä ja lähetty lausunnolle 26 päivänä helmikuuta 2001.

Ehdotetussa laissa on säännöksiä sähköisen allekirjoituksen käyttämisestä sopimuksissa sekä vastuuvapausmenettelyyn liittyvissä ilmoituksissa ja vastineissa. Tarkoituksena on, että nämä

säännökset sovitetaan yhteen tulevan sähköisiä allekirjoituksia koskevan lain säännösten kanssa heti, kun kyseisen lain sisältö on selvillä.

7.2. Valmisteilla oleva laki sanavapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä

Sananvapaustoimikunnan mietinnön pohjalta oikeusministeriössä valmisteilla olevalla lailla on myös yhtymäkohtia tähän esitykseen. Molemmissa ehdotuksissa on tarkoitus säätää menettelyistä, joilla lainvastaisen aineiston levittäminen tietoverkoissa voidaan nopeasti estää. Esitysten jatkovalmisteluissa on tarkoitus huolehtia siitä, että menettelyt ovat periaatteiltaan yhdenmukaisia ja kummankin lain säännökset yhteen sopivia.

7.3. Lähiainakoina annettava direktiivi tekijänoikeuksista tietoyhteiskunnassa

Merkittävän ryhmän sähköisen kaupankäynnin kohteena olevasta aineistosta muodostavat tekijänoikeudella ja tekijänoikeuden lähioikeuksilla suojatut teokset ja muut suojan kohteet. Myöhemmin keväällä tai kesällä 2001 annettava tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamista tietoyhteiskunnassa koskeva direktiivi sisältää säännöksiä, jotka koskettavat myös sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin asia-alaa.

Tulevan tekijänoikeusdirektiivin 5 artiklan 1 kohdassa säädetään tekijän yksinoikeuden ulkopuolelle sellainen tilapäinen kappaleen valmistaminen, joka on väliaikaista tai satunnaista sekä erottamaton ja välttämätön osa teknistä prosessia, ja jonka ainoa tarkoitus on mahdollistaa välittäjän toimesta tapahtuva suojatun aineiston siirto verkossa kolmansien osapuolten välillä tai suojatun aineiston laillinen käyttö, ja jolla ei ole itsenäistä taloudellista merkitystä. Säännös kattaa sekä pelkän siirron että välimuistiin tallentamisen tapauksia.

Mainitun säännöksen pääasiallisena perusteluna oli vallinnut epäselvyys siitä, onko pelkkänä välittäjänä toimiva osapuoli vastuussa kolmansien tekemistä oikeuksien loukkauksista. Nyt säännöksen kriteerit täyttävät toimet suljetaan direktiivin säännöksessä tekijänoikeuden ulkopuolelle. Sekä sähköisen kaupankäynnin direktiivin vastuuvapaussäännökset että tekijänoikeusdirektiivin teon relevanttisuuden poistava säännös tähtäävät, kumpikin direktiivi omista lähtökohdistaan, välittäjänä toimivan palvelun tarjoajan tilanteen huomioon ottamiseen. Aineiston välittäjien toiminnan ohella tekijänoikeusdirektiivin säännös kattaa myös mitkä taha-

sa tekijänoikeuden rajoitusten nojalla tapahtuvat toimet ja niiden yhteydessä tapahtuvat säännöksen kriteerit täyttävät kappaleiden valmistamiset.

Tekijänoikeusdirektiivin 8 artiklan 3 kohta sisältää säännöksen, jonka mukaan "jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeudenhaltijoilla on mahdollista hakea väliaikaismääräystä [kieltoa tai määräystä] sellaisia välittäjiä vastaan, joiden palveluita kolmas osapuoli käyttää tekijänoikeuden tai lähioikeuden rikkomiseen". Sähköisen kaupan direktiivi sisältää puolestaan säännökset, joiden nojalla välittäjänä toimiva palvelun tarjoaja voi vapautua vastuusta. Direktiivi ei kuitenkaan estä sitä, että palvelun tarjoajalla olisi jonkin muun lain nojalla velvollisuus ryhtyä toimiin, jotta oikeudenloukkaus saataisiin lopetettua. Tekijänoikeusdirektiivin mainittu 8 artiklan 3 kohdan mukaan välittäjää vastaan voitaisiin hakea kielto tai määräys, jotta oikeudenloukkaus saataisiin estetyksi.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta

1 §. *Soveltamisala.* Ehdotetussa laissa on säännöksiä eräistä tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen liittyvistä seikoista: tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapaudesta ja edellytyksistä, joiden täyttäessä palvelujen tarjoamista voidaan rajoittaa (4 §), viranomaisten velvollisuudesta valvoa, että Suomeen sijoittautuneet palvelun tarjoajat noudattavat Suomen lakia (5 §), palvelun tarjoajan velvollisuudesta pitää eräitä tietoja viranomaisten ja palvelun vastaanottajien saatavilla (6 ja 7 §), tilauksen tekemisessä sovellettavista periaatteista (8 §), sopimusta koskevien muotovaatimusten täyttäminen sähköisesti (9 §), teleoperaattorin tai muun välittäjänä toimivan palvelun tarjoajan vastuuvapaudesta välittämänsä aineiston sisällöstä (10-21 §) ja valvonnasta (22-24 §).

2 §. *Määritelmät.* Pykälän 1 kohdassa määritellään lain soveltamisalan kannalta keskeinen tietoyhteiskunnan palvelu direktiivin 2 artiklan a alakohdan mukaisesti. Direktiivissä viitataan niin sanottuun transparenssidirektiiviin (teknisiä standardeja ja määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 98/34/EY, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 98/48/EY). Suomessa transparenssidirektiivi on pantu täytäntöön teknisiä määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä annetulla valtioneuvoston päätöksellä (802/1999). Tietoyhteiskunnan palvelun määritelmät mainitussa päätöksessä ja ehdotetussa laissa ovat yhdenmukaiset.

Tietoyhteiskunnan palvelulla tarkoitetaan palvelua, joka toimitetaan

- 1) etäpalveluna,
- 2) sähköisessä muodossa,
- 3) vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä ja
- 4) tavallisesti korvausta vastaan.

Etäpalvelulla tarkoitetaan pykälän 2 kohdan mukaan palvelua, joka toimitetaan siten, että osapuolet eivät ole samanaikaisesti läsnä. Kohta vastaa transparenssidirektiivin 1 artiklan 2 koh-

dan toisen alakohdan ensimmäistä luetelmakohtaa. Jos palvelun tarjoaja ja vastaanottaja ovat samassa paikassa palvelua suoritettaessa, ei palvelu siten kuulu ehdotetun lain soveltamisalaan, vaikka sen suorittamiseen, esimerkiksi lentolipun varaamiseen matkatoimistossa, käytettäisiin tietoverkkoa.

Sähköisessä muodossa toimitettavalla palvelulla tarkoitetaan pykälän 3 kohdan mukaan palvelua, joka lähetetään ja vastaanotetaan tietoja elektronisesti käsittelevien laitteiden tai tietojen säilytyksen avulla, ja joka lähetetään, siirretään ja vastaanotetaan kokonaan linjoja, radioyhteyttä, optisia tai muita elektromagneettisia välineitä käyttäen. Ehdotettu määritelmä vastaa transparenssidirektiivin 1 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan toista luetelmakohtaa. Tyypillisiä määritelmän piiriin kuuluvia palveluja ovat esimerkiksi internet-, WAP- (*Wireless Application Protocol*) ja tekstiviestipalvelut. Esimerkiksi telekopio- ja teleksipalvelut, erilaiset puhelimitse suoritettavat palvelut taikka suoramarkkinointi puhelimitse eivät sitä vastoin ole tällaisia palveluja.

Pykälän 4 kohdan mukaan palvelun vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä toimitettavalla palvelulla tarkoitetaan palvelua, joka toimitetaan tiedonsiirtona henkilökohtaisen pyynnön perusteella. Määritelmä vastaa transparenssidirektiivin 1 artiklan 2 kohdan toisen alakohdan kolmatta luetelmakohtaa. Tällaisia henkilökohtaisen pyynnön perusteella suoritettavia palveluja eivät ole televisio- ja radiolähetykset taikka tekstitelevisiopalvelut. Myynninedistämistoimintakin kuuluu lain soveltamisalaan, sillä henkilökohtainen pyyntö tulee tällöin myynninedistämiskampanjan tilaajalta.

Direktiivissä asetettu edellytys, jonka mukaan palvelusta suoritetaan yleensä vastiketta, perustuu EY:n tuomioistuimen palvelun tarjoamisen vapautta koskevaan ratkaisukäytäntöön. Vastikkeen palvelusta voi suorittaa paitsi palvelun vastaanottaja myös joku muu taho, kuten myynninedistämistoiminnassa tai muussa markkinoinnissa markkinoinnin tilaaja. Palvelu voidaan rahoittaa myös mainostuloilla. Viimeksi mainittu on tavallisesta esimerkiksi hakupalveluissa. Lain soveltamisalaan kuuluvat siis lähtökohtaisesti kaikki palvelut, jotka liittyvät taloudellisen toiminnan harjoittamiseen siitä riippumatta, maksaako palvelun vastaanottaja suoraan palvelusta.

Tyypillisiä lain soveltamisalaan kuuluvia palveluja ovat tietojen siirto- ja säilytyspalvelut, hakupalvelut, sähköiset sanoma- ja aikakauslehdet, pankki-, vakuutus-, sijoitus- ja muut ra-

hoituspalvelut, asiantuntijapalvelut, erilaiset ajanvietepalvelut sekä mainonta ja muu myyninedistämistoiminta. Tietoyhteiskunnan palveluita on myös tavaroiden tarjoaminen siltä osin, kun toiminta tapahtuu sähköisesti: laki voi koskea siten esimerkiksi tavaroiden markkinointia ja sopimuksen tekemistä verkoissa. Laki ei sen sijaan koske fyysisten tavaroiden toimittamista tai palveluiden fyysistä suorittamista.

Palvelun tarjoajalla tarkoitetaan pykälän 5 kohdan mukaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka tarjoaa tietoyhteiskunnan palvelun. Palvelun tarjoajan määritelmä on laaja. Laissa tarkoitettuja palvelun tarjoajia voivat olla paitsi varsinaiset elinkeinonharjoittajat myös esimerkiksi kunnat tai oppilaitokset, jotka tarjoavat tietoyhteiskunnan palveluja kaupallisin perustein.

Pykälän 6 kohtaan sisältyvä sijoittautuneen palvelun tarjoajan määritelmä on merkityksellinen 4 ja 5 §:n soveltamisen kannalta: 4 §:ssä säädetty kielto rajoittaa palvelujen tarjontaa koskee ainoastaan ETA-valtioon sijoittautuneita tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajia ja 5 §:n mukainen viranomaisten valvontavelvollisuus puolestaan Suomeen sijoittautuneita palvelun tarjoajia. Sijoittautuneella palvelun tarjoajalla tarkoitetaan sitä, joka tosiasiallisesti harjoittaa taloudellista toimintaa pysyvässä sijoittautumispaikassa määräämättömän ajan. Määritelmä vastaa direktiivin 2 artiklan c alakohtaa, joka puolestaan perustuu Euroopan yhteisöjen (EY) tuomioistuimen ratkaisukäytäntöön. Palvelun tarjoajan ei katsota sijoittautuneen tiettyyn jäsenvaltioon pelkästään sillä perusteella, että palvelun tarjoamiseen käytettävät tekniset välineet sijaitsevat jäsenvaltiossa tai että internet-sivusto on nähtävillä jäsenvaltiossa. Jos palvelun tarjoaja on sijoittautunut useaan jäsenvaltioon, on ratkaisevaa, missä valtiossa sijaitsee tiettyyn palveluun liittyvän toiminnan keskus.

Palvelun vastaanottajan käsite on laaja. Sillä tarkoitetaan pykälän 7 kohdan mukaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka käyttää tietoyhteiskunnan palveluja ammatillisiin tai muihin tarkoituksiin erityisesti etsiäkseen tietoa tai saattaakseen sen saataville. Määritelmä vastaa direktiivin 2 artiklan d alakohtaa. Palvelun vastaanottajan käsitettä ei ole siis rajattu kuluttajiin, vaan lain säännökset koskevat sekä elinkeinonharjoittajille että kuluttajille suunnattua palvelujen tarjontaa.

Säännellyllä ammatilla tarkoitetaan pykälän 8 kohdan mukaan vähintään kolmivuotisesta ammatillisesta korkeammasta koulutuksesta annettujen tutkintotodistusten tunnustamisesta

koskevasta yleisestä järjestelmästä annetun neuvoston direktiivin 89/48/ETY, jäljempänä *tutkintotodistusdirektiivi*, 1 artiklan d kohdassa tai ammatillisen koulutuksen tunnustamista koskevasta toisesta yleisestä järjestelmästä annetun neuvoston direktiivin 92/51/ETY 1 artiklan f kohdassa tarkoitettua ammattia. Kohdassa tarkoitettuja ammatteja ovat Suomessa esimerkiksi asianajaja, lääkäri, KHT- ja HTM-tilintarkastaja, patenttiasiamies sekä kiinteistönvälitysliikkeen ja vuokrahuoneiston välitysliikkeen vastaava hoitaja.

Pykälän 9 kohtaan sisältyvä yhteensovitettun alan määritelmä on merkityksellinen 4 ja 5 §:n soveltamisessa: palvelun tarjoajalle ei saa 4 §:n mukaan asettaa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa rajoittavia, yhteensovitettuun alaan kuuluvia vaatimuksia ja 5 §:n mukainen valvontavelvollisuus puolestaan koskee Suomen lain noudattamista yhteensovitettuun alaan kuuluvissa kysymyksissä. Ehdotettu määritelmä vastaa direktiivin 2 artiklan h alakohtaa.

Ehdotuksessa määritelty yhteensovitettu ala on laaja. Lähtökohtana on, että siihen kuuluvat laissa säädetyt ja muut jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmissä asetetut vaatimukset, joita tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan on noudatettava toimintaa aloittaessaan tai toimintaa harjoittaessaan. Vaatimuksella tarkoitetaan paitsi toiminnan harjoittamiselle asetettuja vaatimuksia myös velvollisuutta toimia tietyllä tavalla sekä velvollisuutta pidäytyä tietyistä menettelyistä. Merkitystä ei ole sillä, onko kyse pelkästään tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoajia ja palveluja koskevista erityissäännöksistä vai yleisistä, kaikkia palveluntarjoajia ja palveluja koskevista säännöksistä: yhteensovitettuun alaan kuuluvat sekä yleis- että erityislainsäädännössä asetetut vaatimukset.

Palvelun tarjonnan aloittamiseen liittyviä vaatimuksia ovat lähinnä elinkeino-oikeudellisessa lainsäädännössä säädetyt ilmoitus-, rekisteröinti- ja lupamenettelyt sekä eri ammatinharjoittajia koskevat pätevyysvaatimukset. Luvanvaraista on Suomessa yleisperustelujen jaksossa 3.1. selvitetyn mukaisesti muun muassa televerkkopalveluiden tarjoaminen yleisessä matkaviestinverkossa sekä useiden rahoitus- ja vakuutusalan yritysten ja yhteisöjen toiminta. Rekisteröintivaatimuksia on säädetty puolestaan muun muassa vakuutuksenvälittäjille, valmismatkaliikkeen harjoittajille, kiinteistönvälitysliikkeille ja vuokrahuoneiston välitysliikkeille sekä ammattipätevyysvaatimuksia lääkäreille ja muille terveydenhuollon ammattihenkilökunnalle sekä asianajajille.

Toiminnan harjoittamiseen liittyviä vaatimuksia ovat muun muassa menettelytapoja ja markkinointia koskevat vaatimukset, kuten hyvän tavan vastaista ja sopimatonta menettelyä koskevat yleiset kiellot kuluttajansuojalaissa ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetussa laissa sekä tiettyjä aloja koskevat erityisvaatimukset. Tällaisia vaatimuksia ovat myös palvelun laatua ja sisältöä koskevat vaatimukset, esimerkiksi toiminnan harjoittajalle asetettu velvollisuus ottaa vastuuvakuutus tai jatkuva informointivelvollisuus sopimussuhteen aikana. Yhteensovitettuun alaan kuuluvat myös sopimuksia koskevat vaatimukset, kuten sopimuksen muotoa tai vähimmäisisältöä koskevat vaatimukset, sekä palvelujen tarjoajan vastuuta koskevat vaatimukset, kuten säännökset vastuusta markkinoinnissa annetuista tiedoista.

Yhteensovitettuun alaan eivät kuulu fyysisiä tavaroita tai palveluksia koskevat vaatimukset, kuten tuoteturvallisuusnormit tai säännökset pakkausmerkinnöistä ja kuljetuksista. Yhteensovitetun alan ulkopuolelle jäävät myös esimerkiksi säännökset lääkkeiden, tupakan tai alkoholin maahantuonnista.

3 §. *Soveltamisalan rajoitukset.* Pykälän 1 momentissa luetellaan kysymykset, jotka on kokonaan suljettu lain soveltamisalan ulkopuolelle. Pykälän 2 momentissa mainittuihin asioihin ei puolestaan sovelleta 4 ja 5 §:ää, joissa säädetään kiellosta rajoittaa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa toisesta ETA-valtiosta ja toisaalta viranomaisten velvollisuudesta valvoa, että Suomeen sijoittautuneet palvelun tarjoajat noudattavat yhteensovitettuun alaan liittyvissä kysymyksissä Suomen lakia.

Lakia ei 1 momentin mukaan sovelleta:

- 1) verotukseen. Poikkeus vastaa direktiivin 1 artiklan 5 kohdan a alakohtaa.
- 2) henkilötietojen suojaan siltä osin kuin se kuuluu asiaa säätelevien EY-direktiivien soveltamisalaan. Säännös vastaa direktiivin 1 artiklan 5 kohdan b alakohtaa. Henkilötietojen suojasta säädetään yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 95/46/EY, jäljempänä *tietosuojadirektiivi*, sekä yksityisyyden suojasta televiestinnän alalla annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 97/66/EY, jäljempänä *televiestinnän tietosuojadirektiivi*. Tietosuojadirektiivi on Suomessa pantu täytäntöön henkilötietolain (523/1999) säännöksillä. Televiestinnän tietosuojadirektiiviä vastaavat säännökset ovat yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta annetussa laissa ja asetuksessa (565/1999 ja 723/1999)

sekä saman nimisessä liikenneministeriön päätöksessä (760/1999). Direktiivien ja niiden täytäntöön panemiseksi annettujen kansallisten lakien säännökset koskevat myös tietoyhteiskunnan palveluja, minkä vuoksi ehdotetun lain säännöksiä ei ole tarpeen soveltaa tietosuojakysymyksiin.

3) notaareihin tai vastaaviin ammatinharjoittajiin siltä osin kuin toiminnalla on suora yhteys julkisen vallan käyttöön. Poikkeus vastaa direktiivin 1 artiklan 5 kohdan d alakohdan ensimmäistä luetelmakohtaa. Kohdassa tarkoitettuja muita ammatinharjoittajia ovat Suomessa erityisesti julkiset kaupanvahvistajat. Sikäli kuin kyse on kaupanvahvistajien tai julkisten notaarien laissa säädetyistä tehtävistä, on niillä katsottava olevan suora yhteys julkisen vallan käyttöön eivätkä ehdotetun lain säännökset siten koskisikaan kaupanvahvistajia tai julkisia notaareita heidän suorittaessaan näitä tehtäviä.

4) oikeudenkäyntiasiamiehenä tai –avustajana oikeudenkäynnissä toimimiseen. Direktiivillä tai sen täytäntöön panemiseksi annettavilla kansallisilla säännöksillä ei siten vaikuteta esimerkiksi eräissä jäsenvaltioissa säädettyyn asianajajakapakkoon. Poissuljenta koskisi vain oikeudenkäynnissä suoritettavia toimia, ei sitä vastoin oikeudellista neuvontaa. Tietoverkossa tai muutoin sähköisesti harjoitettavaan oikeudelliseen neuvontaan sovelletaan siis esimerkiksi palvelujen tarjonnan vapautta ja tietojen antamisvelvollisuutta koskevia ehdotetun lain säännöksiä. Ehdotettu soveltamisalarajoitus vastaa direktiivin 1 artiklan 5 kohdan d alakohdan toista luetelmakohtaa.

5) vastiketta vastaan suoritettavaan arpajaistoimintaan. Kohta vastaa direktiivin 1 artiklan 5 kohdan d alakohdan kolmatta luetelmakohtaa. Arpajaistoimintaan sovelletaan EY:n perustamissopimuksen palvelujen tarjontaa koskevia yleisiä määräyksiä, erityissäännöksiä yhteisön lainsäädännössä ei arpajaistoiminnasta ole. EY-tuomioistuin on katsonut (asia C-275/92, *Schindler*, Kok. 1994, s. I-1039), että arpajaisten erityisluonne huomioon ottaen jäsenvaltioilla on oikeus rajoittaa tai jopa kokonaan kieltää arpajaistoiminta palvelun vastaanottajien suojelemiseksi sekä yhteiskuntajärjestyksen ylläpitämiseksi. Suomessa perussäännökset arpajaisista ovat arpajaislaissa (491/1965). Sen ja muun arpajaistoimintaa koskevan lainsäädännön uudistaminen on parhaillaan vireillä (hallituksen esitys Eduskunnalle arpajaislaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laiksi; HE 197/1999 vp). Mainitun esityksen mukaan arpajaisten toimeenpanno olisi edelleenkin pääsääntöisesti luvanvaraista. Lupa toimeenpanna arpajaisia voitaisiin myöntää vain yleishyödyllisille yhteisöille, joilla on kotipaikka Suomessa. Direktiivillä tai

ehdotetulla lailla ei siis mitenkään vaikuta siihen, miten voidaan sallia muualta Suomeen kohdistuva arpajaistoiminta.

Kohdassa tarkoitettu soveltamisalarajoitus ei koskisi kuluttajansuojalain 2 luvun 5 §:ssä tarkoitettuja myyminenestämistarkoituksessa toimeenpantuja markkinointiarpajaisia. Tällaisiin arpajaisiin sovellettaisiin kuluttajansuojalakiin jo nykyisin sisältyvien säännösten lisäksi muun muassa tämän lain säännöksiä tiedonantovelvollisuudesta sekä ehdotettua kuluttajansuojalain 2 luvun 4 b §:ää.

Lain 4 ja 5 §:ää ei 2 momentin mukaan sovelleta seuraaviin kysymyksiin:

1) tekijänoikeus, lähioikeudet, puolijohdetuotteiden piirimallien oikeudellisesta suojasta annetussa direktiivissä 87/54/ETY tarkoitettut oikeudet, tietokantojen oikeudellisesta suojasta annetussa direktiivissä 96/9/ETY tarkoitettut oikeudet ja teollisoikeudet. Säännös vastaa direktiivin liitteen ensimmäistä luetelmakohtaa. Direktiivissä 87/54/ETY tarkoitettuja oikeuksia ovat yksinoikeudet puolijohdetuotteiden piirimalleihin. Niistä säädetään Suomessa yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin annetulla lailla (32/1991). Direktiivissä 96/9/EY säädetään tekijänoikeudesta ja ns. *sui generis* -oikeudesta tietokantoihin. Direktiiviä vastaavat säännökset sisältyvät Suomessa tekijänoikeuslakiin.

2) sähköisen rahan liikkeeseenlasku niiden liikkeellelaskijoiden toimesta, joihin jäsenvaltiot ovat soveltaneet jotakin direktiivin 2000/46/EY 8 artiklan 1 kohdassa säädetyistä poikkeuksista. Säännös vastaa direktiivin liitteen toista luetelmakohtaa. Direktiivin 2000/46/EY 8 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltio voi olla soveltamatta direktiivin kaikkia tai sen joitakin säännöksiä, jos liikkeeseenlaskijan laskemaan sähköiseen rahaan liittyvien rahoitusvaateiden määrä ei ylitä tiettyä summaa, liikkeelle laskettu sähköinen raha hyväksytään vain liikkeeseenlaskijan kanssa saman konserniin kuuluvissa yhtiöissä tai muutoin rajoitetussa määrässä yrityksiä. Direktiivi on pantava täytäntöön viimeistään 27 päivänä huhtikuuta 2002, jolloin selviää ehdotetun poikkeuksen laajuus.

3) arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavia yrityksiä koskevan direktiivin 85/611/ETY 44 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu yhteissijoitusyritysten osuuksien mainonta. Kohta vastaa direktiivin liitteen kolmatta luetelmakohtaa. Yhteissijoitusyrityksen on direktiivin 85/611/ETY 44 artiklan 2 kohdan mukaan osuuksiaan mainostaessaan noudatettava sen jäsenvaltion säännöksiä, jossa osuuksia tarjotaan. Suomessa keskeiset sijoitusrahasto-

jen ja yhteissijoitusyritysten markkinointia koskevat säännökset ovat sijoitusrahastolain (48/1999) 13 ja 20 luvussa.

4) niin sanottujen kolmannen henkivakuutusdirektiivin ja kolmannen vahinkovakuutusdirektiivin mukainen sijoittautumisvapaus ja palvelujen tarjoamisen vapaus. Suomessa säännökset vakuutusyhtiöiden sijoittautumisoikeudesta ja palvelujen vapaasta tarjonnasta ovat ulkomaisista vakuutusyhtiöistä annetussa laissa (398/1995). Poikkeus merkitsee muun muassa sitä, että ETA-vakuutusyhtiöiden Suomessa harjoittamaan toimintaan sovelletaan edelleen mainittuun lain säännöksiä ja että myös vastaanottajavaltion valvontaviranomainen, Suomessa siis Vakuutusvalvontavirasto, saa tietyiltä osin valvoa yhtiöiden toimintaa.

Lakia ei 4 kohdan mukaan sovelleta myöskään niin sanotuissa toisessa vahinkovakuutusdirektiivissä ja toisessa henkivakuutusdirektiivissä säädettyihin lainvalintakysymyksiin. Suomessa lainvalinnasta säädetään eräisiin kansainvälisluonteisiin vakuutussopimukseen sovellettavasta laista annetussa laissa (91/1993). Näiden lainvalintasäännösten mukaisesti määräytyvää lakia sovelletaan siis ehdotetun lain estämättä. Ehdotetut soveltamisalarajoitukset vastaavat direktiivin liitteen neljättä luetelmakohtaa.

5) osapuolten vapaus valita sopimukseensa sovellettava laki. Kohta vastaa direktiivin liitteen viidettä luetelmakohtaa. Suomessa ja muissa EU:n jäsenvaltioissa voimassa oleva, sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskeva yleissopimus (SopS 30/1999), jäljempänä *Rooman yleissopimus*, sisältää yleiset, sopimuksia koskevat lainvalintasäännökset. Yleisenä periaatteena Rooman yleissopimuksessa on sopimusvapaus: sopimukseen sovelletaan sen valtion lakia, josta osapuolet ovat sopineet (*lakiviittaus*). Kohdan rajoitus koskee kaikkia niitä tilanteita, joissa sovellettavan lain valinta kuuluu sopimusvapauden piiriin. Kohta koskee siis sekä niitä tapauksia, joissa lakiviittaus on tehty, myös niitä tapauksia, joissa lakiviittausta ei ole tehty, vaikka se olisi sallittu.

Kohdan rajoitus merkitsee muun muassa sitä, että sopimusosapuoli ei voi vedota siihen, että lakiviittauksen mukainen laki rajoittaa palvelujen vapaata tarjontaa. Rajoituksesta seuraa myös, että tuomioistuimien voi rajoituksen piiriin kuuluvissa tapauksissa soveltaa Rooman yleissopimuksen 7 artiklassa tarkoitettuja kansainvälisesti pakottavia säännöksiä ilman, että tämän katsottaisiin rajoittavan palvelujen vapaata tarjontaa.

6) kuluttajasopimuksia koskevat sopimusvelvoitteet. Rooman yleissopimuksen 5 artiklassa on erityisiä määräyksiä kuluttajasopimuksista silloin, kun sopimuksella on määrätyt liittymät kuluttajan asuinpaikkavaltioon. Artiklassa rajoitetaan lakiviittauksen vaikutuksia kuluttajan suojelemiseksi: osapuolten sopimus sovellettavasta laista ei saa johtaa siihen, että kuluttaja menettäisi sen valtion lain pakottavin säännöksin hänelle annetun suojan, jossa hänen asuinpaikkansa on. Elinkeinonharjoittaja ei voi siis ehdotetun lain säännösten nojalla vedota siihen, että tällaiset kuluttajan kotivaltion säännökset rajoittaisivat tietoyhteiskunnan palvelujen vapaata tarjontaa. Ehdotettu poikkeus vastaa direktiivin liitteen kuudetta luetelmakohtaa.

7) kiinteistön sijaintivaltion lain pakottavat säännökset sopimuksen muodosta silloin, kun sopimuksella luodaan tai siirretään oikeus kiinteistöön. Jäsenvaltiot voivat siten vastaisuudesakin asettaa kiinteistökaupan pätevyuden edellytykseksi kiinteistön sijaintivaltion pakottavien muotomääräysten noudattamisen. Rajoitus vastaa direktiivin liitteen seitsemättä luetelmakohtaa.

Rooman yleissopimus sisältää erityismääräyksen kiinteistön luovutussopimusten muotoon sovellettavasta laista: yleissopimuksen 9 artiklan 6 kappaleen mukaan sopimukseen sovelletaan sen valtion laissa säädettyjä pakottavia muotomääräyksiä, jossa kiinteä omaisuus sijaitsee. Edellytyksenä on, että niitä kyseisen lain mukaan sovelletaan sopimuksen tekopaikasta ja sopimukseen sovellettavasta laista riippumatta.

Direktiivin mukaan pääsääntönä on, että sopimukset on voitava tehdä sähköisessä muodossa. Jäsenvaltiot voivat kuitenkin direktiivin 9 artiklan 2 kohdan mukaan säätää, että mainittu pääsääntö ei koske kiinteää omaisuutta koskevia sopimuksia, eli jäsenvaltiot voivat säilyttää pakottavat säännökset sopimuksen muodosta. Ehdotettu soveltamisalarajoitus tarkoittaa siis sitä, että sopimusosapuoli ei voi vedota pakottavien muotomääräysten rajoittavan tietoyhteiskunnan palvelujen vapaata tarjontaa.

8) sähköpostitse tapahtuva ei-toivottu kaupallinen viestinnän sallittavuus. Säännös vastaa direktiivin liitteen kahdeksatta luetelmakohtaa. Ei-toivotusta kaupallisesta viestinnästä säädetään televiestinnän tietosuojadirektiivissä ja etäsopimusdirektiivissä. Nämä direktiivit mahdollistavat kaksi vaihtoehtoa: joko niin, että kaupallisen viestinnän lähettäminen edellyttää vastaanottajan ennakkolupaa, tai niin, että ennakkolupaa ei tarvita, mutta vastaanottajalla on oltava oikeus kieltää itseensä kohdistuva mainonta. Suomessa pääsääntönä on yksityisyyden suo-

jasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta annetun lain mukaan, että televiestintää ei saa käyttää suoramarkkinointiin ilman tilaajan ennakolta antamaa lupaa, jos tilaaja on luonnollinen henkilö. Jos suoramarkkinointiin ei käytetä automaattisia järjestelmiä tai jos tilaaja on oikeushenkilö, suoramarkkinointi on kuitenkin sallittua ilman ennakkolupaa. Ehdotetulla lailla ei vaikuteta näihin säännöksiin: jäsenvaltion ei tarvitse vastaisuudessaakaan sallia muista jäsenvaltioista peräisin olevaa sähköpostimainontaa ilman ennakkolupaa, vaikka se markkinoinnin alkuperämaassa olisikin sallittua.

4 §. *Palvelun tarjoamisen vapaus.* Lähtökohtana on pykälän 1 momentin mukaan, että toiseen ETA-valtioon sijoittautuneelle palvelun tarjoajalle ei saa asettaa vaatimuksia, jotka rajoittaisivat tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa Suomessa. Tarkoituksena on näin varmistaa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapaus EY:n perustamissopimuksen 49-55 artiklan mukaisesti. Direktiivissä ja ehdotetussa laissa, toisin kuin mainituissa artikloissa, ei rajoituta yksinomaan kieltämään jäsenvaltioita asettamasta toisesta jäsenvaltiosta peräisin oleville palvelujen tarjoajille tiukempia vaatimuksia kuin mitä ne asettavat omalle alueelleen sijoittautuneille palvelujen tarjoajille, vaan kiellettyjä ovat lähtökohtaisesti kaikki toisesta jäsenvaltiosta peräisin olevien tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamista rajoittavat, yhteensovitettuun alaan kuuluvat vaatimukset.

Kielto rajoittaa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa koskee vain toiseen ETA-valtioon sijoittautuneita palvelujen tarjoajia, ei sitä vastoin kolmansista maista peräisin olevia. Sitä, mitä ehdotetussa laissa tarkoitetaan sijoittautumisella, selvitetään edellä 2 §:n 6 kohdassa.

Momentin toisen virkkeen nojalla tuomioistuin tai muu toimivaltainen viranomainen saisi kuitenkin rajoittaa tietyn palvelun tarjontaa, jos momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Kysymyksessä on siis yksittäistapauksia koskeva poikkeussäännös. Yleistä, kaikkiin tietoyhteiskunnan palveluihin kohdistuvaa rajoitusta ei sitä vastoin saisi säännöksen nojalla toteuttaa.

Jotta rajoitus voitaisiin toteuttaa, on sen 1 momentin mukaan oltava tarpeellinen yleiseen järjestykseen, kansanterveyden suojeluun, yleiseen turvallisuuteen tai kuluttajansuojaan liittyvien syiden vuoksi. Yleiseen järjestykseen katsotaan kuuluvaksi esimerkiksi sellaiset tavoitteet kuin rikosten ehkäisy, tutkinta ja syytteenpano, alaikäisten suojelu, rotuun, sukupuoleen, uskuntoon tai kansallisuuteen perustuvan vihan yllyttämisen torjunta sekä yksittäisiin ihmisiin

kohdistuvien ihmisarvon loukkausten torjuminen. Kuluttajansuojalla tarkoitetaan tässä yhteydessä paitsi perinteistä kuluttajansuojaa myös sijoittajansuojaa.

Toiseksi edellytetään, että rajoitus kohdistuu palveluun, joka vahingoittaa tai vakavalla tavalla saattaa vaarantaa edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamisen. Pelkästään se seikka, että palvelun tarjoaja ei noudata esimerkiksi sellaisia Suomen kuluttajansuojalainsäädännön vaatimuksia, jotka suojaavat kuluttajaa tehokkaammin kuin palvelun tarjoajan sijoittautumisvaltion säännökset, ei oikeuta rajoittamaan palvelun tarjontaa. Kolmanneksi rajoituksen täytyy olla suhteellisuusperiaatteen mukainen eli sen on oltava oikeassa suhteessa tavoitteeseen nähden. Jos tavoitteeseen voitaisiin päästää vähemmän rajoittavalla toimenpiteellä, ei rajoitusta saa toteuttaa.

Ennen rajoituksen toteuttamista viranomaisen on 2 momentin mukaan pyydettävä sitä valtiota, jossa palvelun tarjoaja on sijoittautunut, ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin edellä mainittujen etujen suojelemiseksi. Suomen viranomainen voi toteuttaa suunnittelemansa, 1 momentin mukaisen rajoituksen, jos sijoittautumisvaltio ei ryhdy ollenkaan toimenpiteisiin tai jos viranomainen katsoo, että toimenpiteet eivät ole olleet riittäviä. Suunnitellusta rajoituksesta on myös ilmoitettava ennen sen toteuttamista komissiolle ja palvelun tarjoajan sijoittautumisvaltiolle.

Rajoitus voidaan 3 momentin mukaan kiireellisissä tapauksissa toteuttaa ilman, että noudatetaan edellä tarkoitettua menettelyä. Näin on sallittua tehdä lähinnä tapauksissa, joissa vahingonvaara on välitön. Komissiolle ja palvelun tarjoajan sijoittautumisvaltiolle on ilmoitettava tällöin viipymättä rajoituksesta ja syistä, joiden vuoksi sen on katsottu olevan kiireellinen.

Pykälän 2 ja 3 momenttia ei 4 momentin mukaan sovelleta tuomioistuimenmenettelyyn eikä rikostutkintaan liittyviin toimenpiteisiin. Tuomioistuinten tai rikosten tutkintaa suorittavien viranomaisten ei siis tarvitse ennen päätöksen tai muun palvelujen tarjontaa rajoittavan toimenpiteen tekemistä ottaa yhteyttä palvelujen tarjoajan sijoittautumisvaltion viranomaisiin tai komissioon. Rajoituksesta ei tarvitse myöskään sen toteuttamisen jälkeen ilmoittaa näille.

EY-tuomioistuimen vakiintuneen ratkaisukäytännön mukaan (muun muassa asia 33/74, *Van Binsbergen*, ECR 1974, s. 1299) jäsenvaltio säilyttää oikeuden toteuttaa toimenpiteitä sellaista palvelun tarjoajaa vastaan, jonka toiminta kohdistuu joko kokonaisuudessaan tai suurimmaksi

osaksi kyseiseen jäsenvaltioon, mutta joka on jäsenvaltion lainsäädännön kiertämiseksi sijoittautunut toiseen jäsenvaltioon. Tuomioistuimilla ja muilla viranomaisilla olisi tämän ratkaisukäytännön mukaisesti vastaisuudessakin oikeus rajoittaa toisesta ETA-valtiosta peräisin olevaa palvelujen tarjontaa. Tämä on nimenomaisesti todettu direktiivin johdanto-osan 57 kappaleessa. Ehdotettu pykälä ei siten muuta oikeustilaa tältä osin.

5 §. *Suomen lain noudattaminen.* Pykälässä säädetään Suomen toimivaltaisten viranomaisten velvollisuudesta valvoa, että Suomeen sijoittautuneet palvelun tarjoajat noudattavat yhteensovitettuun alaan liittyvissä kysymyksissä Suomen lakia. Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 3 artiklan 1 kohta, joka perustuu vastavuoroisuuden periaatteeseen: jäsenvaltion on toisaalta huolehdittava siitä, että sen alueelle sijoittautuneet palvelun tarjoajat noudattavat kyseisen valtion lakeja ja toisaalta lähtökohtaisesti luotettava siihen, että muut jäsenvaltiot puolestaan valvovat omalle alueelleen sijoittautuneita palvelujen tarjoajia.

Pääsääntönä olisi, että eri valvontaviranomaiset, kuten kuluttaja-asiamies, Kuluttajavirasto, Lääkelaitos, lääninhallitukset, Rahoitustarkastus, Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus, Telehallintokeskus ja Vakuutusvalvontavirasto, valvoisivat kukin toimialallaan oman alansa lainsäädännön noudattamista myös sähköisen toiminnan osalta. Uusia valvontatehtäviä annettaisiin Telehallintokeskukselle, joka ehdotuksen mukaan valvoisi 6-8 §:n noudattamista. Tehtävät liittyvät siis erityisesti direktiivin edellyttämien tiedonantovelvollisuuksien noudattamisen valvontaan. Telehallintokeskukselle ehdotettavia tehtäviä ja toimivaltuuksia selvitetään tarkemmin 22-24 §:n yhteydessä.

Palvelun tarjoajan sijoittautumisvaltion viranomaisten valvontavelvollisuuteen perustuvaa järjestelmää täydentää kuluttajansuojaviranomaisille ja -järjestöille kieltokannedirektiivillä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 98/27/EY kuluttajien etujen suojaamista tarkoittavista kieltokanteista) annettu mahdollisuus nostaa kieltokanne toisessa jäsenvaltiossa, jos sieltä peräisin oleva lainvastainen toiminta loukkaa kuluttajien yleisiä etuja viranomaisen tai järjestön kotivaltiossa. Säännökset suomalaisten viranomaisten ja kuluttajansuojajärjestöjen kanneoikeudesta ovat 1 päivänä tammikuuta 2001 voimaan tullessa laissa rajat ylittävstä kieltomenettelystä.

Pykälästä ilmenevä alkuperämaaperiaate merkitsee Suomeen sijoittautuneen palvelun tarjoajan kannalta sitä, että hänen on toiminnassaan lähtökohtaisesti noudatettava [...] Suomen lain

säännöksiä. Suomen lakia on noudatettava yhteensovitetuun alaan kuuluvissa kysymyksissä, eli siis tyypillisesti esimerkiksi elinkeinon harjoittamisen aloittamisessa ja markkinoinnissa. Alkuperämaaperiaate ei vaikuta sopimusvelvoitteisiin sovellettavan lain määräytymiseen silloin, kun sopijapuolilla on oikeus valita sopimukseen sovellettava laki tai kun kyseessä on kuluttajasopimus. Tällöin sovelletaan sen valtion lakia, josta osapuolet ovat sopineet, tai laki- viittauksen puuttuessa kuluttajasopimuksissa yleensä kuluttajan kotipaikkavaltion lakia ja muissa tapauksissa sen valtion lakia, johon sopimuksella on läheisin liittymä. Sopimusvelvoitteisiin ei siis välttämättä sovelleta Suomen lakia, vaikka palvelun tarjoaja olisi sijoittautunut Suomeen.

6 §. *Yleinen tiedonantovelvollisuus.* Pykälän 1 momentissa on lueteltu tiedot, jotka palvelun tarjoajan on pidettävä palvelun vastaanottajien ja viranomaisten saatavilla. Tiedot liittyvät etupäässä palvelun tarjoajan tunnistamiseen ja yhteydenottotarpeisiin. Momentin mukainen tiedonantovelvollisuus täydentää muuhun lainsäädäntöön sisältyviä tiedonantovelvollisuussäännöksiä. Näitä on selvitetty yleisperustelujen jaksossa 3.2.

Momentissa säädetyt tiedot on oltava viranomaisten ja palvelujen vastaanottajien saatavilla helposti, välittömästi ja pysyvästi. Momentissa ei edellytetä, että tietojen olisi oltava saatavilla sillä viestimellä, jolla palveluja tarjotaan tai toimitetaan. Tiedonantovelvollisuuden täyttämisen voidaan sopeuttaa päätelaitteen tarjoamiin teknisiin mahdollisuuksiin. Olennaista on, että tiedonsaanti on vaivatonta sekä viranomaisille että palvelujen vastaanottajille. Tietojen antamisesta ei voida periä erillistä korvausta.

Momentin 1 kohdan mukaan on ilmoitettava palvelun tarjoajan nimi. Kohta vastaa direktiivin 5 artiklan 1 kohdan a alakohtaa.

Momentin 2 kohdan mukaan on ilmoitettava maantieteellinen osoite siinä valtiossa, johon palvelun tarjoaja on sijoittautunut. Kohta vastaa direktiivin 5 artiklan 1 kohdan b alakohtaa.

Viranomaisten ja palvelun vastaanottajien saatavilla on momentin 3 kohdan mukaan pidettävä sellaiset yhteystiedot, joiden avulla nämä voivat nopeasti ja suoraan ottaa yhteyttä palvelun tarjoajaan. Kohta vastaa direktiivin 5 artiklan 1 kohdan c alakohtaa. Kohdassa tarkoitettuja yhteystietoja ovat esimerkiksi sähköpostiosoite tai puhelinnumero.

Jos palvelun tarjoaja on merkitty kaupparekisteriin tai muuhun vastaavaan rekisteriin, on momentin 4 kohdan mukaan pidettävä viranomaisten ja palvelujen vastaanottajien saatavilla tieto kyseisestä rekisteristä ja palvelun tarjoajan rekisterinumerosta tai muusta vastaavasta tunnisteesta. Kohta vastaa direktiivin 5 artiklan 1 kohdan d alakohtaa. Kohdassa tarkoitettuja muita rekistereitä ovat Suomessa yhdistysrekisteri ja säätiörekisteri.

Jos toiminnan harjoittaminen edellyttää lupaa tai rekisteröintiä, on momentin 5 kohdan mukaan pidettävä viranomaisten ja palvelun vastaanottajien saatavilla asianomaisen valvontaviranomaisen yhteystiedot. Kohta vastaa direktiivin 5 artiklan 1 kohdan e alakohtaa. Palveluntarjoajan ollessa esimerkiksi luottolaitos olisi siis ilmoitettava Rahoitustarkastuksen yhteystiedot. Vakuutuslaitoksen olisi puolestaan annettava Vakuutusvalvontaviraston yhteystiedot.

Jos kyseessä on säännelty ammatti, on momentin 6 kohdan mukaan pidettävä saatavilla tieto ammattialajärjestöstä tai vastaavasta elimestä, johon palvelun tarjoaja kuuluu. Säännellyn ammatin käsitettä on selvitetty edellä 2 §:n 8 kohdan perusteluissa. Ammattialajärjestöillä tarkoitetaan järjestöjä, joiden tehtävänä on jäsentensä ammatillinen valvonta. Tällainen on esimerkiksi asianajajien toimintaa valvova Suomen Asianajajaliitto. Kohta ei koske pelkästään edunvalvontatehtäviä hoitavia järjestöjä.

Lisäksi momentin 6 kohdan mukaan on ilmoitettava tieto ammattinimikkeestä ja jäsenvaltiosta, jossa se on myönnetty, viittaus sijoittautumisvaltiossa sovellettaviin ammatillisiin sääntöihin sekä tieto siitä, mistä ne saa käyttöönsä. Kohta vastaa direktiivin 5 artiklan 1 kohdan f alakohtaa.

Jos palvelun tarjoaja harjoittaa arvonlisäveron alaista toimintaa, on momentin 7 kohdan mukaan pidettävä saatavilla palveluntarjoajan arvonlisäverotunnus. Kohta vastaa direktiivin 5 artiklan 1 kohdan g alakohtaa.

Jos tietoyhteiskunnan palvelua tarjottaessa annetaan tietoja tavaroiden tai palvelujen hinnoista, se on pykälän 2 momentin mukaan tehtävä selkeästi ja yksiselitteisesti. Momentti ei sinällään velvoita ilmoittamaan hintoja. Jos hinta kuitenkin ilmoitetaan, on ilmoituksesta käytävä ilmi, sisältyvätkö siihen vero ja toimituskulut. Momentti vastaa direktiivin 5 artiklan 2 kohtaa. Ehdotetun säännöksen lisäksi palvelujen tarjoajan on noudatettava hinnan ilmoittamisesta koskevia muita säännöksiä, kuten kulutushyödykkeen hinnan ilmoittamisesta markkinoinnissa

annettua asetusta ja asuntojen markkinoinnissa annettavista tiedoista annettua valtioneuvoston asetusta .

7 §. *Tiedonantovelvollisuus tilausta tehtäessä.* Pykälän 1 momentissa on lueteltu tiedot, jotka palvelun tarjoajan on annettava ennen tilauksen tekemistä. Tiedot on annettava selkeästi, ymmärrettävästi ja yksiselitteisesti. Kuten 6 §:ssä ei tässäkään pykälässä vaadita, että tiedot olisi aina annettava samalla laitteella ja samassa yhteydessä kuin tilaus tehdään, vaan velvollisuuden täyttäminen voidaan sopeuttaa päätelaitteen teknisiin mahdollisuuksiin. Jos palvelun vastaanottaja on muu kuin kuluttaja, voivat osapuolet sopia, että momentissa säädettyjä tietoja ei tarvitse antaa. Momentin mukainen tiedonantovelvollisuus täydentää muuhun lainsäädäntöön sisältyviä tiedonantovelvollisuussäännöksiä. Näitä on selvitetty yleisperustelujen jaksossa 3.2.

Momentin 1 kohdan mukaan tilaajalle on ennen sopimuksen tekemistä annettava tiedot sopimuksen teon teknisistä vaiheista. Kohta vastaa direktiivin 10 artiklan 1 kohdan a alakohtaa. Kohdassa tarkoitettut tiedot sopimuksen teon teknisistä vaiheista tarkoittavat käytännössä ohjeita siitä, mitä tilaajan on tehtävä halutessaan solmia sopimuksen palvelun tarjoajan kanssa, esimerkiksi että tilaajan tulee rekisteröityä käyttäjäksi, kerätä elektroniseen ostoskoriin haluamansa tuotteet ja vahvistaa tilaus kuvaketta painamalla.

Tilaajalle on 2 momentin mukaan ilmoitettava, tallentaako palveluntarjoaja tehdyn sopimuksen ja onko se toisen sopimusosapuolen saatavilla. Kohta vastaa direktiivin 10 artiklan 1 kohdan b alakohtaa.

Momentin 3 kohdan mukaan tilaajalle on annettava tiedot teknisistä keinoista, joilla voidaan tunnistaa ja korjata syöttövirheet ennen tilauksen tekemistä. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi internet-sivustoilla olevat ohjeet, joiden mukaan tilaajan on painettava tiettyä kuvaketta, jos hän haluaa muuttaa syöttämiään tietoja tai ne kokonaan poistaa, tai näytölle ilmestyvä ilmoitus siitä, että annetut tiedot ovat ristiriitaisia. Kohta vastaa direktiivin 10 artiklan 1 kohdan c alakohtaa.

Tilaajalle on momentin 4 kohdan mukaan ilmoitettava kielet, joilla palveluntarjoaja on halukas tekemään sopimuksen. Kohta vastaa direktiivin 10 artiklan 1 kohdan d alakohtaa. Tavanomaista on jo nykyisin internet-sivustoilla, että palvelun tarjoaja ilmoittaa käyttämänsä kielet

esimerkiksi eri maiden lipuilla merkityillä kuvakkeilla, joita painamalla tilaaja saa esille haluamansa kieliversiön.

Palvelun tarjoajan on 2 momentin 1 virkkeen mukaan ilmoitettava noudattamansa käytännösäännöt sekä annettava tieto siitä, miten näihin sääntöihin voi sähköisesti tutustua. Säännös vastaa direktiivin 10 artiklan 2 kohtaa. Olemassa olevista käytännösäännöistä on kerrottu yleisperustelun jaksossa 4.3. Jos palvelun vastaanottaja on muu kuin kuluttaja, osapuolet voivat sopia, että momentissa säädettyjä tietoja ei tarvitse antaa.

Sopimusehdot on 2 momentin 2 virkkeen mukaan annettava siten, että vastaanottaja voi tallentaa ja tulostaa ne. Säännös vastaa direktiivin 10 artiklan 3 kohtaa.

Tiedonantovelvoitteet, joista säädetään 1 momentissa ja 2 momentin 1 virkkeessä, eivät 3 momentin mukaan koske sellaisia sopimuksia, jotka tehdään yksinomaan sähköpostitse tai muulla vastaavalla henkilökohtaisella viestintätavalla. Säännös vastaa direktiivin 10 artiklan 4 kohtaa. Tällaisia muita viestintätapoja ovat esimerkiksi tekstiviestit. Poikkeus tiedonantovelvollisuudesta koskee vain tapauksia, joissa viestintä tapahtuu molemmin suuntaisesti sähköpostitse tai muutoin henkilökohtaisesti. Pelkästään se seikka, että palvelujen tilaaja käyttää henkilökohtaista viestintätapaa, ei vapauta palvelujen tarjoajaa tiedonantovelvoitteista.

8 §. *Tilauksen tekeminen.* Pykälän 1 momentissa säädetään eräistä sopimuksen tekoon liittyvistä seikoista. Säännökset ovat tahdonvaltaisia silloin, kun tilaajana on muu kuin kuluttaja.

Palvelun tarjoajan on momentin 1 kohdan mukaan ilmoitettava tilaajalle tilauksen vastaanottamisesta viivyttämättä ja sähköisesti. Kohta vastaa direktiivin 11 artiklan 1 kohdan ensimmäistä luetelmakohtaa. Jos palveluntarjoaja suorittaa tilatun palvelun viipymättä, ei erillistä tilauksen vastaanottoilmoitusta tarvitse tehdä, vaan palvelun suorittamista pidetään tällaisena ilmoituksena.

Tilaus ja vastaanottoilmoitus katsotaan momentin 2 kohdan mukaan vastaanotetuksi, kun ne ovat asianomaisen osapuolen käytettävissä. Kohta vastaa direktiivin 11 artiklan 1 kohdan toista luetelmakohtaa. Tilaus tai vastaanottoilmoitus katsotaan vastaanotetuksi, kun se on tullut esimerkiksi sähköpostilaatikkoon. Merkitystä ei ole sillä, milloin sähköpostiviesti avataan tai luetaan.

Pykälän 2 momentin mukaan palveluntarjoajan on annettava tilaajalle mahdollisuus käyttää asianmukaisia, tehokkaita ja helppokäyttöisiä teknisiä keinoja, joiden avulla syöttövirheet voidaan tunnistaa ja korjata ennen tilauksen tekemistä. Säännös on tahdonvaltainen silloin, kun tilaaja on muu kuin kuluttaja. Momentti vastaa direktiivin 11 artiklan 2 kohtaa. Palveluntarjoajan tulee käyttää, jos se on teknisesti mahdollista, sellaista tilausjärjestelmää, että tilaajalla on mahdollisuus tarkistaa syöttämänsä tiedot ja muuttaa mahdollisia virheellisiä tietoja ennen kuin tilaus on lopullinen.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan ja 2 momentin säännökset eivät 3 momentin mukaan koske sellaisia sopimuksia, jotka tehdään yksinomaan sähköpostitse tai muulla vastaavalla henkilökohtaisella viestintätavalla. Momentti vastaa direktiivin 11 artiklan 3 kohtaa. Poikkeus koskee vain tapauksia, joissa viestintä tapahtuu molemmin suuntaisesti sähköpostitse tai muutoin henkilökohtaisesti.

9 §. *Sopimusta koskevien muotovaatimusten täyttäminen sähköisesti.* Pykälä sisältää yleiset säännökset siitä, millä tavalla muualla lainsäädännössä säädetty sopimuksen kirjallista muotoa ja allekirjoittamista koskevat vaatimukset voidaan täyttää sähköisesti. Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 9 artiklan 1 kohta. Määrämuotoisia sopimuksia koskevaa voimassa olevaa lainsäädäntöä on selvitetty lähemmin yleisperustelujen jaksossa 3.4.

Pykälän 1 momentin mukaan muussa laissa säädetty vaatimus sopimuksen tekemisestä kirjallisesti, voidaan täyttää myös sellaisella sähköisellä sopimuksella, jonka sisältöä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja joka säilyy osapuolten saatavilla. Säännös vastaa uudemmassa lainsäädännössä jo käytettyä kirjalliselle sopimukselle vaihtoehdoisen sähköisen sopimuksen määrittelyä.

Jos sopimus on lain mukaan allekirjoitettava, voidaan käyttää myös momentin vaatimukset täyttävää sähköistä allekirjoitusta. Tältä osin momentissa viitataan vielä valmisteilla olevaan sähköisiä allekirjoituksia koskevan direktiivin 1999/93/EY täytäntöönpanolakiin. Direktiivi on pantava kansallisesti täytäntöön viimeistään 19 päivänä heinäkuuta 2001.

Mahdollisuus täyttää laissa säädetty kirjallisuus- ja allekirjoitusvaatimukset sähköisesti koskee pykälän 2 momentin mukaan myös sopimussuhteen aikana toimitettavia osapuolten ilmoi-

tuksia sekä muita sopimukseen liittyviä toimenpiteitä. Lainsäädännössä on kirjallisuusvaatimuksia asetettu muun muassa eräiden sopimusten ehdoista ja niiden muutoksista ilmoittamiselle sekä eräiden sopimusten irtisanomiselle tai purkamiselle.

Pykälää ei 3 momentin mukaan sovelleta perhe- tai jäämistöoikeudellisiin sopimuksiin, kuten avioehto-, ositus- tai perinnönjakosopimuksiin. Pykälää ei sovelleta myöskään sellaisiin sopimuksiin, joiden pätevyys edellyttää muunlaisten muotovaatimusten kuin pelkästään kirjallisuus- tai allekirjoitusvaatimuksen täyttämistä. Pykälä ei siis vaikuta esimerkiksi kiinteistön kauppaan, joka edelleenkin voidaan pätevästi tehdä vain maakaaren (540/1995) 2 luvun 1 §:ssä säädetyllä tavalla. Pykälää ei vastaavasti sovelleta sellaisiin muihin sopimukseen liittyviin toimiin, joille on asetettu erityisiä muotovaatimuksia. Tällainen vaatimus on esimerkiksi tietyn toimenpiteen tekeminen todisteellisesti.

10 §. *Vastuuvapaus tiedonsiirto- ja verkkoyhteyspalveluissa.* Pykälässä säädetään palvelun tarjoajan vastuuvapaudesta silloin, kun palvelu muodostuu tietojen siirrosta viestintäverkossa tai verkkoyhteyden tarjoamisesta. Vastuuvapautus koskee sekä rikosoikeudellista vastuuta että siviilioikeudellista vahingonkorvausvastuuta. Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 12 artiklan 1 ja 2 kohta.

Pykälän 1 momentin mukaan palvelun tarjoaja ei ole vastuussa siirretystä aineistosta, jos hän ei ole siirron alkuunpanija, ei valitse siirron vastaanottajaa eikä valitse tai muuta siirrettäviä tietoja. Tietojen muuttamisella tarkoitetaan tässä sisältöön vaikuttavia muutoksia, mutta ei luonteeltaan teknisiä, esimerkiksi tekstin asetteluun tai ulkonäköön vaikuttavia muutoksia.

Vastuusta vapautuminen edellyttää siis, että palvelun tarjoajan toiminta rajoittuu kolmannen tahon – palvelun vastaanottajan – tuottamien tietojen tekniseen välittämiseen tietoverkossa tai verkkoyhteyden tekniseen toteuttamiseen. Pykälässä tarkoitettussa toiminnassa palvelun tarjoaja ei millään tavalla itse osallistu tietosisällön tuottamiseen tai muokkaamiseen eikä myöskään omatoimisesti pääätä tietojen lähettämisestä tai valitse niiden vastaanottajia.

Pykälän 2 momentissa on selvyuden vuoksi todettu, että pykälässä tarkoitettut siirto- ja yhteystoiminnot käsittävät myös sellaisen automaattisen, lyhytaikaisen ja tilapäisen tietojen tallentamisen, jossa on yksinomaan kyse siirron suorittamisesta verkossa. Tällainen tiedonsiirron

aikana siirron mahdollistamiseksi tapahtuva tekninen tallennus kuuluu siten vastaavasti tässä pykälässä säädettyjen vastuuvapausperusteiden piiriin.

11 §. *Vastuuvapaus tallennettaessa tietoja välimuistiin.* Pykälä vastaa direktiivin 13 artiklan 1 kohtaa, ja siinä säädetään niin sanottua välimuistitallennusta koskevista vastuuvapausperusteista. Pykälässä tarkoitettussa toiminnassa palvelun tarjoajan järjestelmä luo automaattisesti ja teknisesti tilapäisiä ja lyhytaikaisia kopioita kolmannen tahon alun perin verkkoon laittamista tiedoista. Menettelyn tarkoituksena on tehostaa tietojen siirtämistä edelleen niiden varsinaisille vastaanottajille.

Palvelun tarjoaja vastuuvapaus edellyttää pykälän 1 kohdan mukaan sitä, että hän ei muuta välimuistiin tallennettuja tietoja. Kuten 10 §:ssä myös tässä kohdassa tarkoitetaan sisältöön vaikuttavaa muuttamista eikä teknistä muuntelua. Pykälän 2 kohdassa vaaditaan lisäksi, että palvelun tarjoaja noudattaa tietoihin pääsyä koskevia ehtoja. Jos tiedot esimerkiksi on tarkoitettu vain määrätyille vastaanottajille, palvelun tarjoaja ei saa toimittaa niitä muiden saataville.

Pykälän 3 kohdan mukaan palvelun tarjoajan on myös noudatettava sellaisia tiedon päivitystä koskevia ehtoja, jotka on määritelty alalla laajalti hyväksytyllä ja käytetyllä tavalla. Kohdassa viitataan alan vakiintuneisiin käytäntöihin, sillä varsinaisia standardeja päivityksestä ei ole annettu.

Palvelun tarjoaja ei saa 4 kohdan mukaan puuttua toimialalla laajalti hyväksytyyn ja käytetyn teknologian lailliseen käyttöön saadakseen tietoja tallennetun tiedon käytöstä. Palvelun tarjoaja ei esimerkiksi saa puuttua sellaisten tilastolaskurien käyttöön, joilla seurataan käyntien lukumääriä jollakin kotisivulla.

Pykälän 5 kohdan mukaan palvelun tarjoajan on, jotta hän saisi hyväkseen vastuuvapauden, viivytyksettä poistettava välimuistiin tallennettu tieto tai estettävä sen saanti saatuaan tosiasiallisesti tietoonsa sen, että tieto on poistettu tai saanti estetty sieltä, missä tieto alun perin oli verkossa. Käytännössä tiedonsaanti alkuperäisaineiston poistamisesta ja siitä johtuva välimuistikopion poisto tapahtuvat ohjelmistojen avulla automaattisesti. Vastaava poisto- tai estovelvollisuus syntyy kohdan mukaan myös silloin, kun palvelun tarjoaja saa tietää, että tuo-

mioistuun tai muu toimivaltainen viranomainen on määrännyt poistamaan tiedon tai estämään sen saannin.

12 §. *Vastuuvapaus tietojen tallennuspalveluissa.* Pykälän 1 momentti vastaa asiallisesti direktiivin 14 artiklan 1 kohtaa, mutta se on muotoiltu toisin. Direktiivin sanamuodon ei katsottu sellaisenaan soveltuvan niihin erityisiin menettelytapoihin, joista säädetään 13-20 §:ssä ja joita vastaavia direktiivissä ei ole.

Momentin 1 kohdan mukaan tallennuspalvelun tarjoaja ei ole vastuussa palvelun vastaanottajan eli sisällön tuottajan toimittamien tietojen sisällöstä, jos palvelun tarjoaja estää tietojen saannin viipymättä saatuaan sitä koskevan tuomioistuimen määräyksen. Kohdassa viitataan 14 §:ssä säädettyyn toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Jos kysymyksessä on tekijänoikeuden loukkaaminen, palvelun tarjoajan on vastaavasti ryhdyttävä estotoimenpiteisiin, kun hän on saanut tekijänoikeuden haltijalta tai tämän edustajalta ilmoituksen, joka muodoltaan ja sisällöltään täyttää 18 §:ssä säädetty vaatimukset.

Tallennuspalvelun tarjoaja saattaa vuokrata palvelimeltaan tilaa toiselle palvelun tarjoajalle, jonka palvelussa sisällön tuottajan toimittamat tiedot ovat. Tällaisia palvelukerrostomia voi samalla palvelimella olla useampiakin. Estomääräykset ja ilmoitukset tulisi näissä tapauksissa kohdistaa lähinnä siihen palvelun tarjoajaan, jonka palvelussa kyseiset tiedot ovat tallennettuina. Jos tämä palvelun tarjoaja on tuntematon, on myös sille palvelintilaa vuokranneen palvelun tarjoajan ryhdyttävä toimiin lainvastaisen aineiston saannin estämiseksi.

Palvelun tarjoajan kannalta kohdan säännös merkitsee sitä, että direktiivissä vastuuvapauden edellytykseksi asetettu tosiasiallinen tietoisuus lainvastaisuudesta syntyy Suomen kansallisen lain mukaan yleensä tuomioistuimen määräyksen tiedoksisaannilla ja tekijänoikeusasioissa myös tekijänoikeuden haltijan tai tämän edustajan määrämuotoisella ilmoituksella. Muilta tahoilta mahdollisesti tulleilla tiedoilla tai ilmoituksilla on merkitystä vain momentin 2 kohdassa säädettyissä tapauksissa. Mahdollisuus säätää poistoon tai estoon sovellettavista kansallisista menettelytavoista perustuu direktiivin 14 artiklan 3 kohtaan sekä johdanto-osan 46 kappaleeseen.

Momentin 2 kohdassa säädettyissä tapauksissa palvelun tarjoajan olisi toimittava ilman tuomioistuimen määräystäkin, jos hän muuten saa tosiasiallisesti tietoonsa sen, että hänen palve-

limellaan on kohdassa yksilöityä lainvastaista aineistoa. Tosiasiallisella tietoisuudella tarkoitetaan tässä sitä, että palvelun tarjoaja tietää kyseisen aineiston olemassaolosta ja sijainnista sekä siitä, että aineisto on selvästi lainvastainen.

Kohdassa viitataan ensinnäkin rikoslain (39/1889) 17 luvun 18 §:ään, jossa säädetään rangaistavaksi sellaisten kuvien tai kuvatallenteiden kaupanpito, vuokraus tai levittäminen, joissa sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasti esitetään lasta tai väkivaltaa taikka eläimeen sekaantumista. Kohdassa viitataan lisäksi rikoslain 11 luvun 8 §:ään, jossa säädetään rangaistavaksi sellaisten lausuntojen tai tiedonantojen levittäminen yleisön keskuuteen, joissa uhataan, paretellaan tai solvataan jotakin kansallista, rodullista, etnistä tai uskonnollista ryhmää taikka niihin rinnastettavaa kansanryhmää. Kun kysymyksessä on kohdassa tarkoitettu, tietoverkoissa nopeasti leviävä erityisen vahingollinen aineisto, ei voida lähteä siitä, että palvelun tarjoaja asiasta tietoisena voisi silti jäädä passiivisena odottamaan viranomaisen toimenpiteitä.

Palvelun tarjoajan on määräyksen tai ilmoituksen taikka 2 kohdassa tarkoitettujen tiedon saatuaan viipymättä estettävä tietojen saanti. Palvelun tarjoajan tulisi toimia niin pian kuin se käytännössä on mahdollista ottaen huomioon olosuhteet, toiminnan laajuus ja aineiston vahingollisuus. Palvelun tarjoaja voi itse valita ne tekniset keinot, joilla esto toteutetaan. Hän voi esimerkiksi tallettaa tiedot siten, ettei ulkopuolisilla ole niihin pääsyä, poistaa tiedot palvelimelta taikka hävittää tiedot. Ehdotetussa laissa ei aseteta palvelujen tarjoajalle velvollisuutta tietojen säilyttämiseen.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentin vastuuvapausperusteita ei sovelleta, jos sisällön tuottaja toimii palvelun tarjoajan johdon tai valvonnan alaisena. Säännös vastaa direktiivin 14 artiklan 2 kohtaa ja heijastaa sitä ehdotetun vastuuvapaus sääntelyn yleistä lähtökohtaa, jonka mukaan palvelun tarjoaja ei voi vedota vastuuvapausperusteisiin, jos hän itse osallistuu lainvastaisen sisällön tuottamiseen.

13 §. *Tietojen saannin estoa koskeva hakemus tuomioistuimelle.* Pykälässä säädetään uudesta turvaamistoimen luonteisesta tuomioistuinmenettelystä, jolla palvelimelle tallennettujen tietojen saanti voidaan väliaikaisesti estää.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin voi hakemuksesta määrätä tallennuspalvelun tarjoajan estämään tallentamansa tiedon saannin. Hakemuksen voi tehdä syyttäjä, tutkinna njohtaja

tai muu henkilö, jonka oikeutta asia koskee. Menettelyn nopeuden varmistamiseksi estomääräys voitaisiin antaa kuulematta vastapuolta eli hakemuksessa tarkoitettun tietosisällön tuottajaa. Estomääräys voitaisiin kuitenkin antaa vain, jos on ilmeistä, että tieto on sisällöltään lainvastainen tai että se on lainvastaisesti saatavilla viestintäverkossa. Ensin mainitussa tapauksessa tämä edellyttää, että tiedon sisällöstä on pääteltävissä, että sen tuottaja hyvin todennäköisesti tuomittaisiin rangaistukseen rikoksesta. Jälkimmäisessä tapauksessa tarkoitetaan muun muassa tekijänoikeudellisesti suojatun aineiston lainvastaista saatavilla pitämistä. Estomääräys voidaan antaa, jos hakemuksessa annetun selvityksen perusteella on ilmeistä, että hakijan tekijänoikeutta on loukattu.

Tuomioistuimen on käsiteltävä hakemus kiireellisesti. Määräyksen tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko.

Pykälässä tarkoitettu määräys on vain väliaikainen. Pykälän 2 momentin mukaan määräys raukeaisi ilman eri toimenpiteitä, jos sen perusteena olevasta rikoksesta ei ole nostettu syytettä neljän kuukauden kuluessa määräyksen antamisesta. Tekijänoikeusasioissa ei aina ole kysymys rikosperusteisesta vaatimuksesta vaan pelkästään siviilioikeudellisesta korvausvaatimuksesta. Näissä tapauksissa olisi pantava kante vireille samassa neljän kuukauden määräajassa.

Pykälän 3 momentin mukaan määräykseen saa hakea erikseen muutosta valittamalla. Määräys pysyisi kuitenkin voimassa, kunnes valitus on ratkaistu. Jos syyte tai korvauskante nostetaan, asiaa käsittelevä tuomioistuin päättäisi määräyksen voimassaolosta.

14 §. *Toimivaltainen tuomioistuin.* Pykälän mukaan 13 §:ssä tarkoitettu hakemus käsitellään Suomessa palvelun tarjoajan kotipaikan käräjäoikeudessa. Käsitelypaikka on kytketty palvelun tarjoajaan sen vuoksi, että väliaikainen määräyskin kohdistetaan häneen, eikä siihen sisällön tuottajaan, jonka toimittamasta aineistosta hakemuksessa on kysymys.

Hakemus voitaisiin aina käsitellä myös Helsingin käräjäoikeudessa. Tällä on pyritty varmistamaan hakijalle mahdollisimman nopea ja vaivaton menettely. Käsitelyn nopeuttamiseksi ja yksinkertaistamiseksi pykälässä on vielä säännös, jonka mukaan käräjäoikeus on päätösvaltainen myös kun siinä on yksin puheenjohtaja.

15 §. *Palvelun tarjoajan velvollisuus ryhtyä toimiin kiellon tai oikaisun toteuttamiseksi.* Pykälään on selvyuden vuoksi otettu säännös siitä, että 10- 12 §:n säännökset palvelujen tarjoajan vastuuvapaudesta eivät vaikuta palvelun tarjoajan toimintavelvollisuuksiin muun lain nojalla. Tällaisia velvoitteita saatetaan asettaa esimerkiksi kuluttajansuoja-, tupakka- ja alkoholilainsäädännön nojalla, sillä tuomioistuin tai valvontaviranomainen voi näissä asioissa kohdistaa kiellon myös lainvastaisen markkinoinnin toteuttajaan. Säännös vastaa direktiivin 12 artiklan 3 kohtaa, 13 artiklan 2 kohtaa ja 14 artiklan 3 kohdan ensimmäistä lausetta.

Välittäjänä toimivan palvelun tarjoajan asemaa koskee myös myöhemmin keväällä tai kesällä 2001 annettava tekijänoikeuden ja lähioikeuksien tiettyjen piirteiden yhdenmukaistamista tietoyhteiskunnassa koskeva direktiivi. Mainittua direktiiviä koskevan ehdotuksen 8 artiklan 3 kohdan mukaan "jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeudenhaltijoilla on mahdollista hakea väliaikaismääräystä [kieltoa tai määräystä] sellaisia välittäjiä vastaan, joiden palveluita kolmas osapuoli käyttää tekijänoikeuden tai lähioikeuden rikkomiseen".

Pykälän säännöksessä tarkoitettuina tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen viranomaisen määräyksinä, jotka voivat aiheuttaa palvelun tarjoajalle toimintavelvollisuuden, voivat siten tulla kyseeseen myös edellä mainitun direktiivisäännöksen mukaiset oikeudenhaltijan hakemat kiellot tai määräykset, jotka kohdistuvat välittäjinä toimiviin palvelun tarjoajiin.

16 §. *Tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin estäminen.* Tekijänoikeuden haltija ja hänen edustajansa voivat pykälän 1 momentin nojalla käyttää 13 §:ssä säädetyn tuomioistuinmenettelyn vaihtoehtona 18-20 §:ssä tarkoitettua ilmoitusmenettelyä tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin estämiseksi. Menettelyä sovellettaisiin vain tekijänoikeuslaissa säänneltyihin tekijänoikeuteen ja sitä lähellä oleviin oikeuksiin.

Ennen kuin oikeudenhaltija tai edustaja voi kääntyä vaatimuksineen talletuspalvelun tarjoajan puoleen hänen on 2 momentin mukaan otettava yhteyttä asianomaiseen sisällön tuottajaan ja esittävä poisto- tai estovaatimus tälle, paitsi jos sisällön tuottajaa ei voida tunnistaa. Jos sisällön tuottaja ei viivytyksettä yhteydenoton jälkeen poista aineistoa tai estä sen saantia, oikeudenhaltija tai edustaja voi esittää vaatimuksensa palvelun tarjoajalle.

17 §. *Palvelun tarjoajan yhteyspiste.* Pykälän mukaan palvelun tarjoajan on ilmoitettava yhteyspiste 18 §:ssä tarkoitettujen ilmoitusten ja 19 §:ssä tarkoitettujen vastineiden toimittamista

varten. Ilmoitusmenettelyn sujuvuuden ja nopeuden kannalta on tärkeää, että asianosaiset tietävät minne ilmoitukset ja vastineet on palvelun tarjoajan organisaatiossa osoitettava, jotta ne menisivät viivytyksittä perille. Yhteystietojen, kuten puhelinnumeron, osoitteen ja sähköpostiosoitteen, on oltava saatavilla helposti ja jatkuvasti. Tiedot voidaan pitää saatavilla esimerkiksi kotisivulla tai puhelinluettelossa.

18 §. *Ilmoituksen muoto ja sisältö.* Pykälän 1 momentissa säädetään tekijänoikeusloukkauksista tehtävien ilmoitusten muodosta ja sisällöstä. Muodoltaan ilmoituksen on oltava kirjallinen tai sähköinen siten, ettei sen sisältöä voida yksipuolisesti muuttaa ja että se säilyy osapuolten saatavilla. Sisällöltään ilmoituksen on täytettävä momentin 1-6 kohdan vaatimukset.

Ilmoituksessa on ensinnäkin on oltava sen tekijän nimi ja yhteystiedot, kuten osoite, sähköpostiosoite ja puhelinnumero (1 kohta). Lisäksi on mainittava yksilöityinä se aineisto, jonka saannin estämistä vaaditaan, sekä selvitys aineiston sijainnista (2 kohta). Sijaintiedot on esitettävä niin, että palvelujen tarjoaja mahdollisimman vaivattomasti kykenee paikantamaan kyseisen aineiston.

Ilmoituksessa on myös oltava sen tekijän vakuutus siitä, että se aineisto, jota vaatimus koskee, on hänen vilpittömän käsityksensä mukaan lainvastaisesti saatavilla viestintäverkossa (3 kohta). Edelleen on annettava tieto siitä, että ilmoituksen tekijä on tuloksetta esittänyt vaatimuksensa sisällön tuottajalle tai että sisällön tuottajaa ei ole voitu tunnistaa (4 kohta). Ilmoituksen tekijän on vielä vakuutettava, että hän on tekijänoikeuden haltija tai oikeutettu toimimaan tekijänoikeuden haltijan puolesta (5 kohta) sekä allekirjoitettava ilmoitus joko fyysisesti tai sähköisesti.

Jos ilmoitus ei täytä 1 momentissa säädettyjä vaatimuksia, se on 2 momentin mukaan tehoton. Palvelun tarjoajan ei siis tarvitse ryhtyä toimiin aineiston saannin estämiseksi muodoltaan tai sisällöltään puutteellisen ilmoituksen perusteella. Palvelun tarjoaja voi tällaisesta ilmoituksesta huolimatta vedota vastuuvapautusperusteisiin.

Jos ilmoituksen puutteet koskevat yksinomaan vaatimuksen kohteena olevan aineiston yksilöintiä tai sen sijainnin selvittämistä, palvelun tarjoajan on momentin mukaan kuitenkin ryhdyttävä kohtuullisiin toimiin ilmoituksen tekijän tavoittamiseksi ja ilmoitettava tälle havaitsemansa puutteet. Riittävänä voidaan pitää, että palvelujen tarjoaja ottaa yhteyttä ilmoituksen

tekijään puhelimitse, sähköpostitse tai kirjeitse käyttäen ilmoituksessa olevia yhteystietoja. Jos ilmoituksen tekijää ei näiden yhteystietojen avulla voida tavoittaa, palvelun tarjoajan ei tarvitse ryhtyä enemmälti selvittämään hänen olinpaikkaansa

19 §. *Ilmoitus sisällön tuottajalle ja vastine.* Pykälän 1 momentin mukaan palvelun tarjoajan on viipymättä ilmoitettava sisällön tuottajalle tämän toimittaman aineiston saannin estämisestä sekä toimitettava sisällön tuottajalle jäljennös ilmoituksesta, jonka perusteella esto on tehty. Tämä on tarpeen, jotta sisällön tuottaja saa asianmukaiset tiedot siitä, kenen vaatimuksesta, mitä tietoja koskien ja millä perusteilla esto on tehty.

Jos sisällön tuottaja katsoo eston olevan perusteeton, hän voi pykälän 2 momentin nojalla saada tiedot palautetuiksi toimittamalla ilmoituksen tekijälle määrääjässä määrämuotoisen vastineen. Kuten ilmoituksenkin myös vastineen on oltava kirjallinen tai 18 §:ssä säädetyllä tavalla sähköinen. Vastine on toimitettava seitsemän päivän kuluessa siitä, kun sisällön tuottaja on saanut ilmoituksen tietoonsa. Jäljennös vastineesta on toimitettava tiedoksi palvelun tarjoajalle.

Sisällöltään vastineen on täytettävä momentin 1-4 kohdassa säädetyt vaatimukset. Siinä on ensinnäkin oltava sisällön tuottajan nimi ja yhteystiedot (1 kohta) sekä mainittava ne toiseikat ja muut syyt, joiden nojalla esto katsotaan perusteettomaksi (2 kohta). Tällainen seikka voi olla esimerkiksi se, että ilmoituksessa tai eston teknisessä toteuttamisessa on tapahtunut virhe ja esto on erehdyksessä kohdistettu sisällön tuottajan aineistoon. Vastineessa on lisäksi yksilöitävä se aineisto, jonka estoa pidetään perusteettomana (3 kohta). Vastine on allekirjoitettava fyysisesti tai sähköisesti (4 kohta).

20 §. *Tietojen palauttaminen.* Jos edellä 19 §:ssä tarkoitettu vastine on säädetyllä tavalla toimitettu, palvelun tarjoaja ei saa pykälän mukaan estää sitä, että vastineessa yksilöity aineisto palautetaan saataville ja pidetään saatavilla. Jos oikeuden haltija esimerkiksi toimittaa samaa aineistoa koskevan uuden ilmoituksen, ilmoitus on tehoton eikä palvelun tarjoaja saa ryhtyä sen perusteella toimenpiteisiin aineiston saannin estämiseksi.

Vastineen jälkeen estoon voidaan ryhtyä vain pykälässä mainituilla kahdella perusteella. Aineiston saannin esto voi ensinnäkin perustua palvelun tarjoajan ja sisällön tuottajan väliseen sopimukseen. Toiseksi kysymyksessä voi olla tuomioistuimen määräys tai päätös, jossa palve-

lun tarjoaja veloitetaan estämään kyseisen aineiston saanti. Vastineen toimittaminen merkitsee näin ollen myös sitä, että ilmoituksen tekijän on saadaksesen aineiston lopullisesti poistetuksi saatettava asian tuomioistuimen käsiteltäväksi.

21 §. *Korvausvelvollisuus.* Pykälässä säädetään korvausvastuusta 18 §:ssä tarkoitetussa ilmoituksessa tai 19 §:ssä tarkoitetussa vastineessa olleiden väärin tietojen aiheuttamasta vahingosta. Pääperiaatteena pykälän mukaan on se, että väärän tiedon antanut on velvollinen korvaamaan siitä aiheutuvan vahingon. Vastuu olisi huolimattomuudesta riippumaton: vastuun perusteena olisi annetun tiedon objektiivisesti arvioiden väärä sisältö.

Pykälän pääsäännön mukainen ankara vastuu saattaa johtaa etenkin tulkinnanvaraisissa tilanteissa kohtuuttomuuteen. Vastuu voi muodostua kohtuuttomaksi myös silloin, kun tiedoiltaan pääasiallisesti oikeaan ilmoitukseen tai vastineeseen on lipsahtanut merkitykseltään vähäisiä yksittäisiä virheitä. Näistä syistä pykälässä säädetään myös mahdollisuudesta vastuusta vapautumiseen tai vastuun sovitteluun. Säännöksen mukaan korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan synny tai sitä voidaan sovitella, jos tiedon antaneella oli ollut perusteltua aihetta uskoa tietoa oikeaksi tai jos väärällä tiedolla oli vain vähäinen merkitys ilmoituksen tai vastineen koko sisältö huomioon ottaen.

22 §. *Valvonta.* Ehdotetun lain 6-8 §:ää tiedonantovelvollisuudesta ja tilauksen tekemisessä noudatettavista periaatteista valvoisi pykälän 1 momentin mukaan Telehallintokeskus. Säännösten noudattamisen valvonnasta olisi lisäksi voimassa, mitä kuluttajansuojalaissa säädetään. Kuluttaja-asiamies valvoo kuluttajansuojalain nojalla yleisesti markkinointia ja sopimusehtoja kuluttajansuojan kannalta. Kuluttaja-asiamiehellä on vastaava rinnakkainen toimivalta eräiden muidenkin viranomaisten, kuten Rahoitustarkastuksen ja Vakuutusvalvontaviraston kanssa. Telehallintokeskuksen ja kuluttaja-asiamiehen olisi pykälän 2 momentin mukaan valvontatehtävää suorittaessaan toimittava tarkoituksenmukaisella tavalla yhteistyössä.

23 §. *Tietojen antaminen valvontaviranomaiselle.* Pykälän 1 momentissa säädetään palvelun tarjoajan velvollisuudesta antaa Telehallintokeskukselle sen valvontaa varten tarvitsemat tiedot. Telehallintokeskus voi asettaa tiedonantovelvollisuuden tehosteeksi uhkasakon. Uhkasakon asettamista ja tuomitsemisesta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

24 §. *Hallinnolliset pakkokeinot.* Jos palvelun tarjoaja ei noudata ehdotettuja säännöksiä tiedonantovelvollisuudesta tai tilauksen tekemisestä, Telehallintokeskus voi pykälän 1 momentin mukaan uhkasakon uhalla velvoittaa palvelun tarjoajaa täyttämään velvollisuuden määräajassa.

Rikkoessaan ehdotetun lain säännöksiä palvelun tarjoaja voi menetellä myös kuluttajansuojalain 2 luvun 1 §:n yleislausekkeen tai muiden saman luvun säännösten vastaisesti. Tällöin kuluttaja-asiamiehen ja markkinatuomioistuimen käytettävissä ovat luvussa säädettyt hallinnolliset pakkokeinot lainvastaisen markkinoinnin jatkamisen kieltämiseksi.

25 §. *Voimaantulo.* Pykälä sisältää tavanomaisen voimaantulosäännöksen.

1.2. Laki yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta

21 a §. *Suoramarkkinoinnin tunnistettavuus.* Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 7 artiklan 1 kohta. Jos suoramarkkinointia harjoitetaan sähköpostitse ilman tilaajan ennakolta antamaa lupaa, sähköpostiviesti on pykälän mukaan voitava heti vastaanotettaessa tunnistaa selvästi ja yksiselitteisesti markkinoinniksi. Viestin kaupallinen luonne on siis voitava todeta suoraan viestin aiheen ilmaisevasta otsikosta ilman, että vastaanottajan tarvitsee avata viestiä ja perehtyä sen sisältöön. Käytännössä säännös tulee sovellettavaksi yrityksille ja yhteisöille suunnattuun sähköpostimainontaan, sillä tällaisen mainonnan osoittaminen luonnollisille henkilöille edellyttää ennakkolupaa.

1.3. Kuluttajansuojalaki

2 luku. Markkinoinnin sääntely

1 a §. Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 6 artiklan a ja b kohtaan sisältyvät kaupallisen viestinnän ja sen tilaajan tunnistettavuutta sekä c ja d kohtaan sisältyvät erilaisten myyninedistämiskeinojen tunnistettavuutta koskevat vaatimukset kuluttajille suunnatussa markkinoinnissa.

Pykälän mukaan markkinoinnista on käytävä selkeästi ilmi sen kaupallinen tarkoitus sekä se, kenen lukuun markkinointi toteutetaan. Pykälä koskee, kuten luvun muutkin säännökset, kai-

kentyypistä markkinointia eikä direktiivin tavoin rajoitu vain sähköiseen viestintään. Mainonnan tunnistettavuutta ja erottuvuutta esimerkiksi toimituksellisesta aineistosta on nykyisinkin edellytetty luvun 1 §:n yleislausekkeen nojalla. Tältä osin uusi pykälä ei asiallisesti muuta oikeustilaa.

4 b §. Pykälällä pannaan täytäntöön direktiivin 6 artiklan d kohdan vaatimukset, jotka koskevat tiedottamista markkinointiin liittyvien arvontojen, yleisökilpailujen ja pelien osallistumisehdoista. Ehtojen on pykälän mukaan oltava selkeitä ja ymmärrettäviä sekä helposti saatavilla. Direktiivistä poiketen sääntelyä ei tältääkään osin ole rajoitettu sähköisiin menetelmiin, vaan pykälä koskee kuluttajille suunnattua markkinointia yleisesti.

Direktiivin 6 artiklan c kohdan mukaiset alennuksia, ostohyvityksiä ja kytkäisiä koskevat vastaavat tiedonantovaatimukset sisältyvät 1 päivänä maaliskuuta 2001 voimaan tulevalla lailla (1072/2000) muutettuun luvun 4 §:ään.

1.4. Laki sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa

1 §. Direktiivin 6 artikla koskee paitsi kuluttajille myös toisille elinkeinonharjoittajille suunnattua mainontaa ja myynninedistämistoimintaa. Artiklan tunnistettavuusvaatimusten täytäntöön panemiseksi suhteessa toisiin elinkeinonharjoittajiin pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti markkinoinnin kaupallisen luonteen sekä sen tilaajan tunnistettavuudesta. Säännös on täysin samanlainen kuin kuluttajansuojalain 2 lukuun lisättäväksi ehdotettu 1 a §.

3 §. Direktiivin 6 artiklan niiden säännösten täytäntöön panemiseksi, jotka koskevat tietojen antamista erilaisista myynninedistämistoimista, pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti. Kuten edellä 1 §:ään lisättäväksi ehdotetun myös tämän momentin tarve johtuu siitä, että direktiivi koskee liikesuhteita samalla tavoin kuin kuluttajasuhteitakin.

Momentin mukaan jos markkinoinnissa tarjotaan alennuksia, kytkäisiä tai muita erityisiä etuja, niiden saamista koskevien ehtojen on oltava selkeitä, ymmärrettäviä ja helposti saatavilla. Samat vaatimukset koskevat osallistumisehtoja, jos markkinointiin liittyy arvontoja, yleisökilpailuja tai pelejä.

2. Voimaantulo

Direktiivi on 22 artiklan 1 kohdan mukaan pantava kansallisesti täytäntöön ennen 17 päivää tammikuuta 2002. Tarkoituksena on, että ehdotetut lait tulisivat tämän mukaisesti voimaan 16 päivänä tammikuuta 2002.

3. Säättämisjärjestys

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta ehdotetun lain 12 §:n mukaan tallennuspalvelun tarjoajan on tietyin edellytyksin ryhdyttävä toimiin palvelimelleen tallennettujen tietojen saannin estämiseksi, jotta hän voisi tehokkaasti vedota siihen, ettei hän ole vastuussa tietojen mahdollisesta lainvastaisesta sisällöstä tai tietojen pitämisestä lainvastaisesti yleisön saatavilla. Palvelun tarjoaja joutuu siten puuttumaan kolmannen henkilön tietoverkoissa julkistamiin tietoihin, mielipiteisiin ja viesteihin tavalla, jota on arvioitava perustuslaissa turvatun sananvapauden kannalta.

Ehdotettuihin uusiin menettelyihin ei liity aineiston ennakkovalvontaa, ja palvelun tarjoajan jälkikäteinen puuttuminen tietosisältöön perustuisi yleensä tuomioistuimen määräykseen. Tuomioistuin voisi antaa määräyksen vastapuolta kuulematta mutta vain, jos kyseessä on selvä lainvastaisuus ja vain väliaikaisena. Palvelun tarjoajan olisi kuitenkin toimittava myös oma-aloitteisesti, jos hän saa tosiasiallisesti tietoonsa se, että hänen palvelimellaan on rikoslain (39/1889) 11 luvun 8 §:ssä ja 17 luvun 18 §:ssä tarkoitettua aineistoa eli kiihottamista kansanryhmää vastaan tai sellaisia pornografisia kuvia, jotka esittävät lapsia, väkivaltaa tai eläimiin sekaantumista. Ehdotusta valmisteltaessa on katsottu painavien yhteiskunnallisten syiden vaativan, että tällaisen erityisen vahingollisen aineiston leviäminen tietoverkoissa saadaan estettyä mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti, eikä tosiseikoista tietoinen palvelun tarjoaja saa sen takia jäädä passiivisena odottamaan viranomaisten toimia.

Jos kysymyksessä on tekijänoikeuden loukkaaminen, palvelun tarjoajan olisi ehdotuksen mukaan estettävä loukkaavan aineiston saatavilla pitäminen myös oikeuden haltijan tai tämän edustajan tekemän määrämuotoisen ilmoituksen perusteella. Nämä tapaukset eroavat edellä selostetuista ennen kaikkea siinä, että kyseessä on tavallisesti piratismi, tekijänoikeuslaissa säädetyn oikeuden selkeä loukkaus, johon ei liity sananvapausnäkökulmaa.

Ehdotusta valmisteltaessa on otettu huomioon sananvapauden käytön sääntelylle perustuslais-
sa asetetut vaatimukset, minkä vuoksi ehdotettu laki tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamises-
ta voidaan säätää tavallisena lakina. Voidaan kuitenkin pitää suotavana, että ehdotuksesta
hankitaan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.**Laki
tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Soveltamisala ja määritelmät**1 §
*Soveltamisala***

Tässä laissa säädetään tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen liittyvistä seikoista, erityisesti palvelujen tarjoamisen vapaudesta, palvelun tarjoajien velvollisuudesta antaa eräitä tietoja, välittäjänä toimivien palvelun tarjoajien vastuuvapaudesta ja sopimusta koskevien muotovaatimusten täyttämisestä sähköisesti.

**2 §
*Määritelmät***

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) tietoyhteiskunnan palveluilla palveluja, jotka toimitetaan etäpalveluina sähköisesti vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä ja joista tavallisesti maksetaan vastike;
- 2) etäpalvelulla palvelua, joka toimitetaan siten, että osapuolet eivät ole samanaikaisesti läsnä;
- 3) sähköisesti toimitettavalla palvelulla palvelua, joka lähetetään ja vastaanotetaan tietoja elektronisesti käsittelevien laitteiden tai tietojen säilytyksen avulla ja joka lähetetään, siirretään ja vastaanotetaan kokonaan linjoja, radioyhteyttä, optisia tai muita elektromagneettisia laitteita käyttäen;
- 4) henkilökohtaisesta pyynnöstä toimitettavalla palvelulla palvelua, joka toimitetaan henkilökohtaisen pyynnön perusteella tapahtuvana tiedonsiirtona;
- 5) palvelun tarjoajalla luonnollista tai oikeushenkilöä, joka tarjoaa tietoyhteiskunnan palvelun;
- 6) sijoittautuneella palvelun tarjoajalla sitä, joka tosiasiallisesti harjoittaa taloudellista toimintaa pysyvässä sijoittautumispaikassa määräämättömän ajan;
- 7) palvelun vastaanottajalla luonnollista tai oikeushenkilöä, joka käyttää tietoyhteiskunnan palveluja ammatillisiin tai muihin tarkoituksiin erityisesti etsiäkseen tietoa tai saattaakseen sen saataville;
- 8) säännellyllä ammatilla vähintään kolmivuotisesta ammatillisesta korkeammasta koulutuksesta annettujen tutkintodistusten tunnustamista koskevasta yleisestä järjestelmästä annetun neuvoston direktiivin 89/48/ETY 1 artiklan d kohdassa tai ammatillisen koulu-

tuksen tunnustamista koskevasta toisesta yleisestä järjestelmästä annetun neuvoston direktiivin 92/51/ETY 1 artiklan f kohdassa tarkoitettua ammattia;

- 9) yhteensovitetulla alalla vaatimuksia, joita tietoyhteiskunnan palvelun tarjoajan on noudatettava aloittaessaan tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen ja tätä toimintaa jatkaessaan. Tällaisia ovat muun muassa pätevyysvaatimukset, ilmoitus-, rekisteröinti- ja lupamenettelyt, menettelytapoja koskevat vaatimukset, palvelun hatuun ja sisältöön liittyvät vaatimukset, joihin kuuluvat myös mainontaa ja sopimuksia koskevat vaatimukset, sekä palvelun tarjoajan vastuuta koskevat vaatimukset.

3 §

Soveltamisalan rajoitukset

Tätä lakia ei sovelleta:

- 1) verotukseen;
- 2) yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 95/46/EY ja henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta televiestinnän alalla annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 97/66/EY soveltamisalaan kuuluviin kysymyksiin;
- 3) notaarien tai vastaavien ammatinharjoittajien toimiin siltä osin kuin niihin sisältyy suora ja nimenomainen yhteys julkisen vallan käyttämiseen;
- 4) oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana oikeudenkäynnissä toimimiseen;
- 5) vastiketta vastaan suoritettavaan arpajaistoimintaan.

Tämän lain 4 ja 5 §:ää ei sovelleta seuraaviin kysymyksiin:

- 1) tekijänoikeus, lähioikeudet, puolijohdetuotteiden piirimallien oikeudellisesta suojasta annetussa direktiivissä 87/54/ETY tarkoitetut oikeudet, tietokantojen oikeudellisesta suojasta annetussa direktiivissä 96/9/ETY tarkoitetut oikeudet ja teollisoikeudet;
- 2) sähköisen rahan liikkeeseenlasku niiden liikkeellelaskijoiden toimesta, joihin jäsenvaltiot ovat soveltaneet jotakin direktiivin 2000/46/EY 8 artiklan 1 kohdassa säädetyistä poikkeuksista;
- 3) arvopapereihin kohdistuvaa yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavia yrityksiä koskevan direktiivin 85/611/ETY 44 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu yhteissijoitusyritysten osuuksien mainonta;
- 4) vahinkovakuutuksia ja henkivakuutuksia koskevien direktiivien 92/49/ETY (kolmas vahinkovakuutusdirektiivi) ja 92/96/ETY (kolmas henkivakuutusdirektiivi) mukainen sijoittautumisvapaus ja palvelujen tarjoamisen vapaus sekä direktiiveissä 92/49/ETY, 88/357/ETY (toinen vahinkovakuutusdirektiivi) ja 90/619/ETY (toinen henkivakuutusdirektiivi) säädetyt lainvalintakysymykset;
- 5) osapuolten vapaus valita sopimukseensa sovellettava laki;
- 6) kuluttajasopimuksia koskevat sopimusvelvoitteet;
- 7) kiinteistön sijaintivaltion lain pakottavat säännökset sopimuksen muodosta silloin, kun sopimuksella luodaan tai siirretään oikeus kiinteistöön;
- 8) sähköpostitse tapahtuvan ei-toivotun kaupallisen viestinnän sallittavuus.

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapaus

4 §

Palvelun tarjoamisen vapaus

Toiseen Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon sijoittautuneelle palvelun tarjoajalle ei saa asettaa yhteensovitettuun alaan kuuluvia vaatimuksia, jotka rajoittavat tietoyhteiskunnan palvelujen tarjontaa Suomessa. Tämän estämättä voidaan kuitenkin lain nojalla rajoittaa tietyn tietoyhteiskunnan palvelun tarjoamista, jos seuraavat edellytykset täyttyvät :

- 1) rajoitus on tarpeen yleiseen järjestykseen, kansanterveyden suojeluun, yleiseen turvallisuuteen, kuluttajansuojaan, mukaan lukien sijoittajansuojaan liittyvien syiden vuoksi;
- 2) rajoitus kohdistuu palveluun, joka vahingoittaa tai vakavalla tavalla saattaa vaarantaa 1 kohdassa mainittujen tavoitteiden saavuttamista;
- 3) rajoitus on oikeassa suhteessa tavoitteeseen nähden.

Rajoituksen toteuttaminen edellyttää, että palvelun tarjoajan sijoittautumisvaltiota on pyydetty ryhtymään toimenpiteisiin 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen syiden vuoksi, eikä viimeksi mainittu ole niitä toteuttanut tai ne eivät ole olleet riittäviä, ja että suunnitellusta rajoituksesta on ilmoitettu komissiolle ja palvelun tarjoajan sijoittautumisvaltiolle.

Kiireellisissä tapauksissa rajoitus voidaan kuitenkin toteuttaa sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään. Komissiolle ja palvelun tarjoajan sijoittautumisvaltiolle on ilmoitettava tällöin viipymättä rajoituksesta ja syistä, joiden vuoksi tapauksen on katsottu olevan kiireellinen.

Pykälän 2 ja 3 momenttia ei sovelleta tuomioistuinmenettelyyn eikä rikostutkintaan liittyviin toimenpiteisiin.

5 §

Suomen lain noudattaminen

Suomen toimivaltaisten viranomaisten on valvottava, että Suomeen sijoittautuneet palvelun tarjoajat noudattavat yhteensovitettuun alaan kuuluvissa kysymyksissä Suomen lakia myös silloin, kun palvelujen tarjonta kohdistuu yksinomaan tai pääasiassa toiseen Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon.

Tiedonantovelvollisuus sekä sähköiset tilaukset ja sopimukset

6 §

Yleinen tiedonantovelvollisuus

Sen lisäksi, mitä muualla säädetään tiedonantovelvoitteista, palvelun tarjoajan on pidettävä ainakin seuraavat tiedot palvelun vastaanottajien ja viranomaisten saatavilla niin, että nämä voivat saada tiedot helposti, välittömästi ja pysyvästi:

- 1) palvelun tarjoajan nimi;
- 2) maantieteellinen osoite siinä valtiossa, jossa palvelun tarjoaja on sijoittautunut;
- 3) palvelun tarjoajan yhteystiedot, mukaan lukien sähköpostiosoite, jotka mahdollistavat nopean yhteydenoton sekä suoran ja tehokkaan viestinnän tämän kanssa;

- 4) jos palvelun tarjoaja on merkitty kaupparekisteriin tai muuhun vastaavaan julkiseen rekisteriin, se rekisteri, johon palvelun tarjoaja on merkitty ja palvelun tarjoajan rekisterinumero tai muu vastaava tunniste kyseisessä rekisterissä;
- 5) jos toiminnan harjoittaminen edellyttää lupaa tai rekisteröintiä, asianomaisen valvontaviranomaisen yhteystiedot;
- 6) jos kyseessä on säännelty ammatti,
 - a) ammattialajärjestö tai vastaava elin, johon palvelun tarjoaja kuuluu,
 - b) ammattinimike sekä jäsenvaltio, jossa se on myönnetty,
 - c) viittaus sijoittautumisvaltiossa sovellettaviin ammatillisiin sääntöihin sekä tieto siitä, mistä ne saa käyttöönsä;
- 7) jos palvelun tarjoaja harjoittaa arvonlisäveron alaista toimintaa, palvelun tarjoajan arvonlisäverotunnus.

Jos tietoyhteiskunnan palvelua tarjottaessa annetaan tietoja tavaroiden tai palvelujen hinnoista, ne on annettava selkeästi ja yksiselitteisesti. Tiedoista on käytävä ilmi, sisältyykö hintaan vero ja toimituskulut. Kulutushyödykkeen hinnan ilmoittamisesta on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään.

7 §

Tiedonantovelvollisuus tilausta tehtäessä

Sen lisäksi, mitä muualla säädetään tiedonantovelvoitteista, palvelun tarjoajan on ennen tilauksen tekemistä annettava selvästi, ymmärrettävästi ja yksiselitteisesti ainakin seuraavat tiedot, jolleivät osapuolet, jotka eivät ole kuluttajia, ole toisin sopineet:

- 1) sopimuksen teon tekniset vaiheet;
- 2) tallentaako palvelun tarjoaja tehdyn sopimuksen ja onko se toisen sopimusosapuolen saatavilla;
- 3) tekniset keinot, joilla voidaan tunnistaa ja korjata syöttövirheet ennen tilauksen tekemistä;
- 4) kielet, joilla palvelun tarjoaja on halukas tekemään sopimuksen.

Lisäksi palvelun tarjoajan on ilmoitettava noudattamansa asiaa koskevat käytännesäännöt sekä annettava tieto siitä, miten näihin sääntöihin voi sähköisesti tutustua, jolleivät osapuolet, jotka eivät ole kuluttajia, ole toisin sopineet. Sopimusehdot on annettava siten, että vastaanottaja voi tallentaa ja toisintaa ne.

Pykälän 1 momenttia ja 2 momentin 1 virkettä ei sovelleta sopimuksiin, jotka tehdään yksinomaan sähköpostitse tai muulla vastaavalla henkilökohtaisella viestintätavalla.

8 §

Tilauksen tekeminen

Jos tilaus tehdään teknisiä keinoja käyttäen, sovelletaan seuraavia periaatteita, jolleivät osapuolet, jotka eivät ole kuluttajia, ole toisin sopineet:

- 1) palvelun tarjoajan on viivytyksettä ja sähköisessä muodossa ilmoitettava vastaanottaneensa tilauksen;
- 2) tilaus ja vastaanottoilmoitus katsotaan vastaanotetuksi, kun se on sen osapuolen käytävissä, jolle se on osoitettu.

Palvelun tarjoajan on annettava vastaanottajalle mahdollisuus käyttää asianmukaisia, tehokkaita ja helpokäyttöisiä teknisiä keinoja, joiden avulla vastaanottaja voi tunnistaa ja korjata syöttövirheet ennen tilauksen tekemistä, jolleivät osapuolet, jotka eivät ole kuluttajia, ole toisin sopineet.

Pykälän 1 momentin 1 kohtaa ja 2 momenttia ei sovelleta sopimukseen, jotka tehdään yksinomaan sähköpostitse tai muulla vastaavalla henkilökohtaisella viestintätavalla.

9 §

Sopimusta koskevien muotovaatimusten täyttäminen sähköisesti

Jos sopimus on lain mukaan tehtävä kirjallisesti, vaatimuksen täyttää myös sellainen sähköinen sopimus, jonka sisältöä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja joka säilyy osapuolten saatavilla. Jos sopimus on lain mukaan allekirjoitettava, vaatimuksen täyttää [sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa (xx/xx) tarkoitettu kehittynyt] sähköinen allekirjoitus.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee vastaavasti sopimussuhteeseen liittyviä osapuolten ilmoituksia ja muita toimenpiteitä, joiden on lain mukaan oltava kirjallisia tai allekirjoitettuja.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei sovelleta perhe- tai jäämistöoikeudelliseen sopimukseen eikä sellaiseen sopimukseen tai siihen liittyvään toimenpiteeseen, jonka tekemiselle on laissa säädetty muita muotovaatimuksia.

Välittäjinä toimivien palvelun tarjoajien vastuuvapaus

10 §

Vastuuvapaus tiedonsiirto- ja verkkoyhteyspalveluissa

Kun tietoyhteiskunnan palvelu muodostuu palvelun vastaanottajan toimittamien tietojen siirrosta viestintäverkossa tai verkkoyhteyden tarjoamisesta, palvelun tarjoaja ei ole vastuussa siirrettyjen tietojen sisällöstä, jos hän:

- 1) ei ole siirron alkuunpanija;
- 2) ei valitse siirron vastaanottajaa;
- 3) ei valitse eikä muuta siirrettäviä tietoja.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun siirtoon tai yhteyden tarjoamiseen liittyvät toiminnot käsittävät siirrettyjen tietojen automaattisen, tilapäisen ja lyhytaikaisen tallentamisen sikäli kuin tallentamisessa on kysymys yksinomaan siirron suorittamisesta eikä tallentamisen kesto ylitä siirtoon tarvittavaa kohtuullista aikaa.

11 §

Vastuuvapaus tallennettaessa tietoja välimuistiin

Kun tietoyhteiskunnan palvelu muodostuu palvelun vastaanottajan toimittamien tietojen siirrosta viestintäverkossa, palvelun tarjoaja ei ole vastuussa tietojen sisällöstä sellaisen automaattisen, tilapäisen ja lyhytaikaisen tallennuksen osalta, jonka yksinomaan tarkoituksena

on tehostaa tietojen siirtämistä edelleen muille palvelun vastaanottajille heidän pyynnöstään, jos hän:

- 1) ei muuta tietoja;
- 2) noudattaa tietoihin pääsyä koskevia ehtoja;
- 3) noudattaa tiedon päivitystä koskevia sääntöjä, jotka on määritelty toimialalla laajalti hyväksytyllä ja käytetyllä tavalla;
- 4) ei puutu toimialalla laajalti hyväksytyyn ja käytetyn teknologian lailliseen käyttöön saadakseen tietoja tallennetun tiedon käytöstä;
- 5) toimii viipymättä tallentamansa tiedon poistamiseksi tai sen saannin estämiseksi saatuaan tosiasiallisesti tietoonsa sen, että tieto on poistettu sieltä, missä se alun perin verkossa oli, tai että sen saanti on estetty taikka että tuomioistuin tai muu toimivaltainen viranomais on määrännyt poistamaan tiedon tai estämään sen saannin.

12 §

Vastuuvapaus tietojen tallennuspalveluissa

Kun tietoyhteiskunnan palvelu sisältää palvelun vastaanottajan (sisällön tuottaja) toimittamien tietojen tallentamisen tämän pyynnöstä, palvelun tarjoaja ei ole vastuussa tallennettujen tietojen sisällöstä, jos hän toimii viipymättä tallentamansa tiedon saannin estämiseksi:

- 1) saatuaan tietoonsa sitä koskevan tuomioistuimen määräyksen taikka, jos kysymyksessä on tekijänoikeuden loukkaaminen, saatuaan 18 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen;
- 2) saatuaan muuten tosiasiallisesti tietoonsa sen, että hänen tallentamissaan tiedoissa on rikoslain (39/1889) 17 luvun 18 §:ssä tarkoitettu sukupuolisiveellisyttä loukkaava kuva tai rikoslain 11 luvun 8 §:ssä tarkoitettua kiihottamista kansanryhmää vastaan.

Edellä 1 momenttia ei sovelleta, jos sisällön tuottaja toimii palvelun tarjoajan johdon tai valvonnan alaisena.

Tuomioistuinmenettely

13 §

Tietojen saannin estämistä koskeva hakemus tuomioistuimelle

Tuomioistuin voi syyttäjän, tutkinnanjohtajan tai sen hakemuksesta, jonka oikeutta asia koskee, vastapuolta kuulemattakin määrätä 12 §:ssä tarkoitetun palvelun tarjoajan estämään tallentamansa tiedon saannin, jos on ilmeistä, että tieto on sisällöltään lainvastainen tai että se on lainvastaisesti saatavilla viestintäverkossa. Tuomioistuimen on käsiteltävä hakemus kiireellisesti. Määräyksen tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko.

Määräys raukeaa, jos sen perusteena olevasta rikoksesta ei nosteta syytettä tai, jos kysymys on korvausvastuusta, panna vireille kannetta neljän kuukauden kuluessa määräyksen antamisesta.

Tuomioistuimen määräykseen saa hakea erikseen muutosta valittamalla. Määräystä on kuitenkin noudatettava, kunnes valitus on ratkaistu. Syytteen nostamisen tai kanteen vireillepanon jälkeen määräyksen voimassaolosta oikeudenkäynnin aikana päättää asiaa käsittelevä tuomioistuin.

14 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Edellä 13 §:ssä tarkoitettu hakemus käsitellään palvelun tarjoajan kotipaikan käräjäoikeudessa. Hakemus voidaan aina käsitellä myös Helsingin käräjäoikeudessa. Käräjäoikeus on päätösvaltainen myös kun siinä on yksin puheenjohtaja.

15 §

Palvelun tarjoajan velvollisuus ryhtyä toimiin viranomaisen päätöksen toteuttamiseksi

Mitä 10 - 12 §:ssä säädetään palvelun tarjoajan vastuuvapaudesta, ei vaikuta palvelun tarjoajan velvollisuuteen muun lain nojalla ryhtyä tarvittaviin toimiin tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen viranomaisen määräyksen tai päätöksen toteuttamiseksi.

Ilmoitusmenettely

16 §

Tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin estäminen

Tekijänoikeuden haltija tai hänen edustajansa voi vaatia 12 §:ssä tarkoitettua palvelun tarjoajaa estämään tekijänoikeutta loukkaavan aineiston saannin myös siten kuin tässä pykälässä ja 18-20 §:ssä säädetään.

Vaatus on esitettävä ensin sille sisällön tuottajalle, jonka toimittama aineistoa vaatimus koskee. Jos sisällön tuottajaa ei voida tunnistaa tai jos hän ei viipymättä poista aineistoa tai estä sen saantia, vaatimus voidaan tehdä palvelun tarjoajalle 18 §:ssä säädetyllä ilmoituksella.

17 §

Palvelun tarjoajan yhteyspiste

Palvelun tarjoajan on ilmoitettava yhteyspiste, jonne 18 §:ssä tarkoitettu ilmoitus ja 19 §:ssä tarkoitettu vastine voidaan toimittaa. Yhteyspisteen yhteystietojen on oltava saatavilla helposti ja jatkuvasti.

18 §

Ilmoituksen muoto ja sisältö

Ilmoitus on tehtävä kirjallisesti tai sähköisesti siten, että ilmoituksen sisältöä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja että se säilyy osapuolten saatavilla. Ilmoituksessa on oltava:

- 1) ilmoituksen tekijän nimi ja yhteystiedot;
- 2) yksilöityinä se aineisto, jonka saannin estämistä vaaditaan, sekä selvitys aineiston sijainnista;
- 3) ilmoituksen tekijän vakuutus siitä, että se aineisto, jota vaatimus koskee, on hänen vilpittömän käsityksensä mukaan lainvastaisesti saatavilla viestintäverkossa;

- 4) tieto siitä, että ilmoituksen tekijä on tuloksetta esittänyt vaatimuksensa sisällön tuottajalle tai että sisällön tuottajaa ei ole voitu tunnistaa;
- 5) ilmoituksen tekijän vakuutus siitä, että hän on tekijänoikeuden haltija tai oikeutettu toimimaan tekijänoikeuden haltijan puolesta;
- 6) ilmoituksen tekijän fyysinen tai sähköinen allekirjoitus.

Ilmoitus, joka ei täytä 1 momentissa säädettyjä vaatimuksia, on tehoton. Jos ilmoituksen puutteet koskevat yksinomaan 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja tietoja, palvelun tarjoajan on kuitenkin ryhdyttävä kohtuullisiin toimiin ilmoituksen tekijän tavoittamiseksi ja ilmoitettava tälle havaitsemansa puutteet.

19 §

Ilmoitus sisällön tuottajalle ja vastine

Palvelun tarjoajan on viipymättä ilmoitettava sisällön tuottajalle tämän toimittaman aineiston saannin estämisestä sekä toimitettava sisällön tuottajalle jäljennös ilmoituksesta, jonka perusteella esto on tehty.

Jos sisällön tuottaja katsoo eston olevan perusteeton, hän voi saada aineiston palautetuksi toimittamalla ilmoituksen tekijälle vastineen kirjallisesti tai 18 §:ssä säädetyllä tavalla sähköisesti seitsemän päivän kuluessa ilmoituksesta tiedon saatuaan. Jäljennös vastineesta on toimitettava palvelun tarjoajalle. Vastineessa on oltava:

- 1) sisällön tuottajan nimi ja yhteystiedot;
- 2) ne tosiseikat ja muut syyt, joiden nojalla esto katsotaan perusteettomaksi;
- 3) yksilöityinä se aineisto, jonka esto katsotaan perusteettomaksi;
- 4) sisällön tuottajan fyysinen tai sähköinen allekirjoitus.

20 §

Aineiston palauttaminen

Jos 19 §:ssä tarkoitettu vastine on säädetyllä tavalla toimitettu, palvelun tarjoaja ei saa estää vastineessa yksilöidyn aineiston palauttamista ja sen pitämistä saatavilla, paitsi jos palvelun tarjoajan ja sisällön tuottajan välisestä sopimuksesta taikka tuomioistuimen määräyksestä tai päätöksestä johtuu muuta.

21 §

Korvausvelvollisuus

Joka antaa väärän tiedon 18 §:ssä tarkoitettussa ilmoituksessa tai 19 §:ssä tarkoitettussa vastineessa, on velvollinen korvaamaan siitä aiheutuvan vahingon. Korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole tai sitä voidaan sovitella, jos tiedon antaneella oli ollut perusteltua aihetta olettaa tietoa oikeaksi tai jos väärällä tiedolla oli vain vähäinen merkitys ilmoituksen tai vastineen koko sisältö huomioon ottaen.

Valvonta ja seuraamukset

22 § *Valvonta*

Tämän lain 6-8 §:n noudattamista valvoo Telehallintokeskus. Näiden säännösten noudattamisen valvonnasta on lisäksi voimassa, mitä kuluttajansuojalaissa (38/1978) säädetään.

Telehallintokeskuksen ja kuluttaja-asiamiehen on oltava tarkoituksenmukaisessa yhteistyössä keskenään.

23 § *Tietojen antaminen valvontaviranomaiselle*

Tietoyhteiskunnan palvelun tarjoaja on velvollinen antamaan Telehallintokeskukselle tietoja 22 §:ssä tarkoitettua valvontatehtävää varten. Telehallintokeskus voi asettaa tietojenantovelvollisuuden tehosteeksi uhkasakon siten kuin uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään.

24 § *Hallinnolliset pakkokeinot*

Jos palvelun tarjoaja laiminlyö 6-8 §:stä johtuvan velvollisuuden, Telehallintokeskus voi kehottaa palvelun tarjoajaa täyttämään velvollisuuden määräajassa. Telehallintokeskus voi asettaa kehotuksen tehosteeksi uhkasakon siten kuin uhkasakkolaissa säädetään.

Jos palvelun tarjoaja rikkoessaan 1 momentissa tarkoitettuja säännöksiä menettelee myös kuluttajansuojalain (38/1978) 2 luvun säännösten vastaisesti, on pakkokeinoista voimassa, mitä tämän luvun 7-10 §:ssä ja markkinatuomioistuimesta annetussa laissa säädetään (41/1978).

25 § *Voimaantulo*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

2.

Laki
yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta 22 päivänä huhtikuuta 1999 annettuun lakiin uusi 21 a § seuraavasti:

21 a §
Suoramarkkinoinnin tunnistettavuus

Harjoitettaessa suoramarkkinointia sähköpostitse ilman tilaajan ennakolta antamaa lupaa on sähköpostiviesti voitava heti sitä vastaanotettaessa selvästi ja yksiselitteisesti tunnistaa markkinoinniksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 200 .

3.

Laki
kuluttajansuojalain 2 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään 20 päivänä tammikuuta 1978 annetun kuluttajansuojalain (38/1978) 2 lukuun uusi
1 a ja 4 b § seuraavasti:

2 luku
Markkinoinnin sääntely

1 a §

Markkinoinnista on käytävä selkeästi ilmi sen kaupallinen tarkoitus sekä se, kenen lukuun markkinointi toteutetaan.

4 b §

Jos markkinointiin liittyy arvontoja, yleisökilpailuja tai pelejä, niihin osallistumisen ehtojen on oltava selkeitä ja ymmärrettäviä sekä helposti saatavilla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki
sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa 22 päivänä joulukuuta 1978 annetun lain (1061/1978) 1 §:ään uusi 2 momentti ja 3 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

1 §

Markkinoinnista on käytävä selkeästi ilmi sen kaupallinen tarkoitus sekä se, kenen lukuun markkinointi toteutetaan.

3 §

Jos markkinoinnissa tarjotaan alennuksia, kylkiäisiä tai muita erityisiä etuja tai jos markkinointiin liittyy arvontoja, yleisökilpailuja tai pelejä, etujen saamista tai arvontoihin, kilpailuihin ja peleihin osallistumista koskevien ehtojen on oltava selkeitä ja ymmärrettäviä sekä helposti saatavilla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Eriävä mielipide

Työryhmä on päätenyt mietinnössään esittämään tekijänoikeuksille erityisasemaa säädettäessä välittäjinä toimivien palveluntarjoajien vastuuvapaudesta. Tekijänoikeuden loukkaamiselle ehdotettu erityisasema tallennuspalveluihin liittyvän laittoman aineiston poistamisessa ilmenee ehdotetuissa 12 §:n 1 momentissa ja 16-21 §:ssä.

Katsomme, että tekijänoikeuksille ehdotettu erityisasema ei ole hallitusohjelman eikä Suomen oikeusjärjestelmän peruseriaatteiden mukainen. Mietinnössä ei ole esitetty riittäviä perusteita tekijänoikeuden erityisasemalle. Työryhmän ehdottaman pääsäännön mukaan määräys laittoman aineiston poistamiseksi tallennuspalveluissa tulisi tuomioistuimelta (13-15 §). Katsomme olevan perusteltua, että tekijänoikeusloukkaukset kuuluisivat ehdotetun pääsäännön piiriin eivätkä tekijänoikeuden loukkaukset saisi erityisasemaa muihin pääsäännön alaisiin oikeudenloukkauksiin nähden.

Hallitusohjelman mukaan keskeistä elinkeinopolitiikassa on säädösympäristön keventäminen ja suotuisan säädösympäristön luominen verkkoliiketoiminnassa ja viestintäpalveluissa (Hallitusohjelma jakso 5. Elinkeinopolitiikka, 15.4.1999). Tekijänoikeuksille ehdotettu erityisasema tarkoittaa moniportaista ja monimutkaista menettelyä verkkoliiketoiminnan harjoittajille ja myös käyttäjille. Tämä tarkoittaa tosiasiallista lisäsääntelyä; tekijänoikeuden erityisasemaa koskevat säännökset kattavat puolet ehdotuksen välittäjän vastuuta koskevan luvun säännöksistä.

Mietinnössä on esitetty, että tekijänoikeuksien loukkauksissa ei yleensä ole kysymys loukkauksista, joihin liittyisi sananvapausnäkökulma. Tekijänoikeuden käyttäminen liittyy usein tosiasiallisesti sananvapauden käyttämiseen. Valtioneuvoston kanta sähköisen kaupan direktiivin vastuuartikloita käsiteltäessä sisälsi lausuman, jonka mukaan ”Erityisesti tapauksissa, jotka liittyvät sananvapauden käyttämiseen aineiston poistamisesta päättäminen tulisi kuulua toimivaltaiselle viranomaiselle”. Tekijänoikeusloukkausten kuuluminen pääsäännöksi ehdotetun tuomioistuinmenettelyn piiriin olisi mainitun valtioneuvoston kannan mukainen.

Tekijänoikeuksien erityisaseman perusteena on mietinnössä esitetty, että tekijänoikeusloukkauksiin ei liity oikeudellisia tulkintaongelmia. Lausuma yksinkertaistaa tosiasiallista tilannetta. Tekijänoikeusloukkauksiin saattaa liittyä esimerkiksi teoskynnyksen ylittymisen arviointiin liittyviä vaikeita tulkintaongelmia.

Laki tietoyhteiskunnan palvelun tarjoamisesta on yleislaki koskien verkkoliiketoimintaa. Tekijänoikeuksista tietoyhteiskunnassa on valmistumassa erityisdirektiivi, jolla pyritään erityisesti turvaamaan tekijänoikeuksien asemaa tietoverkoissa. Nyt säädettävissä yleislaissa ei ole tarpeen tänäkään vuoksi tehdä erityisiä säännöksiä tekijänoikeuden osalta, josta säädetään direktiivin valmistuttua kansallisia erityissäännöksiä. Ennustettavan ja yhtenäisen lainsäädännön saavuttamista ei palvele erityissäännösten sijoittaminen erityislakien ulkopuolelle. Mainittakoon lisäksi, että Suomessa on viime keväästä asti ollut voimassa nopeita toimia mahdollistava laki todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa (344/2000).

Mietinnön yleisperusteluissa on tekijänoikeuden erityisasemalle esitetty perusteena tekijänoikeudellisen aineiston luvattoman välittämisen olevan suhteellisen yleistä ja olevan oikeudenhaltijoiden kannalta merkittävä ongelma. Tietoverkoissa tapahtuu monenlaisia oikeudenloukkauksia, joista mietinnön yleisperusteluissa esimerkinomaisesti lueteltu muun muassa petokset, väärennykset, rahanpesu, markkinointirikokset, kilpailumenettelyrikokset, yrityssalaisuuden rikkomiset, kunnianloukkaukset ja yksityiselämää loukkaavien tietojen leivittämiset. Tekijänoikeusloukkaukset ovat siis vain eräs osa-alue laajassa kokonaisuudessa. Laittoman toiminnan yleisyys perusteluna pätee muihinkin osa-alueisiin ja oikeudenloukkaukset ovat kaikilla osa-alueilla oikeudenloukkauksia kokeville ongelma.

Oikeudenhaltijat pyrkivät itse poistamaan tekijänoikeusloukkausten aiheuttamia ongelmia tietoverkoissa. Oikeudenhaltijoiden edustajat ovat työryhmätyön aikana kertooneet, että heidän käyttäjilleen tekemien ilmoitusten johdosta oikeudenhaltijoiden laittomaksi tulkitsemasta materiaalista poistuu tietoverkoista jopa 90 prosenttia. Lainsäädännön edellytyksenä tulee olla painava yhteiskunnallinen tarve. Ilmenneiden ongelmatapausten vähäisyyden vuoksi ei ole perusteltua säätää kyseessä olevaa osaluetta koskevia erityissäännöksiä.

Eräänä perusteena tekijänoikeuksien erityisasemalle on mietinnössä mainittu mahdollisuus nopeaan puuttumiseen lainvastaisuuksissa. Tekijänoikeuksille ehdotettu erityismenettely sisältää pakollisen ilmoituksen käyttäjälle ennen palveluntarjoajalle tehtävää poistopyyntöä. Tämä ja se, että ehdotettu tuomioistuinmenettely on tehty kevyeksi ja nopeaksi yhden tuomarin väliaikaismääräystyyppiseksi menettelyksi, tarkoittaa sitä, että tekijänoikeuden loukkaukset voitaisiin riittävän nopeasti poistaa myös tuomioistuinmenettelyn avulla.

Mietinnössä on viitattu tekijänoikeuden erityisaseman tueksi voimassa oleviin sopimuksiin eräiden teleyritysten ja tekijänoikeusjärjestöjen välillä. Tekijänoikeusjärjestöjen itsensä antaman tiedon mukaan on olemassa vain yksi nimenomainen sopimus yhden teleyrityksen kanssa. Tekijänoikeusjärjestöt ovat käyttäneet tätä sopimusta aineiston tietoverkosta poistamiseksi sen neljän vuoden voimassaoloaikana vain kaksi kertaa. Tämäkin osoittaa selvästi, että tarvetta erityiselle mekanismille tekijänoikeuden osalta ei ole.

Ehdotettu monipolvinen järjestelmä tarkoittaa verkkoliiketoiminnan harjoittajille ja käyttäjille samantyyppisissä asioissa monia eri järjestelmiä, mitkä eivät ylimääräisiä kustannuksia aiheuttavana vastaa hallitusohjelman edellyttämän suotuisan säädösympäristön luomista verkkoliiketoimintaan.

Laittomaksi epäillyn aineiston poistaminen liittyy tietoverkoissa esiintyvän rikollisuuden ehkäisemiseen. Mietinnössä todetaan selkeästi, että palveluntarjoajille aiheutuu aineiston poistamisesta kustannuksia ehdotettujen säännösten myötä. Lainsäädännösämme on rikosten ehkäisyyn liittyvien toimien osalta jo valittu pakkokeinolain 5 luvussa televalvontaa koskevista säännöksistä ilmenevä selkeä linja, jonka mukaan palveluntarjoajat saavat korvauksen rikoksen ehkäisemisessä tapahtuvasta avustustoiminnastaan. Työryhmätyön aikana oli esillä kulukorvausta koskeva säännös, jota koskeva ehdotus oli vielä mukana aivan työryhmätyön loppuvaiheissa. Katsomme, että palveluntarjoajien tulisi kaikissa menettelyissä saada korvaus aineiston poistamisesta aiheutuvista välittömistä kustannuksistaan. Erityisen tärkeää tämä on tekijänoikeuksia kos-

kevan erillismenettelyn osalta, jos päädytään myöntämään tekijänoikeuksille erityisasema. Kustannusten periminen olisi paitsi jo aikaisemmin lainsäädännössä omaksuttujen periaatteiden niin myös hallitusohjelman säädösympäristön suotuisuutta edellyttävien linjausten mukaista. Kustannusten jättäminen korvaamatta merkitsee käytännössä sitä, että palveluntarjoajat joutuvat perimään kustannukset asiakkailtaan korotettuina hintoina. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista ottaen huomioon tekijänoikeuksien haltijoiden suuret taloudelliset intressit asiassa. Oikeuden loukkaaja on viime kädessä vastuussa aiheuttamistaan kustannuksista, mutta tietojen poistosta etua saava oikeudenhaltija tulee velvoittaa maksamaan toimenpiteen kustannukset, jotka sittemmin voidaan periä oikeuden loukkaajalta.

Tietoyhteiskunnan palveluihin liittyvien oikeuskysymysten tehokas ja asianmukainen ratkaiseminen edellyttää, että viranomaismenettelyitä kehitetään siten, että näihin riitoihin liittyvät erityispiirteet voidaan asianmukaisesti huomioida nopeassa viranomaismenettelyssä. Viranomaismenettely pääsääntönä on selkein ja ennustettavin tapa hoitaa kaikkiin laittomiin sisältöihin liittyviä ongelmia tietoverkoissa. Tämä koskee niin laittoman aineiston poistamista verkosta, todistelun turvaamista kuin muitakin asiassa tarpeellisia toimenpiteitä. Viranomaismenettelyä voisi edelleen nopeuttaa antamalla tutkinnanjohtajalle oikeuden antaa väliaikais määräys aineiston poistamiseksi verkosta.

Ottaen huomioon edellä lausutun katsomme, että tekijänoikeusloukkausten tulisi kuulua mietinnössä ehdotetun pääsäännön, nopean ja tehokkaan tuomioistuinmenettelyn piiriin, ja että palveluntarjoajien tulisi saada korvaus välittömistä kustannuksistaan aineiston poistamisesta.

Jari Perko

Pentti Mäkinen

Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto,
FiCom ry

Keskuskauppakamari

